

MARKA
DOĞU MARMARA
KALKINMA AJANSI

DOĞU MARMARA TR42 BÖLGEĞİ SOSYAL YATIRIM, PROJE VE ARAŞTIRMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

“ KOCAELİ, SAKARYA, DÜZCE, BOLU, YALOVA “

DOĞU MARMARA TR42 BÖLGEĞİ SOSYAL YATIRIM, PROJE VE ARAŞTIRMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

“KOCAELİ, SAKARYA, DÜZCE, BOLU, YALOVA”

Proje Yöneticisi:

HEGEM Vakfı (Adem SOLAK, Başkan)

Proje Yürütücüsü:

Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN (Sakarya Üniversitesi)

Araştırma ve Danışman Ekibi:

Prof. Dr. Yahya M. KESKİN (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Prof. Dr. Lokman ÇİLİNGİR (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Enver SARI (Giresun Üniversitesi)

Doç. Dr. Yusuf GENÇ (Sakarya Üniversitesi)

Doç. Dr. Şükrü ADA (Uludağ Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan H. TAYLAN (Sakarya Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ömer BİLEN (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜR (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Rahman ÇAKIR (Giresun Üniversitesi)

Arş. Gör. Umut SOLMAZ (İstanbul Gelişim Üniversitesi)

Bu araştırma raporu, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı için HEGEM Vakfı tarafından hazırlanmıştır. Ortaya konan bu sonuç raporunun muhtevasıyla ilgili tüm sorumluluk Vakfa aittir.

Şiddetli Mücadele Vakfı - 2019

HEGEM Yayınları : 85
Araştırma İnceleme Serisi

**DOĞU MARMARA TR42 BÖLGESİ SOSYAL YATIRIM,
PROJE VE ARAŞTIRMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ
“KOCAELİ, SAKARYA, DÜZCE, BOLU, YALOVA”**

Editör:

Adem SOLAK

Yazarlar:

Prof. Dr. Yahya M. KESKİN
Prof. Dr. Lokman ÇİLİNGİR
Prof. Dr. Enver SARI
Doç. Dr. Yusuf GENÇ
Doç. Dr. Şükrü ADA
Doç. Dr. Hasan H. TAYLAN
Dr. Öğr. Üyesi Ömer BİLEN
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜR
Dr. Öğr. Üyesi Rahman ÇAKIR
Arş. Gör. Umut SOLMAZ

ISBN:

2019, Ankara

Baskı:

HERMES OFSET

www.hermesofset.com.tr

Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler / Ankara

Tel: 0312 384 34 32

İÇİNDEKİLER

I. KAPSAM VE YÖNTEM.....	1
II. ULUSAL VE BÖLGESEL ÖNCELİKLER VE HEDEFLER.....	9
A. SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK PLANI KALKINMA PLANI (2001-2005)	9
<i>Aile ve Kadın Konusundaki Tespit ve Stratejiler.....</i>	<i>9</i>
<i>Çocuk, Gençlik ve Şiddet Sorunlarına Yönelik Tespit ve Stratejiler</i>	<i>10</i>
B. DOKUZUNCU KALKINMA PLANI(2007 – 2013).....	11
<i>Aile ve Kadın Konusundaki Tespit ve Stratejiler.....</i>	<i>11</i>
<i>Çocuk, Gençlik ve Şiddet Sorunlarına Yönelik Tespit ve Stratejiler</i>	<i>12</i>
C. ONUNCU KALKINMA PLANI (2014 – 2018).....	13
<i>Aile ve Kadın Konusundaki Tespit ve Stratejiler.....</i>	<i>13</i>
<i>Çocuk, Gençlik ve Şiddet Konusundaki Tespit ve Stratejiler.....</i>	<i>14</i>
D. ULUSAL STRATEJİLER	16
<i>Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2018-2022 Yıllarını Kapsayan</i> <i>Stratejik Planı.....</i>	<i>16</i>
<i>Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal</i> <i>Eylem Planı (2007-2010)</i>	<i>17</i>
<i>Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015).....</i>	<i>17</i>
<i>Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020).....</i>	<i>18</i>

<i>Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi</i>	19
<i>Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi</i>	25
E. DOĞU MARMARA TR42 BÖLGE PLANI (2014-2023)	27
<i>Uygulama önerileri</i>	30
III. SOSYAL YATIRIM VE SOSYAL PROJELER	33
A. TR42 DOĞU MARMARA BÖLGESİ İLLERİNİN İLÇELERE VE YILLARA GÖRE PROJE BİLGİLERİ	33
B. TR42 DOĞU MARMARA BÖLGE İLLERİNİN İLÇELERE VE TEMALARA GÖRE PROJE BİLGİLERİ	37
C. SOSYAL YATIRIM VE PROJELERİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ.....	44
<i>Kocaeli İli Değerlendirmeleri</i>	47
<i>Sakarya İli Değerlendirmeleri</i>	49
<i>Düzce İli Değerlendirmeleri</i>	51
<i>Bolu İli Değerlendirmeleri</i>	53
<i>Yalova İli Değerlendirmeleri</i>	55
IV. ARAŞTIRMALAR	56
A. TR42 DOĞU MARMARA BÖLGESİYLE İLGİLİ YÖK TEZLERİNİN ÖZELLİKLERİ	56
B. ÇOCUK, GENÇ VE ŞİDDET EKSENLİ TEZLERİN ANALİZİ.....	66

V. ULUSAL VE BÖLGESEL ÖNCELİKLERE GÖRE BULGULARIN.....	84
KARŞILAŞTIRILMASI	
A. KALKINMA PLANLARI	84
<i>Kalkınma Planlarının Özeti</i>	84
<i>Sosyal Yatırım ve Projelerin Kalkınma Planlarına Katkısı</i>	84
<i>Lisansüstü Tezlerin Kalkınma Planlarına Katkısı</i>	85
B. ULUSAL STRATEJİLER	85
<i>Ulusal Stratejilerin Özeti</i>	85
<i>Sosyal Yatırım ve Projelerin Ulusal Stratejilere Katkısı</i>	87
<i>Lisansüstü Tezlerin Ulusal Stratejilere Katkısı</i>	87
C. DOĞU MARMARA BÖLGE PLANI	87
<i>Bölge Planının Özeti</i>	87
<i>Sosyal Yatırım ve Projelerin Bölge Planına Katkısı</i>	88
<i>Lisansüstü Tezlerin Bölge Planına Katkısı</i>	88
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
SONUÇ	89
ÖNERİLER	91
KAYNAKLAR.....	99

I. KAPSAM VE YÖNTEM

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından 2018 yılı Çalışma Programı çerçevesinde Çocuklar ve Gençler için Sosyal Refahın Sağlanması Sonuç Odaklı Programı kapsamında "ilerleyen dönemdeki müdahale alanlarını daha iyi tanımlamak üzere "Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin oluşturduğu Doğu Marmara TR42 Bölgesi'nde 1998-2018 yılları süresince hayata geçirilmiş sosyal içerikli (çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki) yatırımların, projelerin ve araştırmaların değerlendirilmesi ve tematik analizinin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

-I-

İlk olarak, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin Valilik, Kaymakamlık, İl Valilik AB ve Dış İlişkiler Bürosu, Sivil Toplumla İlişkiler İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Göç İdaresi Müdürlüğü, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, İl Müftülüğü, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, Kocaeli Üniversitesi, Gebze Teknik Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yalova Üniversitesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Düzce Belediyesi, Bolu Belediyesi, Yalova Belediyesi, İlçe Belediyelerine;

- (a) il/ilçe genelinde, son 20 yılda (1998-2018) gerçekleşen sosyal içerikli yatırımlar (Çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki sosyal sorunları çözmek ya da önlemek maksatlı oluşturulan ve Kamu Yatırım Programlarında belirtilen yatırımlar) ve/veya
- (b) il/ilçe genelinde, son 20 yılda (1998-2018) gerçekleşen sosyal içerikli projeler (Çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki sosyal sorunları çözmek ya da önlemek maksatlı geliştirilmiş ve uygulanmış belirli bir süreli ya da süreklilik arz eden ve kamu kurumları, yerel

yönetimler, üniversiteler, özel sektör -sosyal sorumluluk- ya da sivil toplum tarafından hayata geçirilen proje paketleri ve faaliyetler)

Sorulmuş ve Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinde son 20 yıllık (1998-2018) dönemde yapılmış araştırmalar ve uygulanmış projelerin envanteri oluşturulmuştur.

İllerin çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki sosyal proje ve sosyal yatırımlara ilişkin sorulara verilen yanıtların tarihleri ve proje sayılarının dökümü aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1. Kocaeli İli 1998-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Araştırma Proje ve Yatırımlar İçin Kurumlardan Gelen Bilgiler

İL	KURUM	GELEN YAZI TARİHİ	PROJE SAYISI
Kocaeli	Kocaeli Valiliği AB ve Dış İlişkiler Bürosu	21.02.2019	12
Kocaeli	Kocaeli Sivil Toplumla İlişkiler İl Müdürlüğü	13.02.2019	9
Kocaeli	Kocaeli Üniversitesi	07.03.2019	2
Kocaeli	Kocaeli İl Millî Eğitim Müdürlüğü	03.2019	13
Kocaeli	Kocaeli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Md.	02.2019	17
Kocaeli	Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü	18.02.2019	0
Kocaeli	Kocaeli İl Göç İdaresi Müdürlüğü	03.2019	0
Kocaeli	Kocaeli Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü	21.02.2019	0
Kocaeli	Kocaeli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	21.02.2019	0
Kocaeli	Kocaeli İl Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Şb. Md.	04.03.2019	12
Kocaeli	İzmit Belediyesi	04.03.2019	13
Kocaeli	Gölcük Kaymakamlığı	28.02.2019	9
Kocaeli	Gölcük İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü	28.02.2019	7
Kocaeli	Gölcük Belediyesi	28.02.2019	2
Kocaeli	Gebze Belediyesi	26.02.2019	6
Kocaeli	Darica Belediyesi	01.03.2019	0

Kocaeli	Darica İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	03.2019	0
Kocaeli	Derince Kaymakamlığı	03.2019	1
Kocaeli	Başiskele Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma V.	03.2019	2
Kocaeli	Başiskele Kaymakamlığı	03.2019	3
Kocaeli	Kandıra İlçe Sağlık Müdürlüğü	22.02.2019	0
Kocaeli	Karamürsel Belediyesi	03.2019	2
Kocaeli	Karamürsel İlçe Sağlık Müdürlüğü	27.02.2019	0
Kocaeli	Karamürsel İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	26.02.2019	1
Kocaeli	Karamürsel Müftülüğü	04.03.2019	7
Kocaeli	Körfez Kaymakamlığı	28.02.2019	15
Kocaeli	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	06.05.2019	2
Toplam			133

Kocaeli ilindeki kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerden resmi yazışma ile bilgiler talep edilmiş; gelen yanıtlara göre, çocuk, genç, kadın ve şiddet içerikli en fazla sosyal proje, Kocaeli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından (17) yapılmıştır.

Tablo 2. Sakarya İli 1998-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Araştırma Proje ve Yatırımlar İçin Kurumlardan Gelen Bilgiler

İL	KURUM	GELEN YAZI TARİHİ	PROJE SAYISI
Sakarya	Adapazarı Belediyesi	29.03.2019	1
Sakarya	Arifiye Kaymakamlığı	29.03.2019	0
Sakarya	Sakarya Denetimli Serbestlik Müdürlüğü	29.03.2019	0
Sakarya	Ferizli Kaymakamlığı	29.03.2019	1
Sakarya	Hendek Belediyesi	29.03.2019	2
Sakarya	Hendek İlçe Sağlık Müdürlüğü	29.03.2019	1
Sakarya	Hendek Kaymakamlığı	29.03.2019	8
Sakarya	Sakarya Sağlık İl Müdürlüğü	29.03.2019	2

Sakarya	Sakarya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	29.03.2019	0
Sakarya	Karasu Belediyesi	29.03.2019	1
Sakarya	Karasu Kaymakamlığı	29.03.2019	3
Sakarya	Sakarya Büyükşehir Belediyesi	17.04.2019	20
Sakarya	Sakarya İl Göç İdaresi Müdürlüğü	29.03.2019	0
Sakarya	Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürü	29.03.2019	0
Sakarya	Sakarya Müftülüğü	29.03.2019	0
Sakarya	SEDAŞ (Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş.)	29.03.2019	0
Sakarya	Sapanca Belediyesi	29.03.2019	1
Sakarya	Söğütlü Kaymakamlığı	29.03.2019	0
Sakarya	Taraklı Kaymakamlığı	29.03.2019	0
Sakarya	Sakarya İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü	29.03.2019	1
Sakarya	Sakarya Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Md.	26.03.2019	0
Sakarya	Arifiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	29.03.2019	0
Sakarya	Sakarya Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	29.03.2019	1
Sakarya	Geyve Kaymakamlığı	29.03.2019	0
Sakarya	Geyve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	12.03.2019	0
Sakarya	Serdivan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	12.03.2019	0
Sakarya	Arifiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	12.03.2019	0
Sakarya	Sakarya Üniversitesi	14.05.2019	20
Sakarya	Sakarya Sivil Toplumla İlişkiler İl Müdürlüğü	18.06.2019	13
Toplam			75

Sakarya ilindeki kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerden resmi yazışma ile bilgiler talep edilmiş; gelen yanıtlara göre, Sakarya'da en fazla sosyal proje, Sakarya Üniversitesi ve Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından (20) yapılmıştır.

Tablo 3. Düzce İli 1998-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Araştırma Proje ve Yatırımlar İçin Kurumlardan Gelen Bilgiler

İL	KURUM	GELEN YAZI TARİHİ	PROJE SAYISI
Düzce	Düzce Valiliği	14.03.2019	6
Düzce	Düzce Belediyesi	26.03.2019	0
Düzce	Düzce Orman İşletme Müdürlüğü	03.2019	0
Düzce	Düzce Denetimli Serbestlik Müdürlüğü	03.2019	14
Düzce	Düzce İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	03.2019	0
Düzce	Düzce İl Göç İdaresi Müdürlüğü	07.03.2019	0
Düzce	Düzce İl Emniyet Müdürlüğü	07.03.2019	0
Düzce	Kaynaşlı SYDV	20.03.2019	5
Düzce	Düzce Ticaret İl Müdürlüğü	20.03.2019	0
Düzce	Düzce İl Millî Eğitim Müdürlüğü	22.03.2019	1
Düzce	Düzce Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	25.03.2019	0
Düzce	Düzce 112 Acil Çağrı Merkezi Müdürlüğü	25.03.2019	0
Düzce	Gölyaka Kaymakamlığı	25.03.2019	1
Düzce	Akçakoca Kaymakamlığı	03.04.2019	2
Düzce	Yığılca İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü	10.04.2019	0
Düzce	Düzce Sivil Toplumla İlişkiler İl Müdürlüğü	08.03.2019	0
Düzce	Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	27.02.2019	0
Düzce	Gümüşova Belediyesi	21.03.2019	5
Düzce	Çilimli Belediyesi	22.03.2019	0
Düzce	Düzce Üniversitesi	6.5.2019	6
Düzce	Düzce Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Md.	23.5.2019	8
Toplam			48

Düzce ilindeki kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerden resmi yazışma ile bilgiler talep edilmiş; gelen yanıtlara göre, Düzce’de en çok sosyal proje Düzce Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından (14) yapılmıştır.

Tablo 4. Bolu İli 1998-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Araştırma Proje ve Yatırımlar İçin Kurumlardan Gelen Bilgiler

İL	KURUM	GELEN YAZI TARİHİ	PROJE SAYISI
Bolu	Bolu İl Sağlık Müdürlüğü	15.03.2019	1
Bolu	Bolu Belediyesi	15.03.2019	5
Bolu	Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü	07.03.2019	0
Bolu	Bolu İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü	08.03.2019	4
Bolu	Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	12.03.2019	2
Bolu	Bolu İl Milli Eğitim Müdürlüğü	11.03.2019	3
Bolu	Bolu Müftülüğü	20.03.2019	8
Bolu	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	25.03.2019	12
Toplam			35

Bolu ilindeki kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerden resmi yazışma ile bilgiler talep edilmiş; gelen yanıtlara göre, Bolu'da en çok sosyal proje, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi tarafından (12) yapılmıştır.

Tablo 5. Yalova İli 1998-2018 Yılları Arasındaki Sosyal Araştırma Proje ve Yatırımlar İçin Kurumlardan Gelen Bilgiler

İL	KURUM	GELEN YAZI TARİHİ	PROJE SAYISI
Yalova	Çınarcık İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Md.	08.02.2019	0
Yalova	Yalova İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	01.03.2019	0
Yalova	Armutlu Kaymakamlığı	26.02.2019	0
Yalova	Yalova Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Md.	06.03.2019	16
Yalova	Çiftlikköy Kaymakamlığı	26.02.2019	1
Yalova	Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğü	03.2019	2
Yalova	Çiftlikköy Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü	26.02.2019	2
Yalova	Yalova İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü	03.2019	5
Yalova	Yalova İl Emniyet Müdürlüğü	27.02.2019	2
Yalova	Yalova Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü	04.03.2019	0
Yalova	Yalova Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü	27.03.2019	5
Yalova	Yalova SYDV	27.02.2019	0
Toplam			34

Yalova ilindeki kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerden resmi yazışma ile bilgiler talep edilmiş; gelen yanıtlara göre, Yalova'da en fazla sosyal proje, Yalova Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından (16) yapılmıştır.

-II-

İkinci olarak, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illeriyle ilgili çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) tez, bilimsel tebliğ, makale ve diğer yayınları içerisine alan araştırmaların dökümü yapılmıştır. İlgili illeri içeren araştırmalar, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tez merkezi ve <https://scholar.google.com.tr/> (Google akademik) internet platformlarından elde edilmiştir.

-III-

Üçüncü olarak, MARKA bölgesindeki beş il için çocuk, genç ve şiddet eksenli gerek sosyal yatırım ve projeler gerekse bilimsel (tez, makale vs.) araştırmaların verilerinin ve içeriklerinin; verimliliklerinin değerlendirilebilmesi Sekizinci Beş Yıllık Planı Kalkınma Planı (2001-2005), Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Onuncu Kalkınma Planının (2014-2018); Kadına Yönelik Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi (2013-2017), Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023), Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi Strateji ve Eylem Planı (2015-), Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi gibi ulusal strateji ve eylem planlarının; Doğu Marmara TR42 Bölge Planı'nın (2014-2023) çocuk, genç ve şiddet bağlamındaki temel hedef ve stratejileri ele alınıp, bulgular ile hedefler karşılaştırılmıştır.

-IV-

Çalışmanın elde olmayan birtakım kısıtları mevcuttur. *İlk olarak*, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin tüm kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerden resmi yazışma ile bilgi talep edilmesine rağmen her kurumdan tarafımıza cevap verilmemiştir. Dolayısıyla sadece tarafımıza (HEGEM Vakfı ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Genel Sekreterliği'ne) gelen cevaplar üzerinden rapor hazırlanmıştır. *İkinci olarak*, tarafımıza cevap veren her kurum da talep ettiğimiz yıllara ait (1998-2018) bilgileri, elde

olmayan (önceki yıllara ait projelerin ve yatırımların arşivlenmemesi vs.) nedenlerle gönderemediğinden sadece son yıllara ait proje ve yatırım bilgileri tarafımıza ulaştırılmıştır. Dolayısıyla sadece son yıllara ait yatırım ve projeler raporlanabilmiştir. *Üçüncü olarak*, sosyal proje ve yatırımlar, sadece çocuk, genç, aile ve şiddet konularıyla sınırlandırıldığından ilgili konuları içeren projeler raporlanabilmiştir. *Dördüncü olarak*, MARKA bölgesi illerinden Düzce ili 9 Aralık 1999 tarihinde ve Yalova da 1995 yılında il olduğundan; ayrıca birçok kurumun kuruluşunun henüz yeni olduğundan (*örneğin* İl Göç İdaresi Müdürlüğü) ya da bazılarının diğer kurumlarla birleşmesi (*örneğin* Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü) ya da ayrışması (Sivil Toplumla İlişkiler İl Müdürlüğü) neticesinde değişime uğramasından; yine ayrıca bazı belediyelerin kuruluşunun statüsünün değişikliğe uğramasından (*örneğin* Kocaeli Belediyesi'nin Büyükşehir Belediyesi statüsü kazanması) ya da yeni kurulmasından (*örneğin* Serdivan Belediyesi) dolayı proje bilgilerinin elde edilmesinde zorluklar oluşturmuştur. *Son olarak* da bölgedeki kurum ve kuruluşların çocuk, genç ve şiddet eksenindeki sosyal yatırım ve sosyal projeler değerlendirilmiştir. Kurum ve kuruluşların asli faaliyetleri ve sorumlulukları değerlendirilmemiş; dış kaynaklardan faydalandığı, süreli faaliyetleri (projeleri) dikkate alınıp, analiz edilmiştir.

II. ULUSAL VE BÖLGESEL ÖNCELİKLER VE HEDEFLER

Bu bölümde ulusal ve bölgesel öncelikler ve hedefler için Sekizinci Beş Yıllık Planı Kalkınma Planı (2001-2005), Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Onuncu Kalkınma Planının (2014-2018); Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi (2013-2017), Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023), Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi Strateji ve Eylem Planı (2015-), Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi gibi ulusal strateji ve eylem planları ve son olarak bölgesel değerlendirme için de Doğu Marmara TR42 Bölge Planı'nın (2014-2023) çocuk, genç ve şiddet eksenindeki kabul edilen öncelikleri, hedefleri ve stratejileri ele alınacaktır. Bu hedef ve stratejiler ise sosyal yatırım, proje ve araştırma önerilerini kapsayan hallerde dikkate alınıp, değerlendirilecektir. Kurum ve kuruluşların temel sorumluluk alanlarına yönelik ve proje kısıtıyla sınırlandırılmamış strateji önerileri kapsamımız dahilinde değildir.

A. SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK PLANI KALKINMA PLANI (2001-2005)

Aile ve Kadın Konusundaki Tespit ve Stratejiler

Güçlü bir sosyal güvenlik işlevine sahip olan aileye yönelik destek çalışmalarının kurumsal düzeyde yürütülmesinin önemi, toplumdaki hızlı değişme nedeniyle artmaktadır. Aile ile ilgili hedeflenen stratejiler aşağıdadır;

“Ailenin toplumsal ve ekonomik değişmeye uyum sağlamasına yardımcı olacak tedbirler alınacak, aile bireyleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verilecektir.”

“Çocuk yetiştirme, yaşlı ve engelli üyelerin bakımı konularında aile eğitilerek desteklenecek, aile ile ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanacaktır.”

Kadınlarla ilgili hedeflenen stratejiler;

“Kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi, etkinlik alanlarının genişletilmesi ve eşit fırsat ve imkanlardan yararlanmalarının sağlanması için eğitim seviyesi yükseltilecek, kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımları sağlanacaktır.”

“Kadınların okur-yazarlığının artırılması amacıyla projeler geliştirilecektir.”

“Kadınların eğitime etkin katılımının sağlanması, toplumun ön yargılardan arındırılması için örgün ve yaygın eğitim yanında yazılı ve görsel iletişim araçlarından yararlanılacaktır.”

Çocuk, Gençlik ve Şiddet Sorunlarına Yönelik Tespit ve Stratejiler

İletişim araçlarında şiddet, cinsellik ve istismar içeren, madde bağımlılığını, sigara kullanımını ve tüketimi özendiren yayın ve programlar, çocukları olumsuz yönde etkilemeye devam etmekte olduğundan bahisle çocuklarla ilgili hedeflenen stratejiler aşağıdadır;

“Mahalli idarelerin; çocuklara yönelik merkezler oluşturarak, çocukların kültür, sanat, spor, folklor, okuma ve araştırma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetlere yönelmelerini sağlayıcı programlar hazırlamaları ve özel sektörün de bu alana yatırım yapmaları teşvik edilecek, bu merkezlerde uzman personel istihdamı sağlanacaktır.”

“Çocuklar iletişim araçlarının zararlı etkilerinden korunacak; televizyon kuruluşlarının şiddet, cinsellik ve istismar içeren, madde bağımlılığını, sigara kullanımını ve tüketimi özendiren yayın ve programları çocukların izleyemeyeceği saatlerde yayınlamaları sağlanacaktır.”

2000 yılında yazılan raporda, 2000 yılında 19-24 yaş grubu genç nüfusun 7,7 milyon ve toplam nüfus içerisindeki payının yüzde 11,8 olacağı tahmin edilmekte olduğundan bahisle gençliğe yönelik hizmetlerde sayı ve nitelik olarak bazı iyileşmeler sağlanmakla birlikte, yetersizliklerin devam etmekte olduğu raporlanmıştır. Özellikle öğrenim dışı kalan gençlik kesiminin sorunları ve büyükşehirlerdeki madde bağımlılığının gençleri tehdit etmesi önem gösterilmesi gereken konular olarak tespit edilmektedir.

Genel bakış açısından sonra planda, gençler ve sorunlarıyla ilgili benimsenen amaç, ilke ve hedefler sıralanmıştır. Bunlar sırasıyla;

“Gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve serbest zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının tespitine imkân verecek araştırma çalışmaları yapılacak ve bunlara uygun çözüm önerileri geliştirilecektir.”

“Gençlik kesimine sunulacak hizmetlerin kalitesinin artırılması çalışmalarında fırsat eşitliği ilkesi gözetilecek, kişilik, düşünce ve beden yönünden gelişmelerini sağlayacak okul içi ve dışı düşünce, kültür, sanat ve spor gibi faaliyetler teşvik edilecektir.”

“Gençleri zararlı alışkanlıklardan koruyucu ve caydırıcı tedbirlerin alınması ile suça itilme ortamları yaratan unsurları yok edici çalışmalar için kuruluşlararası işbirliği geliştirilerek, bu konuda faaliyet planları hazırlama ve araştırma çalışmaları hızlandırılacak; özellikle madde bağımlılığı, AIDS ve benzeri hastalıklar konusunda gençleri ve çevrelerini bilgilendirme çalışmalarına etkinlik kazandırılacaktır.”

B. DOKUZUNCU KALKINMA PLANI(2007 – 2013)

2007-2013 yılları arasını kapsayan planda sosyal alanda dikkate çeken mevcut durum ve sorun analizi ve ardından çocuk, genç ve şiddet eksenli kabul edilen stratejiler verilecektir:

Aile ve Kadın Konusundaki Tespit ve Stratejiler

“Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, özürülüler ve kente göç edenler başta olmak üzere, yoksulluk riskiyle karşı karşıya olanlara yönelik eğitim, kültür ve sağlık gibi hizmetlerin artırılması ihtiyacı devam etmektedir.”

“Yaşlı nüfusta gözlenen artış ve aile yapısının değişime uğraması gibi nedenler, yaşlı kesime götürülecek hizmetlerin önemini artırmaktadır.”

“Şiddet, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha çok kadın ve çocukların maruz kaldığı bir sorundur. Kadınlara karşı şiddetin ve istismarın önlenmesi için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları devam etmektedir.”

Bu tespitlerden hareketle aile ve kadın bağlamındaki hedeflenen stratejiler ise şunlardır:

“Kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmak için; bu kesime yönelik mesleki eğitim imkânları geliştirilerek istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir.”

“Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla, bu konudaki toplumsal bilinç artırılacaktır.” Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için ideal ortam olan aileye yönelik eğitici programlar yaygınlaştırılacaktır.”

“Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet ve yardımlar alanındaki faaliyetleri desteklenecektir.”

“Yoğun göç ve çarpık kentleşme neticesinde ortaya çıkan sosyo-kültürel uyum sorunlarını azaltıcı önlemler alınacaktır.”

Çocuk, Gençlik ve Şiddet Sorunlarına Yönelik Tespit ve Stratejiler

“Giderek hızlanan değişim süreci, aile ve toplum içi kültürel ve sosyal ilişkileri de olumsuz etkilemiştir. Kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, aile içi iletişimde geleneksel yöntemlerin dışına çıkılamaması ve eğitim sisteminin aşılama sorunu gençlerin aileden kopma, toplumsal sorunlara duyarsızlaşma, ümitsizlik ve özgüvensizlik gibi sorunlarını ve bunun sonucunda şiddete eğilimini artırmıştır. Diğer taraftan, iletişim olanaklarının artması ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesi gençlerin kendileriyle ilgili taleplerini açıkça dile getirmelerine olanak sağlamaktadır.”

Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar ve zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması ile çalışan çocuk sayısında azalma olmasına rağmen, çocuk işçiliği, sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sorunu önemini korumakta;

Şiddet, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha çok kadın ve çocukların maruz kaldığı bir sorundur. Bu tespitlerden hareketle çocuk, genç ve şiddet bağlamındaki hedeflenen stratejiler ise şunlardır:

“Gençlerin aileleriyle ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, özgüvenlerini geliştirecek, yaşadıkları topluma aidiyet duygusu ve duyarlılıklarını artıracak, karar alma süreçlerine katılımlarını sağlayacak tedbirler alınacaktır.”

C. ONUNCU KALKINMA PLANI (2014 – 2018)

Aile ve Kadın Konusundaki Tespit ve Stratejiler

Ülkemizde geniş aileden çekirdek aileye doğru bir geçişin sürdüğü ve aile üyeleri arasındaki ilişki biçimlerinin de değiştiği görülmektedir. Boşanma sonucunda oluşan tek ebeveynli ailelerin sorunlarının çözümüne yönelik, izleme ve rehberlik ihtiyacı bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi temel amaçtır.

“Aile yardımlarının geliştirilmesi, aile danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin kapsamlı, standart, etkin ve yaygın hale getirilmesi, evlilik öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, sosyal yardım ve hizmetlerin aile temelli sunulması temin edilecektir.”

“Kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almaları, istihdamının artırılması, eğitim ve beceri düzeylerinin yükseltilmesi sağlanacaktır.”

“Sosyal ve ekonomik politikalar, ailenin korunması ve güçlendirilmesine katkı yapacak şekilde birbirini tamamlayıcı ve destekleyici bir anlayışla tasarlanacaktır.”

“Görsel, işitsel ve sosyal medyanın ve internetin aile üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler alınacak, aile içi iletişim ve etkileşim konularında eğitim programları yaygınlaştırılacaktır.”

“Boşanmaların azaltılması amacıyla aile danışmanlığı ve uzlaştırma mekanizmaları geliştirilecektir. Tek ebeveynli ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik izleme ve rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.”

“Aile ve iş yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik güvenceli esnek çalışma, kreş ve çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişilebilir kılınması ile ebeveyn izni gibi alternatif modeller uygulanacaktır.”

“Kadına yönelik şiddetin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi amacıyla özellikle erken çocukluktan başlayarak örgün ve yaygın eğitim yoluyla toplumsal bilinç düzeyi yükseltilecektir.”

“Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda farkındalık oluşturulacak ve örnek uygulamalar geliştirilecektir.”

Çocuk, Gençlik ve Şiddet Konusundaki Tespit ve Stratejiler

“2012 yılı verilerine göre Türkiye’de çocuklar (18 yaş altı) toplam nüfusun yüzde 30’unu, gençler (15-24) ise, yüzde 16,6’lık bölümünü oluşturmaktadır. Ülkemizde 15-29 yaş grubundakilerin yüzde 31,4’ü eğitimde, yüzde 47,1’i işgücü piyasasında yer almakta iken yüzde 28,1’i ne işgücünde ne de eğitimdedir.”

“Gençlere ve çocuklara yönelik hizmetlerin bütüncül bir yaklaşımla sunulması ve yaygınlaştırılması amacıyla yeni bakanlıklar kurulmuş ve strateji belgeleri hazırlanmıştır. Çocuk ve gençlerin fırsat eşitliğinin artırılmasına yönelik sağlık sigortasının kapsamı genişletilmiş; şartlı eğitim ve sağlık yardımları, ücretsiz kitap, okul sütü ve taşınabilir eğitim uygulamaları geliştirilmiş; erken çocukluk eğitimi yaygınlaştırılmış ve okullaşma oranları artırılmıştır. Ayrıca gençlere yönelik burs, kredi ve barınma imkânları iyileştirilmiş, gençlik merkezleri ve kampları ile hareketlilik programları yaygınlaştırılmıştır. Dezavantajlı çocuk ve gençlere yönelik başta SODES olmak üzere sosyal destek programları yürütülmektedir.”

“Kaliteli, geliştirici ve koruyucu erken dönem çocuk gelişimi programlarının yetersizliği ve bu programların okulla sınırlı olması, çocukların gelişim potansiyellerine ulaşmalarını sınırlamaktadır.”

“Gençlerin işgücüne katılımının düşüklüğü, genç işsizliğinin yüksek olması ve gençlerin temel becerilerindeki eksiklik önemini korumaktadır.”

“Sosyo-ekonomik ve bölgesel eşitsizlikler, yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocuk evlilikleri, çocuk işçiliği, suça sürüklenme, çocuğa yönelik şiddet ve cinsel istismar, aile yapısındaki çözümler, aidiyet ve dayanışma duygusunun zayıflaması, sigara, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar, internet bağımlılığı çocuklar ve gençler için önemli risk faktörleri olmaya devam etmektedir.”

“Çocukların üstün yararı gözetilerek iyi olma hallerinin desteklenmesi, potansiyellerini geliştirmeye ve gerçekleştirmeye yönelik fırsat ve imkânların artırılması, başta eğitim, sağlık, adalet ve sosyal hizmetler olmak üzere temel kamu hizmetlerine erişimlerinin artırılması; gençlerin ise

bilgi toplumunun gerekleriyle donanmış, ülke kalkınmasında aktif, yaşam becerileri güçlü, özgüven sahibi, insani ve millî değerleri haiz, girişimci ve katılımcı olmalarının sağlanması ve gençlere sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi temel amaçtır.”

“Çocukların yoksulluktan kaynaklanan yoksunluklarının giderilmesi, erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi, kız çocuklarının okullaşma ve okula devam oranlarının yükseltilmesi; eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin ekonomik ve toplumsal hayata katılımlarının artırılması hedeflenmektedir.”

“Çocukların iyi olma hallerini ve refahlarını destekleyici bütüncül modeller geliştirilerek daha iyi eğitim ve sağlık hizmeti almaları sağlanacak, temel becerileri geliştirilecek, özellikle zor şartlar altındaki ve risk grubundaki çocukların yaşam kalitesi yükseltilecek, toplumla bütünleşmeleri sağlanacaktır.”

“Çocuk koruma ve adalet sistemleri koordineli olarak, önleyici mekanizma ve uygulamalara sahip, risk takibi ve erken uyarı sistemini içeren bir yapıya kavuşturulacak, altyapı ve personel ihtiyaçları giderilecek, bu alandaki hizmetlerin kalitesi artırılacak, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler çocukların sosyal ve kişisel gelişimlerini destekleyecek bir yapıda sunulacaktır.”

“Sokakta, ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışma gibi çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri önlenecektir.”

“Gençlerin sosyal hayatta ve karar alma mekanizmalarında daha aktif rol almaları sağlanacak, hareketlilik programları özellikle dezavantajlı gençlerin katılımını artıracak biçimde genişletilip çeşitlendirilecektir.”

“Gençlerin şiddete ve zararlı alışkanlıklara yönelmelerini önlemek üzere spor, kültür, sanat gibi alanlarda gelişimlerini destekleyici programların uygulanmasına devam edilecektir.”

D. ULUSAL STRATEJİLER

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2018-2022 Yıllarını Kapsayan Stratejik Planı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2018-2022 yıllarını kapsayan Stratejik Planı'nda Bakanlığın misyonu "Bireyin, ailenin ve toplumsal değerlerimizin korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik sosyal politikalar belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak" olarak belirlenmiştir. Kadının güçlenmesi, bireysel hak ve menfaatlerine erişim sağlaması; aile ve toplumsal yapımızın güçlenmesi bakımından son derece önemlidir.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nin 2011 yılında imzalanmasını müteakip, söz konusu Sözleşme ile uyumlu olarak ASPB bünyesinde, ilgili tüm kurum ve kuruluşların da katkılarıyla 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hazırlanmış ve 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik ise 18 Ocak 2013 tarihinde yayımlanmıştır.

Bunun yanı sıra 4 Temmuz 2006 tarihinden bu yana, 2006/17 sayılı "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler" konulu Başbakanlık Genelgesi yürürlükte.

2014-2018 yıllarını kapsayan 10 uncu Kalkınma Planı'nda kadın erkek eşitliğini amaçlayan politikalar "Aile ve Kadın" başlıklı bölümün altında yoğunlaşmıştır. "Eğitim", "Temel Hak ve Özgürlükler", "Çocuk ve Gençlik", "İstihdam ve Çalışma Hayatı", "Nüfus Dinamikleri", "Girişimcilik ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)" başlıkları altında da cinsiyet eşitliğine ilişkin çeşitli amaç, hedef ve politikalar belirlenmiştir. Ayrıca Öncelikli Dönüşüm Programları çerçevesinde yer alan, "İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı" ve "Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı"nda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin amaç, hedef ve göstergelere yer verilmiştir.

10'uncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları kapsamında Kalkınma Bakanlığı tarafından 46 "Özel İhtisas Komisyonu" ve 20 "Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubunda, "eğitim, sağlık, şiddet, istihdam, karar alma ve siyasete katılım" olmak üzere beş temel

alandaki "alt gruplar" oluşturularak, Türkiye'deki mevcut durumu, sorun alanları ve çözüm önerilerini de kapsayan detaylı bir rapor hazırlanmıştır.

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)

Ülkemizde aile içinde kadına yönelik her tür şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin tüm tarafların işbirliği ile uygulamaya konulması amacıyla hazırlanan Eylem Planında 6 temel hedef yer almıştır:

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapılması ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,
2. Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak,
3. Kadının sosyo-ekonomik konumunun güçlendirilmesine yönelik düzenlemeleri yapmak ve uygulanmasını sağlamak, 4. Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu hizmetlerin düzenlenmesi ve uygulanmasını sağlamak,
5. Aile içinde şiddet gören kadına ve şiddet failine yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini düzenlemek ve uygulanmasını sağlamak,
6. Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunda kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını kurmak.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)

Ülkemizde kadına yönelik şiddetin tüm biçimlerinin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin tüm tarafların işbirliği ile uygulamaya konulması temel amacına sahip olan Eylem Planında 4 temel hedef yer almıştır:

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,

2. Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak,
3. Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesini ve uygulanmasını sağlamak,
4. Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunu gerçekleştirmek üzere kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020) ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin kadın araştırmaları merkezlerinin katkı ve katılımları ile KSGM koordinasyonunda hazırlanmıştır. Hazırlık çalışmaları kapsamında İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere taraf olunan uluslararası sözleşmeler, ulusal mevzuat hükümleri, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) izleme ve değerlendirme raporları, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması ve 6284 sayılı Kanun’un Uygulanmasına Yönelik Etki Analizi Araştırması sonuçları ile TBMM tarafından gerçekleştirilen “Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu” incelenmiş; son dönemde ortaya çıkan toplumsal ihtiyaç ve gelişmeler de göz önünde bulundurularak Eylem Planında yer alacak hedef ve faaliyetler belirlenmiştir.

Buna göre eylem planındaki hedeflenen strateji ve uygulamalar şunlardır:

“Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında mevzuatta düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak.”

“Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak.”

“Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasını sağlamak.”

“Şiddete uğrayan ve uğrama tehlikesi bulunan kadınlara, varsa çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu ve önleyici hizmetlerin daha etkili ve verilmesi ve yaygınlaştırılması ile bu kişilerin sosyoekonomik olarak güçlenmelerini sağlamak.”

“Kadına yönelik şiddetle mücadelede etkin hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi amacıyla kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek ve politika geliştirmek.”

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkelerini de kapsayacak şekilde, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının uluslararası standartlarda uygulanabilmesi, gerekli tüm koşulların iyileştirilmesi ve çocukların hayata daha etkin ve mutlu katılımlarının sağlanması için Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi hazırlanmıştır. Bu Strateji Belgesi, Türkiye'nin çocuk haklarını koruma ve geliştirme amacıyla ortaya koyduğu iradenin somut bir ifadesidir.

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinesinde, Çocuk Vakfı, İstanbul Üniversitesi ve TÜBİTAK TÜSSİDE'nin işbirliği; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve çocukların etkin katılım ve mutabakatıyla hazırlanmıştır. 26 Ekim 2011 ve 15 Kasım 2011 tarihlerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinatörlüğünde; Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu ile birlikte iki defa toplantı yapılmış ve ilgili Bakanlıklardan gelen istek ve talepler doğrultusunda Çocuk Hakları Strateji Belgesinde ve Eylem Planında değişiklikler yapılmıştır. Daha sonra ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ilgili kurumların görüşleri doğrultusunda revizyon gerçekleştirilmiştir. Revize edilen belge, 2013 yılı içinde sorumlu kurum ve kuruluşların görüşlerine tekrar sunularak nihai hale getirilmiştir.

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirilmesi gereken hedefleri içermektedir. Bu Strateji Belgesinin, eylem planının ve uygulamaların temel ilkesi “çocuğun yüksek yararı”nın korun-

masıdır. Bu strateji belgesinde çocuk haklarını korumak için temel alınan değerler şunlardır:

1. *Çocuğun yaşama ve sağlığını koruma hakkı*
2. *Gelişme ve yeteneklerini geliştirme hakkı*
3. *Korunma ve bakılma hakkı*
4. *Çocuk görüşünün alınması (katılım) hakkı*
5. *Çocuğa karşı her tür ayrımcılığın önlenmesi*

Bu strateji belgesinde benimsenen misyon, vizyon, temel değer ve yaklaşımlar doğrultusunda, belirlenen nihai hedeflere ulaşılabilmesi için öngörülen temel stratejik amaçlar şu şekilde belirlenmiştir:

1. *Çocuğa saygıyı ve çocuk hakları kültürünü geliştirmek*
2. *Çocuk haklarına ilişkin karar süreçlerine bütün çocukların katılımını sağlamak*
3. *Çocuğun doğduğu, büyüdüğü ve yetiştiği ortamını korumak ve fiziksel çevreyi iyileştirmek*
4. *Çocuk hakları kültürü çerçevesinde eğitim politika ve programları geliştirmek*
5. *Sağlık hizmetlerini geliştirmek*
6. *Aileye ve çocuğa yönelik destek ve özel koruma hizmetlerini geliştirmek*
7. *Çocuk adalet sistemini iyileştirmek*
8. *Çocuk dostu bir medya oluşturmak*
9. *Etkin bir denetleme, izleme ve değerlendirme sistemi kurmak*

Söz konusu strateji belgesinin çocuk ve şiddet bağlamındaki temel politika önerileri ve stratejileri şunlardır:

“Ülkemizde çocuk işçiliği konusunda yapılmış ve yapılmakta olan tüm çalışmaların (kurumların yapmış olduğu proje ve çalışmalar ile akademik tez, kitap, araştırma, vb.) derlenmesi”

“Çocuk işçiliği ile mücadele konusunda en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine öncelik verilerek farkındalık çalışmalarının artırılması”

“Çocuk işçiliği ile mücadele konusunda uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde yapılmış örnek uygulamaların incelenerek başarılı uygulamalar üretilmesi”

“Belirli yıllarda, çalışan çocukların çalışma ve yaşam koşulları ile ilgili ulusal düzeyde veri üretilmesi ve istatistiklerin yayımlanması”

“Çocuk hakları konusundaki farkındalığın artırılması”

“Çocukların haklarına ilişkin ailelerin farkındalıklarının artırılması amacıyla eğitimler, ulusal ve yerel düzeyde kampanyalar yapılması”

“Çocuk hakları ihmal ve istismarı konusunda aileleri bilgilendirici çalışmalar kapsamında MEB Aile Eğitimi Programlarının yaygınlaştırılması”

“Çocuk hakları alanında çalışan STK’lar ve sosyal taraflar ile çocuk işçiliğinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapılması”

Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi Strateji ve Eylem Planı

2015-

Ülkemizde 2000’li yıllar boyunca çocuğa yönelik şiddetle ve eğitim ortamlarında şiddetle mücadelede gerek mevzuat gerek uygulama açısından önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bunların başlıcaları şunlardır:

- 1.** Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 28.6.2005 tarihli ve 853 sayılı kararıyla bir araştırma komisyonu oluşturmuştur. Eğitim ortamlarında yaşanan şiddete ilişkin 2007 yılında yayınlanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu Raporu; Türkiye’de 2006-2007 eğitim ve öğretim yılının son 3 aylık diliminde ortaöğretim kurumlarında bulunan öğrencilerin %22’sinin fiziksel, %53’ünün sözel, %26,3’nün duygusal ve %15,8’nin cinsel şiddetle karşı karşıya kaldığını bulgulamıştır. Öğrencilerin %35,5’inin fiziksel, %48,7’sinin sözel, %27,6’sının duygusal ve %11,7’sinin cinsel şiddeti akranlarına uyguladığı komisyon raporunda ifade edilmiştir (TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, 2007).
- 2.** TBMM 4 Temmuz 2006 tarih ve 26218 sayılı Resmi Gazete ’de “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler” konulu, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.
- 3.** 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir.

4. 2007 yılında Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın da Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmesi ile çocukların ve gençlerin kişilikleri ile fiziksel ve zihinsel yeteneklerinin tam gelişimini sağlayacak bir çevrede yetiştirme haklarını etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak amacıyla, doğrudan ya da kamusal ve özel örgütlerle işbirliği yaparak, çocukların ve gençlerin ihmal, şiddet ve sömürüye karşı korunacağı Avrupa Konseyi nezdinde Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından taahhüt edilmiştir.
5. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından 14.03.2006 tarih ve 2006/22 sayılı "Öğrencilerimizin Zararlı Madde Kullanımı ve Şiddet Gibi Risklerden Korunması Genelgesi" çıkartılmıştır. Bu Genelge ile okulda "biz" duygusu yaratma, işbirliği ve iletişimle etkili bir öğrenme ortamı hazırlayan, okul-öğrenci-veli bütünleşmesi sağlayan bir okul iklimi oluşturulması hedeflenmiştir.
6. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 24.03.2006 tarih ve 2006/26 sayılı "Okullarda şiddetin Önlenmesi Genelgesi" hazırlamıştır. Acil rehberlik önlemlerini içeren bu Genelge çerçevesinde "Okul Vaka Analiz Formu" ile okullardaki şiddetle ilgili mevcut durumu belirleyen bilgiler istenmiştir.
7. MEB 2003/91 sayılı "Çocuk ve Gençlerimizi Risklerden Koruma" Genelgesi Yayınlanmıştır.
8. MEB 2002/11 sayılı Psikososyal Müdahale Hizmetleri Genelgesi
9. MEB. 2005/08 Sayılı "Çocuk Hakları Genelgesi"
10. MEB. 2005/92 Sayılı "Öğrenci-Veli-Okul Sözleşmesi Genelgesi
11. 2006-2011 Strateji ve Eylem Planı, 2006/26 ve 2009/09 Genelgeler ve bu çerçevede yapılan çalışmalar şiddetle mücadelede başat araçlar olmuştur. 2006-2011 Strateji Eylem Planı ve ilgili genelgeler çerçevesinde okullar "Okul Vaka Analiz Formu" ile okullardaki şiddetle ilgili duruma ilişkin bildirimde bulunmaları istenmiştir. Okul, ilçe ve il düzeyinde eylem planları hazırlanmaya başlanmıştır. İl Koordinasyon Kurulu toplantıları yapılmıştır.
12. Türkiye 2010 yılında Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Kaşısı Korunması Sözleşmesini imzalamıştır.

- 13.** 2014 yılında ASPB tarafından hazırlanan Çocuğa Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı; muhtelif ortamlarda (aile, okul, yatılı bakım kurumları, kamusal alanlar vb.) çocuğa yönelen her türlü (fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik) şiddetin ve ihmalin önlenmesi amacıyla yürütülecek stratejinin temel amaçlarını, hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için temel faaliyetleri belirlemek için hazırlanmıştır.
- 14.** Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Stratejisi hazırlık çalışmaları ilk olarak Avrupa Birliğı tarafından finanse edilen “Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modeldenmesi” projesi çerçevesinde Adalet Bakanlığı’nın koordinasyonu ve UNICEF’in teknik desteğıyle gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan çıktılar, 27 Ocak 2011 tarihli Merkezi Koordinasyon toplantısında son değışiklikleriyle onaylanarak Strateji Belgesi haline getirilmiş, Avrupa Birliğı’nin mali, UNICEF’in teknik desteğı ile gerçekleştirilen “Çocuklar İçin Adalet Projesi [Türkiye’deki Çocuklar İçin İyi Yönetişim, Koruma ve Adalet Doğru (2005) ve Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modeldenmesi (2008) projelerinin devamı]” çerçevesinde revize edilmiştir. 27 Aralık 2012 tarihli Merkezi Koordinasyon kararı ile revize edilmesi ve akabinde uygulama planlarının hazırlanması kararı alınan belgenin revizyonu “Çocuklar İçin Adalet” projesi kapsamında tamamlanmış ve uygulama planları hazırlanmıştır. Revize edilmiş Strateji Belgesi ve Uygulama Planları 27 Kasım 2013 tarihli Merkezi Koordinasyon Toplantısı’nda oy birliğıyle onaylanmıştır.
- 15.** 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadın, çocuk ve diğere aile bireylerine ilişkin önemli koruyucu tedbirler düzenlenmiştir.
- 16.** 18.01.2013 tarihli 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliğı’nin 39. maddesi uyarınca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na, şiddetin önlenmesi ile şiddet mağduru hakkında verilecek koruyucu tedbirler ile şiddet uygulayan hakkında verilecek önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiğı Şiddet Önleme Merkezlerini (ŞÖNİM) oluşturma görevi verilmiştir.

- 17.** Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHUS) ile Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (MSHUS) yer alır. ESKHUS, Madde 13'te yer alan eğitim hakkı bağlamında şiddet ve istismara ilişkin düzenlemelere yer verirken, MSHUS konuyu işkence ve kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirmiştir. Türkiye bu sözleşmeleri 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamış ve 23 Aralık 2003 tarihinde onaylamıştır.
- 18.** Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (GGASŞ), Türkiye tarafından 9 Nisan 2007'de onaylanmıştır. GGASŞ Madde 17'de yer alan "Çocukların ve gençlerin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı" çocuklara karşı her biçimdeki kötü muamelenin ceza kanunları yasaklanması ve yaptırıma bağlanması, çocuklara karşı kötü muamelenin önlenmesi ve çocukların bu bağlamda korunmasına yönelik kurum ve hizmetlerin oluşturulması gerektiğini ifade eder. Madde 17, okulda veya bir başka kurumda, kötü muamelenin şiddeti ne kadar hafif ve uygulayan kim olursa olsun, şiddetin her biçiminin, bedensel cezayı da içerecek şekilde, yasalarca yasaklanması yükümlülüğünü getirmektedir.
- 19.** MEB tarafından okul ve çevresindeki şiddetin önlenmesi amacıyla doğrudan ya da dolaylı etkisi bulunan program ve projeler yürütülmüş ve yürütülmektedir. Bu kapsamda, Çocuk Dostu Okul Projesi, Psikososyal Okul Projesi, Sokakta Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Projesi, Ergenlerde Sağlık Bilinci Geliştirme Projesi, Evin Okula Yakınlaştırılması ve Değişen Anne-Baba Rollerini Projesi, Anne Baba-Çocuk Eğitimi Projesi, Çocuklar ve Ergenler için Yaşam Becerileri Eğitimi Projesi, Önce Çocuklar Projesi kapsamında hazırlanan Yaşam Becerileri Eğitim Programı, 7-19 Yaş Aile Rehberliği Programı, 0-18 Yaş Aile Eğitimi, Çocuk ve Gençlerimizin Risklerden Korunma Bilincini Geliştirme Önleme Projesi, YİBO Destek Projesi, Haydi Kızlar Okula Kampanyası, Hayata Sahip Çıkmak Programı, İlköğretim Kurumlarında Devamsızlığın Azaltılması Teknik Destek Projesi, sayılabilir.
- 20.** 2013 yılında, AB ve MEB tarafından ortaklaşa finanse edilen Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Teknik Destek Projesi başlatılmıştır."

Eğitim ortamlarındaki Şiddetin önlenmesiyle ilgili eylem planında ise aşağıdaki stratejiler önerilmektedir:

Şiddet Farkındalığı: “Şiddetin öğrenciler üzerindeki etkisinin tüm paydaşlarca (öğrenciler, öğretmenler, personel, okul yöneticileri ve veliler) bilinmesi: Okuldaki Şiddet içeren davranıŐın boyutu ve öğrenciler üzerindeki etkisi konusunda ortak anlayıŐ geliŐtirmelidir. Bu, farklı Şiddet türlerinin sıklığı ve ciddiyeti, zorbalığın tekrarlanma sıklığı ve Şiddetin öğrenme, devamlılık ve bütünüleŐtirme üzerindeki etkisini kapsamaktadır.”

Okul Şiddet Taraması: “Okuldaki Şiddet içeren davranışların düzenli aralıklarla okul tarafından incelenmesi ve Şiddetin önlenmesine yönelik okul içi değerlendirmelerin yapılması: Öncelikle okulu bilgilendirme amacıyla, tüm okullar için mevcut ve tüm paydaşları kapsayan basit ve uygulanması kolay bir değerlendirme yıllık olarak gerçekteŐtirilir. Değerlendirme, teşvik edilebilecek olumlu sosyal davranıŐlar ve aynı zamanda engellenmesi gereken olumsuz sosyal davranıŐlar ile ilgili verileri sunmaktadır. Okulun gelişim sağlamak üzere sahip olduğu organizasyon kapasitesi de değerlendirmenin bir parçasıdır. KarŐılaŐtırmak için, örnek okullardan toplanan bölgesel ve ulusal sonuçlar temin edilmektedir.”

Toplum Destekli Çalışma: “Toplumla birlikte, yerel halk ve toplum değerleri için çalışılması: Sosyal çevredeki yetişkinlerin sergilediği değer ve davranışların öğrencilerin eğitimi üzerinde büyük etkiye sahip olması nedeniyle, kaynak sağlayabilen, faaliyetler organize edilmesine yardımcı olabilen, aileleri destekleyebilen ve öğrencilerin öğrendiği standartları ve değerleri etkileyebilen kişi ve kuruluşlarla güçlü ilişkiler ve ortaklıklar kurulmasına önem verilmelidir. Okullar medyayı etkileyemeseler de özellikle de video oyunları ve internet yoluyla medyada uygunsuz ve Şiddet içeren davranıŐlara Őahit olan küçük çocukların etraflarını taklit etme davranıŐları geliştirme riskini azaltmaya yardımcı olabilecek diğer kiŐilerle lobi faaliyetleri yürütmelidir.”

Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi

“2023 yılında Türkiye’de nüfusun %70’i çalışma çağında olacaktır. Türkiye, Avrupa’da genç nüfusun toplam nüfusa oranı en yüksek olan ülkedir. Sahip olduğumuz bu demografik yapının avantaja dönüşmesi gençliğe yönelik etkin ve nitelikli politikalarla mümkün olacaktır. Yapılan araştırmalar ve uzun vadeli nüfus projeksiyonları (BM 2300’de Dünya Nüfusu) Türkiye’de genç nüfusun 2050 yılından itibaren azalmaya baŐlayacađını

göstermektedir. 2300'de Dünya Nüfusu adlı bu çalışmada Türkiye'de doğum oranlarında 2050'den itibaren belirgin bir azalma olacağı öngörülmektedir. Buna göre 2000-2005 döneminde %2,43 olan doğum oranı, 2050-2055 döneminde %1,85'e gerileyecektir. Bu nedenle de sahip olunan demografik fırsatın korunması hususunda tedbirler almak devletin öncelikli hedefleri arasındadır.

Ülkede gençliğin gelişimi için temel değerler oluşturmak, hedefler belirlemek, ana hedef gruplarını tanımlamak, ülkedeki genç bireyler ve tüm ilgili kurum/kuruluş ve gruplar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, gençlik programlarını iyileştirmek ve öncelikleri saptamak için etkin ve nitelikli gençlik politikalarına ve bu politikaların belirlenmiş olduğu politika belgesine ihtiyaç vardır.”

Gençlik politikalarının vizyonu; gençlerin evrensel ve insanî değerlere sahip, milli ve manevi değerlerine bağlı, çevreye saygılı, bilgi ve özgüven sahibi, etkin, girişimci, toplumsal aidiyet duygusu yüksek, toplumsal hayata aktif katılan, temel hak ve hürriyetlerini etkin bir biçimde kullanan ve uluslararası alanda akranlarıyla rekabet edebilecek seviyede bireyler olarak kendi potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecekleri imkân ve zemini oluşturmaktır.

Bu gerekçe ve vizyon açıklamalarının ardından ulusal gençlik ve spor politika belgesinin temel amaçları aşağıdaki gibi ele alınmaktadır:

“Gençlik algısını doğru bir zemine oturtmak,

Gençliğin ihtiyaç, beklenti ve endişelerini tespit etmek,

Gençlerle ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşları belirlemek, bunlar arasındaki işbirliği ve koordinasyonu temin etmek,

Gençlik alanındaki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini etkinleştirmek ve güçlendirmek için gerekli destek ve teşviki sağlamak,

Kaynakları gençliğin gelişimini tam anlamıyla sağlayacak şekilde kullanmak,

Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimini desteklemek,

Gençliğin vatandaşlık bilincini geliştirmek,

Farklı genç gruplarının ihtiyaçlarını da dikkate alarak gençlerin kendi potansiyellerini ortaya çıkarabilmelerine imkân sağlamaktır.”

E. DOĞU MARMARA TR42 BÖLGE PLANI (2014-2023)

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerini kapsayan Doğu Marmara Bölgesi için hazırlanan bu planın amacı; “bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasını mekânsal olarak tanımlayabilmek ve kalkınma sürecini stratejik olarak programlamaktır ve 2014-2023 yılları arasında kalan 10 yıllık dönemi kapsamaktadır. Kalkınma Planının yanı sıra, ulusal ölçekte kabul edilen diğer strateji ve politikaları Doğu Marmara Bölgesi’ne uyarlamak üzere hazırlanmış olan Doğu Marmara TR42 Bölge Planı (2014-2023); planlama hiyerarşisinde altında yer alan planların çerçevesini tanımlama özelliğini de taşımaktadır. Bu özelliği ile Bölge Planı; sosyo-ekonomik kalkınma ilkelerini belirliyor olması dolayısı ile bölgedeki sosyo-ekonomik kararları, mekânsal gelişmeyi tanımlıyor olması dolayısı ile de bölgedeki mekân odaklı kararları bağlayıcıdır. Bununla beraber, özel sektör ve kamu sektörü yatırımlarının bölgede yönlendirilmesi adına çerçeve doküman niteliği de taşımaktadır. Bölge Planı; uzun vadeli bir perspektifle, ulusal kalkınma ilkeleri ile eşgüdüm içerisinde bölgenin vizyonunu ortaya koymakta, bu vizyona ulaşmak için gerekli stratejileri yerelden aldığı bilgi ile aşağıdan yukarıya bakış açısı ile belirlemekte, bölgenin doğal ve beşerî kaynaklarını bu doğrultuda yönlendirmektedir.”

“Onuncu Kalkınma Planı ile Doğu Marmara Bölge Planı’nın ilişkisi 2 farklı açıdan kurulmuştur. İlki;ulusal kalkınma planında genel olarak kalkınma süreci hakkında ve Doğu Marmara Bölgesi özelinde yer alan hususların değerlendirilmesidir. Burada en temel paralellik her iki planın odağında insanın, insan ölçeğinin yer almasıdır. Ulusal kalkınma planında kalkınmanın temelinde amacı da insandır. Aynı şekilde Doğu Marmara Bölge Planı’nın da Yaşanabilir Bölge ile Öğrenen Bölge eksenleri öncelikle insan odaklıdır ve kalkınma sürecini insan için yapılan çalışmalarla sürdürülebilir kılmayı hedeflemektedir.”

“Doğu Marmara Bölgesi doğal değerlerini koruyan, çevreye duyarlı teknolojik sanayi yapısı, güçlü AR-GE ve yenilikçilik altyapısı, turizm çeşitlerinde potansiyelini harekete geçirmiş, sosyal bütünleşmesini sağlamış, insanların çocuklarının bölgede yaşamalarını tercih ettiği bir bölge olma konumunu güçlendirecektir.”

“Yaşam kalitesinin geliştiği kentler hem kent sakinlerine huzur ve mutluluk sunmakta, hem de ekonomik aktivitelerin gelişmesi sebebiyle kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Yaşam kalitesi kavramı oldukça geniş anlamlar

içermektedir; ekonomik olarak insan onuruna yaraşır bir düzeyde kazanç elde edebilmek, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanabilmek, nitelikli bir konuta, sağlıklı bir çevreye, fırsat ve cinsiyet eşitliğine, saygınlığa ve güvenli bir ortama sahip olabilmek gibi pek çok etmen yaşam kalitesinin düzeyini etkilemektedir. Günümüzde yaşanabilirlik kavramının, uluslararası belgelerden çeşitli alanlarda gerçekleştirilen akademik çalışmalara, kentsel planlama ve tasarım süreçlerine kadar ekoloji, arazi kullanımı, ulaşım, kamusal alan, sağlık, güvenlik, tasarım, eğitim, kültür ve ekonomik kalkınma alanlarında bazı ilke ve değerlere işaret ettiği söylenebilir. Bu ilke ve değerler 1996 Yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II İnsan Yerleşimleri Zirvesi'nde tanımlanan yaşanabilirlik kavramları ve yaşam kalitesi ölçütlerinde yerini bulmuş, günümüze kadar da farklı dönemlerin öncelikleri doğrultusunda güncellenmeye devam etmiştir."

"Doğu Marmara Bölgesi, ekonomik gelişmişlik düzeyi ile paralel yaşam kalitesi göstergelerine sahip bir bölge seviyesine henüz ulaşamamıştır. Ekonomik açıdan sanayinin kalbi olarak ülkenin önde gelen bölgelerinden birisi olsa da yaşanabilir bölge olma yolunda adından bu kadar emin bir şekilde söz ettirememektedir. Birçok faktör burada etkili olmakla birlikte bölgenin sanayi ile birlikte anılması ve ülkenin hızlı ve plansız sanayileşme hamlelerinin büyük oranda bölgede gerçekleşmesi sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerini yukarı seviyelere taşıırken, yaşanabilirlik göstergelerinin daha aşağılarda seyretmesine neden olmuştur. Aslında bölgenin yaşam kalitesi açısından gelişmişlik düzeyi ülkenin diğer birçok bölgesine kıyasla çok ileri düzeyde olsa da, ekonomik anlamdaki gelişmişlik seviyesinden beklenen düzeyi karşılayamamaktadır."

"Doğu Marmara Bölgesi'nde ekonomik gelişmişlik seviyesi ile sosyal gelişmişlik seviyesi paralel değildir. Bu kapsamda bölgede sosyal bütünleşmenin sağlanması, sosyal analiz ve politikaların geliştirilmesi, yoksulluğun asgari düzeye indirgenmesi, kentlilik kültürünün geliştirilmesi, dezavantajlı grupların sosyal hayata katılması gibi öncelikli tedbirler önem arz etmektedir. Sosyal uyum eksikliğinin temel nedenlerin biri olan iç göçten kaynaklanan temel sorunların tespit edilerek, en çok etkilenen alanlarda sosyal uyuma yönelik çalışmalarla birlikte fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının iyileştirilmesi temel amaç olmalıdır. Sosyal bütünleşmenin nicel göstergeleri sınırlı olup, gözlem ve saha çalışması tespitleri önem arz etmektedir."

Doğu Marmara Bölgesinde sosyal bütünleşme ve sosyal gelişmişlik için bölgeye yönelik sosyal politika oluşturulması ve bu yönde gerekli çalışması

desteklenmesi, bu konuda üretilmiş olan ulusal politika ve desteklerin bölgede uygulanması sağlanmalıdır. “Sosyal politika, bir ülkede yaşayan tüm bireyler için, özellikle de ayrıca bakıma ve korunmaya gereksinimi olanlar için geliştirilen, koruyucu, güçlendirici, sosyal adalet ve eşitliği sağlayıcı hizmetler bütünüdür. Kapsamı doğrultusunda toplumsal barış ve uzlaşmayı tesis etmek, sosyal devlet ilkesinin gereklerini yerine getirmek amacıyla toplumsal eşitsizlikleri gidermeye yönelik politikalar geliştirmek amaçlanır. Sosyal politikalar, temel sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik,istihdam ve sosyal hizmetler gibi kamu hizmetlerini geniş bir yelpazede toplumun tüm bireylerinin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çözümler üretme amacı taşımakla birlikte, bu süreçte özellikle dezavantajlı kesimlere öncelik verilir. Sağlık eğitim gibi temel kamusal hizmetlere erişme olanaklarını ve sorunlarını tespit etmek ve bu konuda politika ve strateji, üretmek gerekli,finansman mekanizmalarını yerel idarelere aktaran merkezi birimleri yönlendirmek adına gerekli bildirimlerin yapılması önemlidir.”

Bölgede sosyal politika analizine ve politika üretilmesine tüm parametreleri (göç yönetimi,sosyal bütünleşme, ailevi konular, aile içi şiddet, çocuk ve gençlere yönelik politikalar, toplumsal sürdürülebilirlik, temel kamusal hizmetlere erişim gibi)içeren bütüncül, ancak aynı zamanda toplumun farklı kesim ve ihtiyaçlarını doğru tespit etmek için de en alt ölçeğe inebilen bir bakış açısıyla bakabilmeyi geliştirmek en önemli mevzudur. “Bu doğrultuda yapılacak çalışmaların, ülke genelinde paralellik gösteren, yaygınlaştırılmış sosyal politika anlayışının yerine, bölgesel olarak (bölgelerin de alt bölgelerine, illere ve ilçelere inerek) tasarlanmış yeni politikaların gelmesini sağlaması önemlidir. Doğu Marmara Bölgesi’nde sosyal politika üretilmesine bölgenin iki farklı, ancak birbirini etkileyen gerçeğinden başlamak yerinde olacaktır.”

Bunlardan ilki “gelişmiş ekonomik yapısı nedeniyle bölgenin almakta olduğu göç gerçeğidir. Göçle gelen nüfusun yoğun olarak kırsal yaşam sürrekliliği olan bölgelerden geldiği de dikkate alındığında göçle gelen nüfusun bölgeye adaptasyonu için sosyal politikaların ölçek ve amaç odaklı üretilmesi önem taşımaktadır. Bu sayede kentlilik kültürü de kazandırılarak bölgeye eklemelenmesi kolaylaştırılacak kesimin işgücüne katılımı da daha yüksek oranda ve ekonomik anlamda da verimli bir şekilde gerçekleştirilecektir. Ekonomik faaliyetlerde hacmi büyüyen ve sektörel çeşitliliği sürekli artma eğiliminde olan bölge için mevcut durumdaki sorunlardan da yola çıkarak uygun sosyal politika araçlarının ihtiyaç duyulan ölçek ve detayda

üretilecek uygulanması hem mevcut bütünleşme sorunlarını çözmesi açısından, hem de göçle gelecek yeni nüfusun adaptasyon sürecini daha kolay ve bölge lehine çevirmesi açısından oldukça önemlidir.”

İkinci olarak da “dezavantajlı gruplar olarak adlandırılan ve yine farklı şekillerde sosyal ve sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması gereken kesimlere yönelik sosyal analiz ve politika çalışmalarında bulunulması gerekmektedir.”

Tanımlanan bu iki farklı alan elbette birbirinden ayrı alanlar değildir. Özellikle göçle gelen nüfus içerisinde yer alan kadınların dezavantajlı grupta yer alması ya da çevre ilçe kümelerinde yaşayan nüfus içerisindeki dezavantajlı grupların temel hizmetlerden faydalanamaması gibi hususlar konunun ne derece iç içe geçmiş olduğunu göstermektedir.

Bölgede uygulanacak sosyal politikaların başarı göstergesi olarak “kadın istihdam oranlarının yükseltilmesi, sosyal hizmetlere erişim kolaylığı ve hizmet kalitesinin artırılması, kayıt dışılığın azaltılması, genç işsizlik oranlarının azaltılması, dezavantajlı grupların her anlamda sosyal hayata entegrasyonu, bir diğer sorun olan madde bağımlılığının önlenmesine yönelik tespit ve engelleyici çalışmalar yapılması kabul edilebilir”.

Uygulama Önerileri

Bölge planında yukarıda bahsedilen hedef ve amaçlarla uyum içinde aile, çocuk, genç ve şiddet eksenli uygulama önerileri yapılmıştır. Bu öneriler ise aşağıdaki gibidir:

“Farklı sosyal yapı özellikleri sergileyen bölgelerin bu özelliklerini yansıtacak sosyal içerikli analizlerin mekânsal olarak tanımlı alanlarda yapılması ve buna uygun sosyal politika üretilmesinin sağlanması,

Dezavantajlı grupların yanı sıra dezavantajlı mekânların da tanımlanması ve bu yönde bütüncül politikaların üretilmesi, faaliyetlerin desteklenmesi,

Birbirleri ile oldukça ilintili olan bu iki konu *yaşam kalitesini* arttırmak için de oldukça önemlidir.

Her iki unsurun başarı ya da başarısızlık düzeyi toplum tarafından dolaylı ya da dolaysız biçimde hissedilmektedir. Plana göre “Sosyo kültürel hayatın sönük olduğu bir kentte kentlilik kültürünün yeşereceği bir ortam oluşturmak çok zordur ve bu iki olgunun eksik veya yetersiz olduğu

yerde kent kimliğinin de sağlıklı bir şekilde saptanması ve benimsenmesi beklenemez. Bu nedenle lokomotif ekonomik faaliyetlerin yoğun bir şekilde yer aldığı kentlerde kentsel yaşamın dinamik ve sürdürülebilir kılınması önemlidir. Bunun için de sağlanması gereken en önemli şartlardan birisi asayiş güvenliğidir. Özellikle 1950'li yıllardan günümüze giderek artan kırdan kente göç ve bu göçün kentte oluşturduğu sınıfsal ayrımlar, işsizlik, yoksulluk ve yoksunluk gibi etkenler suç oranının artmasına neden olmaktadır. İşlenen suçlar, yerleşim yerine göre analiz edildiğinde yaşanan olayların büyük bir çoğunluğunun gerçekleştiği mekanla doğrudan bağlantılı olduğu ortaya koyulmuştur. Diğer bir deyişle mekânın fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısı, suç olaylarının gelişimine yönerebilmektedir. Özellikle metropollerde, kentsel yaşamın sunduğu olanaklar, yüksek nüfus yoğunluğunu ve beraberinde suç olaylarını getirmektedir.”

Ayrıca “suç olaylarının kentsel yaşamı olumsuz etkileyen birçok sonucu bulunmaktadır. Kentsel mekânda suç, her şeyden önce güvensiz ve tehlikeli bir ortam yarattığından insanların yaşam kalitesini düşürmektedir. Güvenlik hissinin olmadığı kentsel mekânlarda kente dair aidiyet duygusu gelişemediğinden kentsel kimlik zarar görmekte ve bu da kentsel imajı olumsuz etkilemektedir. Kent kimliğinin oluşmadığı, yaşam kalitesi ve kentsel imajı düşük kentlerde, ekonomik gelişmeyi sağlayan aktivitelerin devamlılığında da sıkıntı yaşanmaktadır. Dolayısıyla, güvenlik hissi, kentsel mekân ve içinde yaşayan insanlar arasındaki karşılıklı etkileşimi olumlu olarak şekillendirmektedir. İnsanların yaşam kalitesi yükseldikçe, o kentin niteliğine yönelik düşünceleri olumlu olmakta yani yaşanabilirliği artmaktadır.” Kısacası, bir kentin yaşanabilir olarak kabul edilebilmesi için huzur ve güvenlik hissinin oluşması gerekmektedir”. Huzur ve güvenlik hissi için Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı önemlidir. “Kentsel yerleşmelerin yaşam kalitesinin artırılmasına, ekonomik ve toplumsal yapının güçlenmesine yönelik hazırlanan KENTGES’in (Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planının) hedefleri arasında “yaşam ve mekân kalitesi yüksek, güvenli yerleşmeler oluşturmak” yer almaktadır. Bu hedefi gerçekleştirmeye yönelik çeşitli eylemler de tanımlanmıştır.”

Doğu Marmara Bölgesi, “sunduğu ekonomik ve sosyal imkânlarla en çok göç alan bölgelerden biridir. Aldığı göçle birlikte bölgenin sosyo-ekonomik yapısındaki heterojenlik artmakta bu dasuç potansiyelini tetiklemektedir. Türkiye’deki kentlerin yaşanabilirlik sıralamasının araştırıldığı bir çalışmaya göre, yaşanabilirlik ölçütlerinden biri, bin kişiye düşen suç

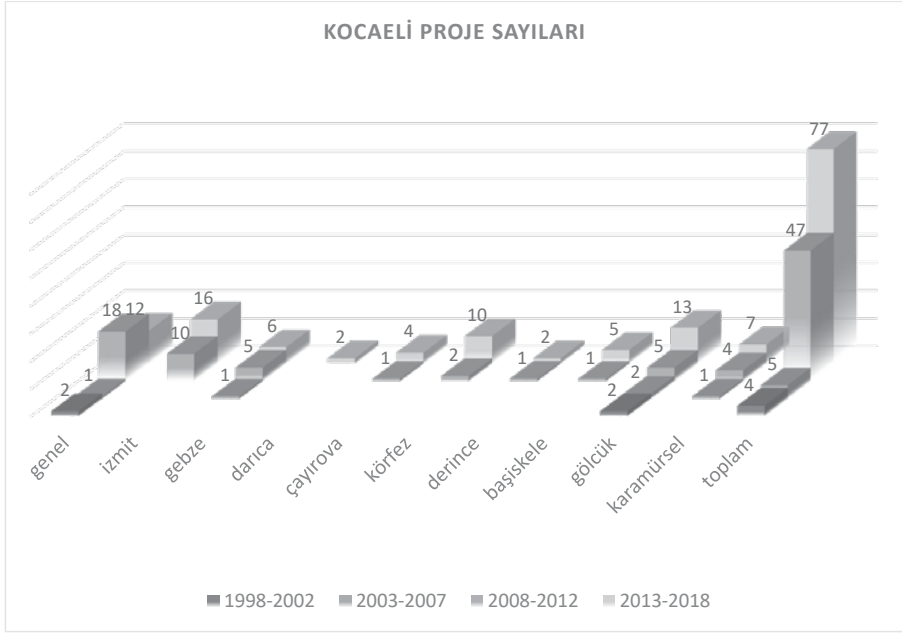
oranı olarak belirlenmiştir. Bu çalışmaya göre, belirlenen suç oranlarında bölge illeri arasında, en yüksek suç oranına sahip il Yalova'dır. Yalova'yı sırasıyla Düzce, Kocaeli ve Bolu takip etmekte; Doğu Marmara Bölgesinde en az suç oranının olduğu kent Sakarya'dır." "Yerleşim yerlerinin suça ilişkin durumunu gösterir kriterlerden biri de o yerdeki ceza infaz kurum sayısıdır. Yalova'da 1, Düzce'de 2, Sakarya'da 4, Bolu'da 7, Kocaeli'de 8 adet olmak üzere bölgede toplam 22 ceza infaz kurumu bulunmaktadır. Bu tabloda dikkat çeken sonuçlardan biri, Bolu ili nüfusunun diğer il nüfuslarına göre daha az olmasına rağmen, ceza infaz kurumu sayısının en fazla il olmasıdır."

"Özetle, bölgenin yaşanabilirliğini önemli ölçüde etkileyen suç oranı, ülke geneli ile paralel seyretmektedir. Bölgede yaşanan suç olayları ve güvenlik sorununun en temel sebebi ise, Ankara ve İstanbul'a olan yakınlığı ile özellikle ekonomik açıdan sunduğu cazip fırsatlarla aldığı niteliksiz göç oranının yüksek olmasıdır. Bölgeye göç eden bu nüfusun iş talebinin tam olarak karşılanamaması sonucunda ise; sınıfsal farklılıklar ortaya çıkarken, yoksulluk ve yoksunluk oranları da artmaktadır. Bu durumun doğal sonucu olaraksa bölgede yaşanan suç olayları artmaktadır."

III. SOSYAL YATIRIM VE SOSYAL PROJELER

A. TR42 DOĞU MARMARA BÖLGESİ İLLERİNİN İLÇELERE VE YILLARA GÖRE PROJE BİLGİLERİ

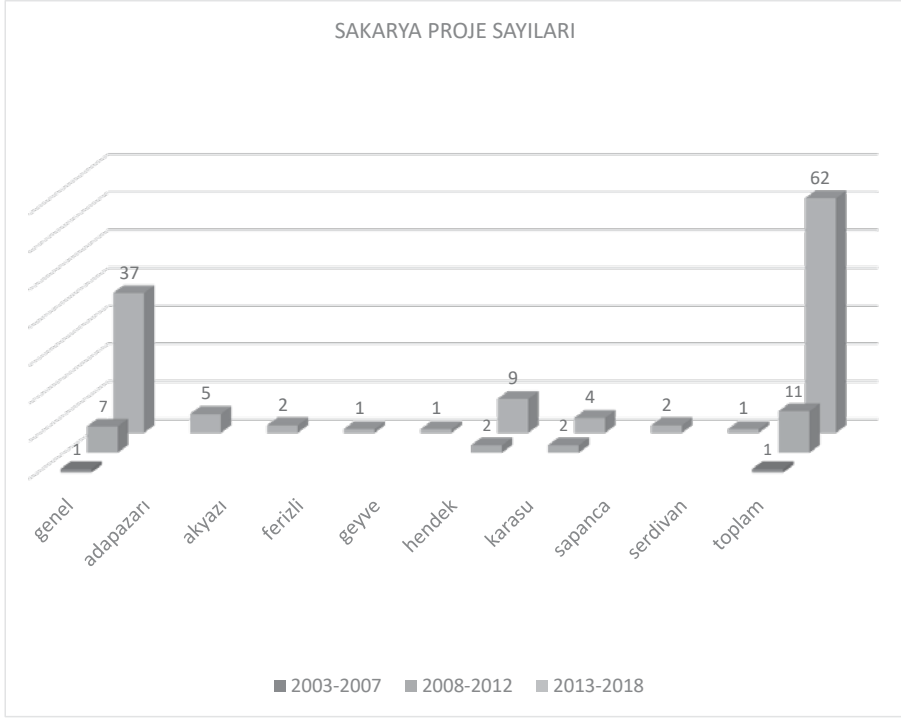
Grafik 1. Kocaeli İlının İlçelere ve Yıllara Göre Projeleri

Kocaeli il geneli ve/veya ilçelerinde yürütülen proje ve yatırımlar, genelde 2013-2018 yıllarına aittir. Kocaeli ilinde en çok sırasıyla Gölcük, İzmit ve Gebze’de sosyal içerikli yatırım ve proje yürütülmüştür. Kandıra ve Dilovası ilçesinden hiçbir proje bilgisi kayda geçirilmemiştir.

Ayrıca hem il genelinde hem de ilçelere göre dönemlere göre artan proje sayıları mevcuttur.

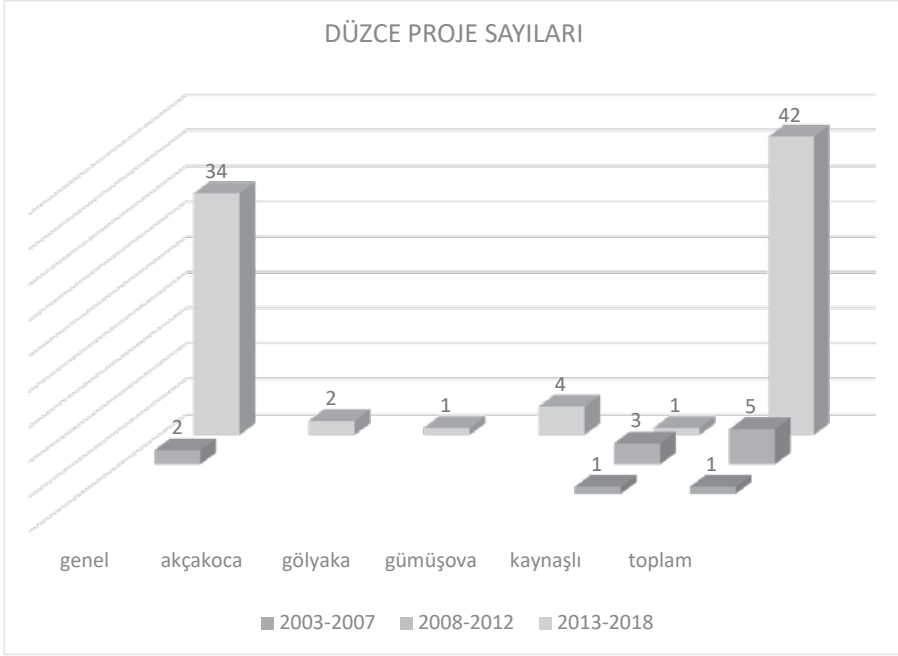
Grafik 2. Sakarya İlinin İlçelere ve Yıllara Göre Projeleri

Sakarya ilinde yürütülen sosyal içerikli proje ve yatırımlar, genelde 2013-2018 yıllarına aittir. 1998-2002 yılları arasında ait hiçbir proje kayda geçirilememiştir.

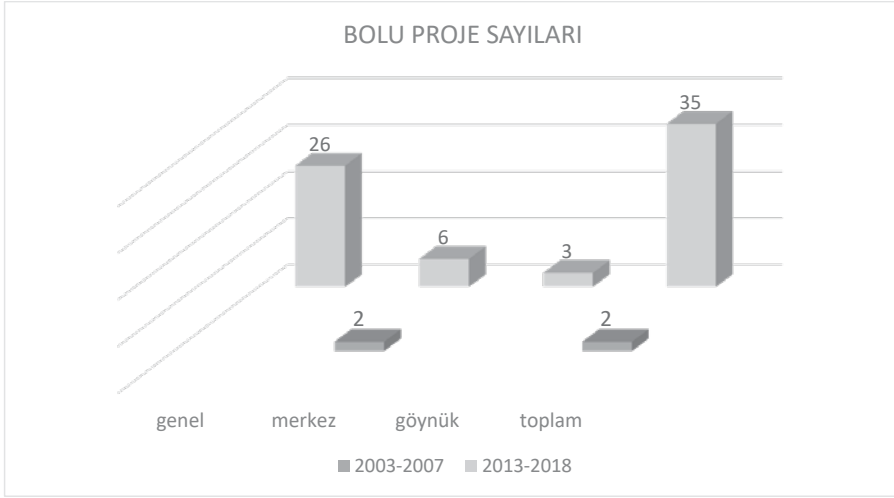
Sakarya ilinde en çok Hendek ilçesinde (11) sosyal içerikli yatırım ve proje yürütülmüştür. Taraklı, Söğütlü, Pamukova, Kocaali, Kaynarca, Karapürçek, Arifiye ve Erenler ilçesinden hiçbir proje bilgisi kayda geçirilememiştir.

Grafik 3. Düzce İlinin İlçelere ve Yıllara Göre Projeleri

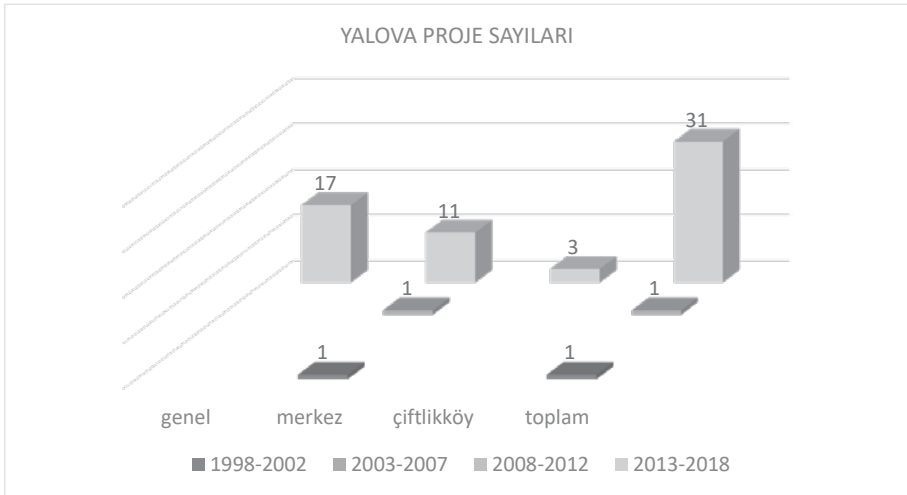
Düzce’de yürütülen sosyal içerikli proje ve yatırımlar, genelde 2013-2018 yıllarına aittir. 1998-2002 yıllarına ait proje bilgisi mevcut değildir. Düzce ilinde en çok Kaynaşlı ilçesinde (5) sosyal içerikli yatırım ve proje yürütülmüştür. Merkez, Çilimli, Cumayeri ve Yığılca ilçelerinden proje bilgisi kayda geçirilememiştir.

Grafik 4. Bolu İlinin İlçelere ve Yıllara Göre Projeleri

Bolu'da yürütülen sosyal içerikli proje ve yatırımlar, çoğunlukla 2013-2018 ve az da olsa 2003-2007 yıllarına aittir. Bolu ilinde en çok merkez ilçesinde (8) sosyal içerikli yatırım ve proje yürütülmüştür. Göynük ve merkez ilçesi hariç diğer ilçelerinin hiçbirinden proje bilgisi kayda geçirilememiştir.

Grafik 5. Yalova İlinin İlçelere ve Yıllara Göre Projeleri

Yalova ilinde yürütülen sosyal içerikli proje ve yatırımlar, çoğunlukla 2013-2018 yıllarına aittir. 2003-2007 yılları arasında proje bilgisi yoktur.

Yalova'da en çok Merkez ilçesinde (13) sosyal içerikli yatırım ve proje yürütülmüştür. Termal, Çınarcık ve Altınova ilçelerinden hiçbir sosyal içerikli proje bilgisi kayda geçirilememiştir.

B. TR42 DOĞU MARMARA BÖLGE İLLERİNİN İLÇELERE VE TEMALARA GÖRE PROJE BİLGİLERİ

Doğu Marmara Bölgesi illerindeki çocuk, genç ve şiddet içerikli sosyal projelerin temaları dört ana başlıkta ele alındı. Söz konusu projelerin hedef kitleleri ana ağırlığı (vurgusu), çocuk (0-18 yaş aralığındaki bireyler) merkezli ise "Çocuk"; genç (18-25 yaş aralığındaki bireyler) merkezli ise "Genç"; şiddet (gerek aile içinde gerek okulda gerekse toplumsal alanda birey(/ler)den diğer birey ya da bireylere gerçekleşen fiziksel, sözel, duygusal, ekonomik, psikolojik her türden şiddet fiilini içerir) ise "Şiddet" ve aile sorunları, madde bağımlılığı, ihmal ve istismar, işsizlik, eğitim sorunları, engellilik, dezavantajlı gruplar gibi sosyal sorunlar konusundaki çalışmalarını içeren konular da "Genel sorunlar" olarak ele alınmıştır.

Tablo 6. Kocaeli İlinin İlçelere ve Temalara Göre Projeleri

İL	İlçe	Hedef Kitle	Proje Sayısı
Kocaeli	Genel (Kocaeli)	Çocuk	8
Kocaeli	Genel (Kocaeli)	Genç	4
Kocaeli	Genel (Kocaeli)	Şiddet	0
Kocaeli	Genel (Kocaeli)	Genel sorunlar	12
Kocaeli	Başiskele	Çocuk	3
Kocaeli	Başiskele	Genç	0
Kocaeli	Başiskele	Şiddet	0
Kocaeli	Başiskele	Genel sorunlar	3
Kocaeli	Çayırova	Çocuk	4
Kocaeli	Çayırova	Genç	0
Kocaeli	Çayırova	Şiddet	0
Kocaeli	Çayırova	Genel sorunlar	1
Kocaeli	Darica	Çocuk	0

Kocaeli	Darıca	Genç	0
Kocaeli	Darıca	Şiddet	1
Kocaeli	Darıca	Genel sorunlar	1
Kocaeli	Derince	Çocuk	1
Kocaeli	Derince	Genç	0
Kocaeli	Derince	Şiddet	0
Kocaeli	Derince	Genel sorunlar	3
Kocaeli	Gebze	Çocuk	1
Kocaeli	Gebze	Genç	3
Kocaeli	Gebze	Şiddet	0
Kocaeli	Gebze	Genel sorunlar	6
Kocaeli	Gölcük	Çocuk	11
Kocaeli	Gölcük	Genç	5
Kocaeli	Gölcük	Şiddet	0
Kocaeli	Gölcük	Genel sorunlar	10
Kocaeli	İzmit	Çocuk	7
Kocaeli	İzmit	Genç	14
Kocaeli	İzmit	Şiddet	1
Kocaeli	İzmit	Genel sorunlar	9
Kocaeli	Karamürsel	Çocuk	5
Kocaeli	Karamürsel	Genç	3
Kocaeli	Karamürsel	Şiddet	1
Kocaeli	Karamürsel	Genel sorunlar	2
Kocaeli	Kartepe	Çocuk	0
Kocaeli	Kartepe	Genç	0
Kocaeli	Kartepe	Şiddet	0
Kocaeli	Kartepe	Genel sorunlar	2
Kocaeli	Körfez	Çocuk	5
Kocaeli	Körfez	Genç	1
Kocaeli	Körfez	Şiddet	1
Kocaeli	Körfez	Genel sorunlar	5
Toplam			133

Kocaeli ilimizde il genelinde çocuklara yönelik 4, gençlere yönelik 8, ve ilin genel sorunlarının çözümüne katkı sağlayıcı 12 proje yürütülmüştür. İzmit ilçesinde çocuk hizmetleri ile ilgili 7, genç sorunlarını kapsayacak 14, genel sorunları baz alan 9 ve şiddet konulu 1 olmak üzere 31 tane sosyal içerikli proje yürütülmüştür. Gebze ilçesi Kocaeli'nin en büyük ilçesi olmasına rağmen bu ilçedeki çeşitli kurumlar tarafından çocuklara yönelik 1, gençleri ilgilendiren 3 ve genel sorunları içeren 6 olmak üzere toplam 10 proje uygulanmıştır. Gebze İstanbul'a yakın büyük bir ilçe ve yoğun göç alan bir bölge olması ve hızlı gelişen ve bol miktarda riski beraberinde taşıyan bir ilçe olması dolayısıyla daha fazla proje ile desteklenmesi ve sorunlarına çözüm üretilmesi gerekir.

Darıca ilçesinde, gençler için 1 adet ve genel sorunları kapsayan 1 adet proje hayata geçirilmiş ve tamamlanmıştır. Çayırova ilçesinde sayıca çok az olmak üzere çocuklar için 4 ve genel sorunları baz alan 1 adet ve toplamda 5 adet proje yürütülmüştür. Körfez ilçesinde çocuklar için 5, gençlerle ilgili 1, şiddetle ilgili 1 ve genel sorunları içine alan 5 olmak üzere toplam 12 proje hayata geçirilmiştir. Derince'de genel sorunları içeren 4 proje yürütülmüştür. Kandıra ve Dilovası ilçelerinde sosyal içerikli proje tarafımıza bildirilmemiş ve/ya uygulanmamıştır. Kartepe'de sadece genel sorunları ihtiva eden 2 proje uygulanmıştır.

Başiskele ilçesinde çocuklara yönelik 3 ve genel sorunları içeren 3 proje yapılmıştır. Gölcük'te çocukları ihtiva eden 11, gençleri ilgilendiren 5, ve genel sorunlara çözüm arayan 10 proje olmak üzere toplam 26 proje hayata geçirilmiştir. Karamürsel ilçesinde ise çocuklar için 5, gençler için 3, şiddet 1 ve genel sorunları içeren 2 proje yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır. Bu verilere göre Kocaeli ilimizde toplam 133 sosyal içerikli proje yürütülmüştür. Bu genel çerçeveye bakıldığında ve proje temel felsefesi dikkate alındığında Kocaeli ve ilçelerinde sosyal içerikli daha çok projeye ihtiyaç vardır. Kamu kurumları ve özel sektör bu alana biraz daha eğilmeli ve bölgenin sorunlarını ortaya çıkarıcı ve sorunlara çözüm odaklı yeni projeler düşünülmesi ve hayata geçirilmelidir.

Tablo 7. Sakarya İlinin İlçelere ve Temalara Göre Projeleri

İL	İlçe	Hedef Kitle	Proje Sayısı
Sakarya	Genel (Sakarya)	Çocuk	8
Sakarya	Genel (Sakarya)	Genç	15
Sakarya	Genel (Sakarya)	Şiddet	0
Sakarya	Genel (Sakarya)	Genel sorunlar	23
Sakarya	Adapazarı	Çocuk	2
Sakarya	Adapazarı	Genç	0
Sakarya	Adapazarı	Şiddet	0
Sakarya	Adapazarı	Genel sorunlar	3
Sakarya	Akyazı	Çocuk	1
Sakarya	Akyazı	Genç	0
Sakarya	Akyazı	Şiddet	0
Sakarya	Akyazı	Genel sorunlar	1
Sakarya	Ferizli	Çocuk	0
Sakarya	Ferizli	Genç	0
Sakarya	Ferizli	Şiddet	0
Sakarya	Ferizli	Genel sorunlar	1
Sakarya	Geyve	Çocuk	1
Sakarya	Geyve	Genç	0
Sakarya	Geyve	Şiddet	0
Sakarya	Geyve	Genel sorunlar	0
Sakarya	Hendek	Çocuk	2
Sakarya	Hendek	Genç	0
Sakarya	Hendek	Şiddet	0
Sakarya	Hendek	Genel sorunlar	9
Sakarya	Karasu	Çocuk	2
Sakarya	Karasu	Genç	0
Sakarya	Karasu	Şiddet	0
Sakarya	Karasu	Genel sorunlar	4
Sakarya	Sapanca	Çocuk	1
Sakarya	Sapanca	Genç	0

Sakarya	Sapanca	Şiddet	0
Sakarya	Sapanca	Genel sorunlar	1
Sakarya	Serdivan	Çocuk	0
Sakarya	Serdivan	Genç	1
Sakarya	Serdivan	Şiddet	0
Sakarya	Serdivan	Genel sorunlar	0
Toplam			75

Sakarya ilimizin 16 ilçesi olup bir kısım ilçelerinde yürütülmüş projeler tespit edilememiştir. Sakarya ili genelinde çocuklara hitap eden 8, gençleri ilgilendiren 15 ve genel sorunları içine alan 23 olmak üzere toplamda 46 proje yürütülmüştür. Bu projelerden ilçeleri kapsayanları da vardır. Adapazarı merkez ilçede çocuklar içerikli 2 ve genel sorunları kapsayan 3 olmak üzere 5 proje gözükmekle birlikte Adapazarı Sakarya'nın en merkez ilçesidir. Sakarya genelini ilgilendiren projelerin çoğunluğu Adapazarı bölgesinde uygulanmıştır. Akyazı, Arifiye, Ferizli ve Geyve ilçelerinde genel sorunları baz alan toplam 2 proje uygulanmıştır.

Hendek ilçesinde çocuklara yönelik 2 ve genel sorunlara yönelik 9 proje uygulanmıştır. Karasu ilçesinde 2 adet çocuklara ve 4 adet genel sorunlara hitap eden proje yürütülmüştür. Sapanca ilçesinde genel sorunlara ve çocuklara yönelik ise bir proje yürütülmüştür. Serdivan ilçesinde gençlere yönelik toplamda 1 proje yürütülmüştür. Böylece Sakarya genelinde sosyal içerikli toplam 75 proje yapılmış ve sonuçlandırılmıştır. Arifiye, Erenler, Karapürçek, Kocaali, Pamukova, Söğütü ve Taraklı ilçelerinde proje bilgisi tespit edilememiştir.

Tablo 8. Düzce İlinin İlçelere ve Temalara Göre Projeleri

İL	İlçe	Hedef Kitle	Proje Sayısı
Düzce	Genel (Düzce)	Çocuk	5
Düzce	Genel (Düzce)	Genç	3
Düzce	Genel (Düzce)	Şiddet	2
Düzce	Genel (Düzce)	Genel sorunlar	25
Düzce	Akçakoca	Çocuk	0
Düzce	Akçakoca	Genç	0
Düzce	Akçakoca	Şiddet	0

Düzce	Akçakoca	Genel sorunlar	2
Düzce	Gölyaka	Çocuk	0
Düzce	Gölyaka	Genç	0
Düzce	Gölyaka	Şiddet	0
Düzce	Gölyaka	Genel sorunlar	1
Düzce	Gümüşova	Çocuk	1
Düzce	Gümüşova	Genç	0
Düzce	Gümüşova	Şiddet	0
Düzce	Gümüşova	Genel sorunlar	4
Düzce	Kaynaşlı	Çocuk	1
Düzce	Kaynaşlı	Genç	1
Düzce	Kaynaşlı	Şiddet	0
Düzce	Kaynaşlı	Genel sorunlar	3
Toplam			48

Düzce ilimiz kalkınmada önceliği olan bir il olarak sosyal içerikli 48 projenin uygulandığı görülmektedir. Kurumlarla yapılan yazışmalar ve bireysel görüşmelerle tespit edilen projeleri şöyle tasnif edebiliriz. Düzce merkezde çocuklara hitap eden 5, gençlerle ilgili 2, şiddetle ilgili 2 ve genel sorunları konu edinen 25 proje uygulanmış ve sonuçlandırılmıştır. Karadeniz'e sahil olan Akçakoca ilçesinde genel sorunları baz alan 2 proje yürütülmüştür. Gölyaka ilçesinde genel sorunlara yönelik 1 ve Gümüşova ilçesinde çocuklara yönelik 1 proje ve genel sorunlara yönelik 4 proje bulunmaktadır. Kaynaşlı'da çocuklar için 2 ve genel sorunlara özgü 3 proje yürütülmüştür. Çilimli, Cumayeri ve Yığılca ilçelerinden ise proje bilgisi gelmemiştir.

Düzce kalkınmada öncelik alan bir ilimiz olarak daha fazla sosyal içerikli projeye ihtiyacı vardır. Bu yapısı ile de bazı kurumların konuya yeterince eğilmeden yaptığı faaliyetleri bildirmedeği dikkate alınrsa daha kapsamlı bir çalışmaya da ihtiyaç olduğu söylenebilir. Ancak kurumların bu konudaki kabiliyet ve duyarlılıklarının artırılması gerektiği bir gerçektir.

Tablo 9. Bolu İlinin Temalara Göre Projeleri

İL	İlçe	Hedef Kitlesi	Proje Sayısı
Bolu	Genel (Bolu)	Çocuk	7
Bolu	Genel (Bolu)	Genç	6
Bolu	Genel (Bolu)	Şiddet	3
Bolu	Genel (Bolu)	Genel sorunlar	19
Toplam			35

Bolu ilimizde sosyal içerikli toplamda 35 proje tespit edilmiş ve il geneline dağılımı şu şekilde tasnif edilmiştir: Bolu ilinde il bazında çocuklara yönelik 7, gençleri ilgilendiren 6, şiddetle ilgili 3 ve genel sorunları baz alan 19 toplam 35 proje uygulanmıştır. Sosyal içerikli projelerin tamamı il merkeziyle ilgilidir. İlçelerin kendilerine mahsus projeler tespit edilememiştir.

Bolu ili, İç Anadolu ve Karadeniz sınırında olan ve Marmara Bölgesinin uzak çeperinde yer alan bir il olarak kendine has sosyolojik özellikleri olan bir kenttir. Ayrıca Bolu'nun kalkınmada önceliği olan ve taşraya düşen, il merkezine uzak ilçeleri bulunmaktadır. Bu kalkınmada öncelikli bölgeye yatırımlar artırılmalı ve sosyal içerikli projeler ile halkın gelişmişlik seviyesinin yükselmesine katkı sağlanmalıdır. Bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılması dengeli gelişme için önemli bir işlemdir. Özellikle ilçe bazlı olarak sosyal projeler yapabilecek imkân, fırsat ve ortamların oluşturulması ve kurumların teşvik edilmesi gerekir.

Tablo 10. Yalova İlinin İlçelere ve Temalara Göre Projeleri

İL	İlçe	Hedef Kitlesi	Proje Sayısı
Yalova	Genel (Yalova)	Çocuk	10
Yalova	Genel (Yalova)	Genç	4
Yalova	Genel (Yalova)	Şiddet	3
Yalova	Genel (Yalova)	Genel sorunlar	14
Yalova	Çiftlikköy	Çocuk	0
Yalova	Çiftlikköy	Genç	2
Yalova	Çiftlikköy	Şiddet	0
Yalova	Çiftlikköy	Genel sorunlar	1
Toplam			34

Yalova ilinde 34 adet sosyal içerikli proje uygulanmıştır. Bu ilin merkezinde çocuklara yönelik 10, gençlere yönelik 4, şiddetle ilgili 3 ve genel sorunları yansıtan 14 adet proje hayata geçirilmiştir. Ayrıca Çiftlikköy ilçesinde gençlere yönelik 2 ve genel sorunlara yönelik bir proje yapılmıştır.

Bölge potansiyeli dikkate alındığında ilgili kamu kurumları ve özel kurumların proje üretimine yönelik çalışmaların yapılması, proje yazma ve uygulama eğitimi verilmesi ve sosyal sorunların çözümüne yönelik özellikle dezavantajlı gruplarla çalışmalar yapılması gerekir. İlin dinamiklerinin harekete geçirilmesi ve teşviklerle motive edilmeleri yararlı olacaktır. Bu amaçla alt yapı çalışmaları, eğitim ve uygulamalar yapılabilir.

C. SOSYAL YATIRIM VE PROJELERİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Bölge illerinde en çok sosyal içerikli proje, sırasıyla Sakarya ve Kocaeli ilinden gelmiştir. En az proje bilgisi ise Yalova ilinden gelmiştir. Kocaeli ilinde en çok sırasıyla Gölcük, İzmit ve Gebze’de; Sakarya ilinde en çok Hendek ilçesinde; Bolu ilinde en çok il genelinde; Düzcce ilinde en çok il genelinde; Yalova İlinde en çok il genelinde sosyal içerikli yatırım ve proje yürütülmüştür.

MARKA bölgesindeki illerle ilişkili olarak 6104 teze ulaşılmıştır. Tezlerin yıllara göre oransal dağılımları incelendiğinde hedeflenen illerle ilişkili tezlerin %2.2’sinin 1998 yılında hazırlandığı görülürken 2018 yılında hazırlanan tezlerin oranı %8.8’dir. Tarama sonucunda derlenen tezlerin %32.1’i Sakarya, %31.2’si Kocaeli, %17.6’sı Bolu, %12.3’ü Düzcce ve %6.7’si Yalova ile ilişkilidir. MARKA Bölgesi kapsamındaki 5 ille ilişkili derlenen tezler toplam 146 farklı üniversitede hazırlanmıştır. Hedeflenen illerle ilgili tezlerin %18.6’sı Sakarya Üniversitesi’nde, %11.4’ü Kocaeli Üniversitesi’nde, %10.2’si ise Abant İzzet Baysal Üniversitesi’nde hazırlanmıştır.

Elde edilen verilerin anlamlı olabilmesi ve yorumlanabilmesi için yürütülen projelerle ilgili illerin çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki risklerin karşılaştırılması gerekmektedir. Bu karşılaştırmaların yapılabilmesi için de risk haritası ya da risk eksenli sosyal doku araştırmasının yapılması gerekir. Örneğin bir ilde şiddet özelinde yatırım ve projenin az yapılmasının tespitinin ardından; ilgili ilin şiddet oranındaki artışın tespitiyle sosyal yatırım ve proje ağırlığının şiddet konularına kaydırılmasının önerilmesi beklenmektedir.

Bu çalışmada kapsam alanındaki Kocaeli, Sakarya, Yalova, Düzce ve Bolu illerinde son 20 yılda gerçekleştirilen sosyal projeler, il merkezi ve ilçelere göre, yıllara göre ve çocuk, genç, aile, şiddet ve genel konulara göre tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

Proje, kendine ait bir kültürü olan ve belli bir alandaki sorunları gidermeye yönelik hedefi olan süreli program ve faaliyetlerdir. Proje bir ürün veya hizmeti geliştirmeyi hedefleyen; orijinal, kendine özgü geçici bir girişimdir. Bireyleri fikirden harekete geçiren, belli aşamaları ve süreçleri olan bir faaliyettir. Yani proje; belirli bir yerde, belirli süre içinde, belirli bir bütçe ile net olarak tanımlanan amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak planlanan faaliyetler bütünüdür. Sosyal proje toplumun sosyal içerikli yaralarını sarmaya yarayan ve belli bir zaman aralığında iyileştirmeler sağlayan kendine ait bir bütçesi olan, gerektiğinde ilgili kurumunda katkılarıyla zenginleştirilen faaliyetlerdir.

Sosyal sorunları toplumun refah seviyesi yüksek kesimi için zorunlu ihtiyaçların yanında yaşamı kolaylaştıran, erişimi hızlandıran, hayat standartlarını yükselten, milli gelirden ileri seviyede pay alan, tatil, eğlence, kültür, serbest zaman değerlendirmesi gibi alanlarda daha çok zaman ve imkân bulan grup olarak tanımlamak gerekir. Bunun yanında asli ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çeken, asgari şartlarda kendisini geçindirmekte zorlanan, iş, istihdam ve düzenli gelir noktasında sorun yaşayan, mal ve hizmetlere erişimde kendine yeterli olamayan birey veya aileler de riskli kesimler olarak tanımlanabilir. Ayrıca bir takım kısıtlı özelliklerinden dolayı mal ve hizmetlere erişimde ve yaşam standartlarında sorun yaşayan yoksul, çocuk, kadın, engelli, yaşlı gibi dezavantajlı kesimler de mevcuttur. Sosyal içerikli projeler özellikle toplumun tüm kesimlerini kapsayan sorunların giderilmesinde önemli bir yer tutmakta ve ülkenin refah seviyesinin artmasında ve sosyo-ekonomik dengesinin sağlanmasında önemli yer tutmaktadır.

Günümüzde iç ve dış kaynaklı, sosyal, teknik, üretici, ekonomik, teknolojik, eğitici vs. çok miktarda proje hibe kaynakları mevcuttur. Kamu kurumları, yatırımcılar, üniversiteler, araştırma kurumları, kalkınma ajansları, TÜBİTAK gibi birçok iç kaynaklı proje destek birim ve kurumları olduğu gibi Avrupa Birliği, yatırım fonları ve Erasmus gibi dış kaynakları uluslararası proje hibe programları mevcuttur.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) da bölge illerine, sosyal kalkınma hedefiyle uyuşumlu biçimde sosyal içerikli projelere katkı sağlarken, desteklemektedir. Aynı zamanda bölgenin sorunlarına yönelik çalışmalarını da sürdürmektedir. Bir manada kuruluş amacına uygun biçimde üstüne düşeni layıkıyla yapmaya gayret etmektedir. Sosyal içerikli olmak üzere bu çalışmalardan birisi de 2014 tarihli "Sosyal Kalkınma Perspektifinden Doğu Marmara'da Kadın ve Çocuk Sorunları" konferansıdır. Bu konferansta kadın girişimciliği, kadının ev içi konumu, kadına yönelik şiddet, istihdam sorunları, çocuk hakları, çocuk istismarı, medya ve çocuk ilişkisi gibi konularda alanının uzmanlarınca başarılı yazılı sunumlar yapılmış; söz konusu konferans yazılı olarak basılmış ve kamuoyunun gündemine sunulmuştur.

Birçok kurum ve alan tarafından yıllık belli periyotlar veya süreli olarak birçok proje çağrısı olmasına rağmen sözü edilen kurumların duyarsızlığı, ilgisizliği veya yetersizliği dolayısıyla bu çağrılara cevap verilememektedir. Proje yazmak, üretmek ve uygulamak bir kültürdür, yeterlilik, birikim ve kabiliyet gerektirir. İlgili alanda yeni üretimler ve keşifler gerektirir. Her kurum bu kabiliyetlere sahip değildir. Bütün bunlara rağmen çok zor bir iş de değildir. Bu konuda yeterli birikimi ve tecrübesi olmayanlar olayı gözünde büyütmede ve ulaşılamaz bir faaliyet olarak görmektedir. Bu yargının kırılması ve buzların eritilmesi gerekir. Kurumlar kendi bünyelerinde proje ofisleri kurmalı, ilgili personellerini bu konuda eğitmeli veya bu ofislere proje üretme, yazma ve uygulama bilgisi olan tecrübeli ve donanımlı personeller istihdam etmelidirler.

Proje üretimi ve uygulanması kendi ekibi ve paydaşlar aracılığı ile yürütülmektedir. Birçok proje çağrısı (Erasmus gibi) paydaşları zorunlu kılmakta ve yabancı ortaklar bulmayı istemektedir. Paydaşlar, proje sonuçlarını doğrudan ya da dolaylı, olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilecek ve proje sonuçlarından olumlu veya olumsuz etkilenebilecek kişiler, topluluklar, örgütler, kurum, kuruluş, firmalardır. Kurumlar networklarını zengin tutmaları ve ortak çalışma kültürünü benimsemeleri gerekmektedir.

Yapılan ulusal ve uluslararası birçok proje çağrısına yeterli başvuru yapılamadığından veya nitelikli projeler yazılmadığından bu alana ayrılan bütçeler kullanılamamaktadır. Hatta Avrupa Birliği hibe programlarında projeler için Türkiye'ye ayrılan bütçelerin proje yetersizliği dolayısıyla kullanılamaması sonucu ülkemize ayrılan paraları geri gittiği hatta başka ülkeler tarafından kullanıldığı bilinen bir acı gerçektir.

Bu gerekli ve özet bilgi ve uyarılardan sonra bu çalışma kapsamında; Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin oluşturduğu Doğu Marmara TR42 Bölgesi'nde 1998-2018 yılları süresince hayata geçirilmiş sosyal içerikli (çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki) yatırımların, projelerin ve araştırmaların değerlendirilmiş ve tematik analizi gerçekleştirilmiştir.

Kocaeli İli Değerlendirmeleri

Kocaeli ili MARKA bölgesinin en gelişmiş ilidir. Jeopolitik yapısı, ülke ekonomisine katkısı, gelişmişlik düzeyi, demografik yapısı ve değişkenliği, coğrafi konumu, kültürel dokusu, milli gelirden elde ettiği pay, sosyal yaşam ve hareket alanı, körfez özelliği ve ülkenin tüm bölgelerini kapsayan etkileşimi dikkate alındığında ilin sosyal içerikli proje üretimi ve ihtiyacının önemi ortaya çıkmaktadır. Projenin temel felsefesi; başlangıç zamanı ve bitişi belli olan ilgili alanla ilgili belli konularda ve belli aralıklarda iyileştirme sağlayan ve sağlanan iyileştirmelerin sürdürülebilir olmasını önemseyen kısa vadeli dokunuşlardır.

Kocaeli ilindeki kozmopolit ve karmaşık sosyal yapıdan kaynaklanan sosyal sorunların büyük bir bölümü bu tür sosyal sorumluluk projeleri, Avrupa Birliği destekli sosyal yatırım projeleri ile giderilebilir. Ekonomik açıdan belli bir seviyeye gelen insanların sosyal refah seviyesine ulaşabilmesi için sosyal ihtiyaçlarının hatta özel keyfi ihtiyaçlarının giderilmesi ve bu konuda taleplerde bulunulması haklı bir beklentidir.

Kocaeli'de sosyal içerikli toplamda 133 projeye ulaşılmıştır. En çok proje Kocaeli il geneline hitap etmektedir. Bunu takiben Gölcük, İzmit ve Gebze'dir. Uygulanmış ancak tarafımıza bildirilmeyen projelerin de olduğu tahmin edilmektedir. Kamu kuruluşları, belediyeler ve özel kuruluşların bu konuda daha duyarlı ve gayretli olması gerektiği düşünülmektedir. Bu konuda imkân, kabiliyet ve tecrübesi yüksek olan birimlerden yardım ve destek alınabilir. Proje yazımıyla ilgili MARKA da gerektiğinde destek verilebilir.

Kocaeli ili bölge illeri arasında ekonomik açıdan alım gücü, eğitim seviyesi ve sosyal gelişmişlik göstergeleri bakımından en gelişmiş ilimizdir. Bu ilimizde en çok göze çarpan gençlere yönelik yapılan projelerdir. Burada Gençlik merkezleri dikkat çekmektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığın gençlerin sorunlarının çözümüne yönelik proje çağrıları ve uygulamalarını

takip eden bir Genel Müdürlüğünün olmasının etkili olduğu görülmektedir.

Çocuklara yönelik yapılan projeler küçümsenemeyecek sayıdadır, ancak yeterli değildir. Bu konuda proje üretimi ile ilgili İl Emniyet Müdürlüğü'nün büyükşehir ve ilçelerde yapmış olduğu projeler dikkat çekicidir.

Kocaeli ili ve İzmit, Gebze, Körfez, Karamürsel ve Gölcük ilçelerinde yürütülen projelerin büyük bir çoğunluğu son beş yılda yapıldığı görülmektedir. Diğer ilçelerin bir kısmında az miktarda proje uygulanmış ve bir kısmında da maalesef hiç sosyal içerikli proje görülmemektedir.

Toplumumuzda kadınların, çözüm bekleyen eğitim, sağlık, istihdam, sosyal ve kültürel hayata katılım gibi birçok sorunu vardır. Kadınların istihdamı konusunda yeterli bir yüzdeliğe ulaşamadığı, kariyer planlaması ve yönetsel işlerde kadının beyin gücünden yararlanılması gerektiği düşünülmektedir. Kocaeli ili bu konuda diğer illere göre daha iyi durumdadır. İş ve istihdam alanlarının daha fazla olması, sanayinin gelişmiş olması bu süreci olumlu etkilemektedir. Ancak kadınların daha çok hizmet sektöründe çalışıyor olması iyileştirilmesi gereken bir alandır.

Şiddet konusu toplumun kangren olmuş ciddi bir sorunudur. Toplumun her yöresinde, her kesiminde ve her alanda görülen ve önlenemeyen bir sorundur. Kocaeli ilinde bu alanda yapılan projelerin de yetersiz olduğu söylenebilir.

Toplumumuzda aile içi sorunlar her geçen gün artmakta ve boşanma oranları yükselmektedir. Çekirdek aile kurgusu, kadın ve erkeğin çalışıyor olması, ev içi rollerde meydana gelen veya gelmesi beklenen değişimler Türk aile kurgusunu zorlamaktadır. Bu değişimler aile içi sorunları artırmakta ve kuşaklar arası farklılıkları doğurmaktadır. Bu konuda aileyi güçlendirici, boşanmaları azaltıcı, aile birlikteliğini kuvvetlendirici sosyal projelerin yapılması toplumu rahatlatacak ve sosyal dokunun korunmasına katkı sağlayacaktır. Kocaeli ilimizde bu tür projelerin yetersiz olduğu görülmektedir.

Genel sorunlara bakıldığında, Kocaeli ili ve ilçelerinde göçmenler, uyum sorunları, engelliler, yoksullar, hükümlüler, öğretmen ve eğitimciler, farklı kültürler, tarımla ilgileneler, hayvancılıkta istihdam, işsiz kadınlar, bakım hizmetleri, istismar mağdurları, sosyal sorunlar şeklinde hedef kitle-

si olan birçok proje hayata geçirilmiştir. Bu projeler belli bölgeler yoğunlaşmış ve büyük işlerin çoğu bundan pay almıştır.

Kamu STK iş birliğinin güçlendirilmesi son zamanlar üzerinde durulan ve Avrupa Birliği hibe programlarının önemli bütçeler ayırdığı alanlardandır. Bu alanda Kocaeli'nde hiçbir proje görülememiştir.

Sakarya İli Değerlendirmeleri

Sakarya, MARKA kapsamında olan ikinci büyükşehir ve en fazla ilçesi olan ildir. Yerleşim biçimi, ilçe dağılımı, farklı alt kültürlerin ve etnik yapıların yoğun olması, sanayisi ve iki devlet üniversitesinin bulunması dolayısıyla sosyal proje üretim ve uygulamalarında önemli bir potansiyele sahiptir. Çünkü toplumun refah seviyesi arttıkça, imkânlar çoğaldıkça sorunların nevi'si de artmaktadır. Sakarya ilinin demografik yapısı ve coğrafi konumu sosyal içerikli projeler için önemli bir sahadır. İl kapsamındaki kurum, kuruluş ve özel teşebbüslerinin potansiyelleri de yüksektir.

Sakarya'da ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen 75 projeye ulaşılmıştır. Bu projeler TÜBİTAK, COST, Uluslararası İkili İşbirliği, Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, uluslararası özel ve resmi kurum ve kuruluşlar, ulusal kamu ve özel kurum ve kuruluşları (Strateji ve Bütçe Başkanlığı destekli, Sanayi Tezleri Programı), Yükseköğretim kurumları ve MARKA tarafından desteklenmiş AR-GE ve sosyal sorumluluk projeleridir.

Sakarya'da çocuk ve gençlere yönelik projeler daha çok eğitim, okuma, bağımlılık ve sosyalleşme konularını kapsamaktadır. Bu projelerin ekseriyeti Sakarya geneline hitap ederken, Hendek ve Adapazarı en çok proje yürütülen ilçelerdir. İlçelerde proje kültürü illere göre daha zayıftır. Hâlbuki taşra ilçelerin sosyal içerikli proje üretimine ve uygulamasına daha çok ihtiyacı vardır. Gerçi İl genelinde uygulanan projelerin birçoğu ilçelere de hitap etmekte ve ilçeler de bunlardan yararlanmaktadır.

Sakarya'nın sosyal dokusu ve oluşan sorunlarının çözümünde bu projeler önemli açıkları dolduracaktır. Ancak ihtiyaçların belirlenmesi ve çağrılarının takip edilmesi ilgi ve beceri gerektirmektedir. Kurumlar kendi bütçe, personel ve ekipmanlarıyla yapamadıkları etkinlik, faaliyet ve ihtiyaçlarını projelerin imkânlarından yararlanarak tamamlayabilirler.

Sakarya'daki proje ve yatırımların yıllara göre tasnifine bakıldığında Kocaeli'de olduğu gibi projelerin çoğu son beş yıllık dilimde yapılmıştır.

Proje yapma kültürü toplumumuzda yeni yeni gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Önceki yıllarda yapılan projelerin arşivlemesi de yetersiz olduğundan günümüze taşınmadığı da düşünülebilir. Sakarya'nın bazı ilçelerinde henüz proje uygulaması görülmemektedir. Özellikle küçük ilçelerde proje kültürü gelişmemiş ve kurumların proje yapabilme kabiliyetleri gelişmemiştir. İl geneline hitap eden projelerden en fazla merkez ilçeler yararlanmaktadır.

Sakarya'da özellikle İl Sağlık Müdürlüğü'nün çocuklar, göçmenler, engelliler, anne adayları, anne sütünün önemi ve kadınlar yönelik projelerinin sosyal sorun alanında önemli katkılar verdiği görülmektedir.

Engellilere yönelik engelli bireylerin toplumun bir üyesi olarak toplumdaki soyutlanmadan kendisiyle barışık yaşamayı azami ölçüde devam ettirebilmesi için gerekli önlemleri almayı öngören, bakım, barınma, istihdam ve çalışma ortamlarını artırmaya yönelik yapılan projelerin yetersizliği de önemli bir konudur. Sakarya Büyükşehir Belediyesinin projeler kapsamında engelliler için üretmiş olduğu Engelsiz Kafe, Engelsiz Yaşam Merkezi, Yaşlı Destek Projesi(YADES) gibi hizmet birim ve kurumları sosyal projelerde önemli yer tutmaktadır.

Romanlar başta olmak üzere diğer dezavantajlı grupların eğitimi, sağlık hizmetlerinden yararlanması, meslek edinmelerinin sağlanması, kendileri için iş ve istihdam alanları oluşturulması önemli konulardır. Bu alanlar hep proje üretme alanlarıdır. Örneğin Roman Çocukları Eğitime Entegrasyonu Okul Sonrası Zamanın Değerlendirilmesinde Okulların Etüt Merkezleri Olarak Kullanılması Projesi yaygınlaştırılarak diğer bölgelerde uygulanabilir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı sosyal gelişim merkezi sosyal projeler konusunda önemli bir açığı kapatmaktadır. Engelli, yaşlı, kadın, genç, çocuk ve diğer sosyal sorunlara yönelik yapmış olduğu birçok hizmet projeleri yapılacak desteği tamamlamakta ve boşluk doldurmaktadır. Örneğin bu belediyenin MARKA tarafından desteklenen Alzheimer Hastalarının Ailelerine Yönelik Bilgilendirme Eğitimi Projesi, Alzheimer hasta yakınlarına önemli bilinçlendirme ve bakım bilgisi sunmuştur.

Sakarya Üniversitesi tarafından yürütülen sosyal içerikli projelerde bağımlılık, farkındalık, sosyal sorumluluk, çocuk ve genç için geliştirilmiş rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, akran zorbalığı, okullarda şiddet gibi konular işlenerek toplumsal hayata katkılar sağlanmıştır.

Sakarya Gençlik Merkezi tarafından 2014 yılında geliştirilen ve uygulanan bir proje ile çocuklar, gençler, engelliler, şehit yakınları, uyuşturucu bağımlılarına yönelik önemli iyileştirmeler yapılmıştır. Bu sayede çocukları ve gençleri zararlı alışkanlıklardan korumaya yönelik önleyici faaliyetler yapılmış; engelliler ve yaşlılara yönelik yaşamsal engeller gençlerin yardımlarıyla aşılmış, gençlerde farkındalık oluşturulmuş; şehit yakınları ve gazilerin günlük yaşamdaki sorunlarına gençlerde farkındalık sağlanmış; bakıma muhtaç çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenmiş; dezavantajlı çocuk ve genç gruplarına yönelik sosyal uyum çalışmaları yapılmış ve çocuk ve gençlerin uyuşturucu veya zararlı alışkanlıklardan koruma çalışmaları yürütülmüştür.

Düzce İli Değerlendirmeleri

Düzce 1999 depreminden sonra 2003 yılında Bolu'dan ayrılarak il statüsüne kavuşmuş ve "kalkınmada öncelikli yöreler" sınıfına dâhil edilmiştir. Bu özelliği Düzce'nin hızlı gelişmesine, çok miktarda yatırım almasına ve çabuk büyümesine vesile olmuştur. Elbette nüfus yapısı olarak hızlı büyüyen ve çabuk gelişen şehirler bir takım yeni problemlerin oluşmasına sebep olur. Bu yönüyle Düzce ili sosyal proje üretimi ve uygulamasına ihtiyaç duymaktadır.

Düzce ilimizde de projelerin çoğunun son beş yıllık dilimde yapıldığı görülmekle birlikte 2008-2012 yılları arasında da proje kayıtlara girmiştir. Projelerin yıllara böyle yayılması 2000'li yıllardan sonra bu ilin kalkınmada öncelikli iller sınıfına alınması, yeni il olması dolayısıyla ihtiyaçların daha çok olmasına bağlanabilir. Her ne sebeple olursa olsun artık günümüzde proje geliştirme, uygulama ve sürdürülebilirliğini sağlama konusunda önemli mesafeler alınmış olup Düzce ili de bu fırsattan daha çok yararlanmalıdır.

Yürütülen projelerde istihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması ve gelir seviyesinin yükseltilmesi için kırsal alanlarda hayvancılığın teşvik edilmesine yönelik projeler uygulanmıştır. Ailelere, ev ekonomisine ve istihdamın sağlamış oldukları ivme dolayısıyla bu projeleri sosyal içerikli saymak mümkündür.

Bölgede çocuklar, gençler ve şiddet konularında az proje üretilmiş olması dikkat çekicidir. Bu alanlara daha fazla ilgi duyulması gerekmektedir.

Meslek kursları açmak, kadın ve aileleri desteklemek, çocukların sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak projeler geliştirmek önem arz etmektedir. Akçakoca Belediyesinin engellilere ve ailelerine, çocuklara ve gençlere yönelik yaptığı projeler bir boşluğun doldurulmasına katkı sağlamıştır.

Düzce’de son yıllarda Düzce Valiliği tarafından desteklenen bağımlılık konusundaki çalışmalar göze çarpmaktadır. 2017 tarihli Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) tarafından desteklenen Düzce İlinde Bağımlılıkla Mücadele Politikaları Geliştirme ve Politika Uygulayıcıları Entegrasyonu Projesi çerçevesindeki “Bir Kamu Politikası Olarak Bağımlılıkla Mücadele” kitabı, çocuk ve gençleri etkileyen önemli bir sosyal sorun olan bağımlılık konusunda uzman ve geniş bir akademisyen ve meslek elemanı kadrosuyla bağımlılık konularını ele almaktadır. Bağımlılık konusunda koruyucu, önleyici ve müdahale edici uygulamalar yapabilmek için öncelikle konunun literatür, kavramsal ve kuramsal çerçeve yönünden de konunun ele alınması gerekmektedir. Bu kitap bu anlamda kıymetli bir çalışmadır.

Ayrıca Düzce Üniversitesi Bağımlılık Araştırma Merkezi, İl Koordinasyon Kurulu, İlkadım/Yeşilay, Danışmanlık Merkezi kurumlarının ortaklaşa yürüttükleri Bağımlılık Yapıcı Maddelerle Mücadele konulu projeleri bu alanda duyarlılığı artırmak için önemli bir yer tutmuştur. Bu tür ortaklıkların ve projelerin artırılması gerekir. Sahada bu alanda yapılan hibe çağrılarını takip edilerek ilgili kurumların bilgilendirilmesi ve proje yazımı için rehberlik edilmesi önemli bir konudur.

Engelli bireylerin toplum içinde kendi kendine ve kimseye bağlı olmadan yaşayabilmelerini ve toplumsal hayata tam olarak katılabilmelerini sağlamak üzere yapılan proje çağrılarında Düzce ilinden katılımın az olduğu veya bu alanda yapılan projelerin uygulanmaya değer bulunmadığı görülmektedir.

İlçeler bağlı SYDV’ler tarafından 2009 yılından beri uygulanmakta olan Yaşlı ve Engelli Evde Bakım Hizmeti Verilmesi Projeleri yaşlılara yönelik önemli bir ihtiyacı gidermektedir.

Kaynaşlı SYDV’nin yapmış olduğu engelli ve yaşlı evde bakımı, gençlerin, kızların, kadınların ve yetişkinlerin okullaşması proje faaliyetleri olumlu sonuçlar vermiştir. Bunların diğer yerleşkelerde de uygulanması sağlanabilir.

Düzce'nin genel yapısına bakıldığında sosyal sorunlarının daha fazla olduğu ve birçok sorunun çözümünde de proje uygulamalarının etkin olacağı düşünülmektedir. Düzce ilinde birçok kurumdan veri gelmediği dikkate alınırrsa burada daha kapsamlı inceleme ve fizibilite yapılması gerektiği düşünülebilir. Diğer illerde olduğu gibi burada da kurumların bu konudaki kabiliyet ve duyarlılıklarının artırılması gerektiği bir gerçekliktir.

Düzce Üniversitesi'nin sosyal içerikli projeleri de dikkat çekicidir. Göçmen ve mülteciler, üstün zekâlı çocuklar, öğretmenlerin etik davranışlarının geliştirilmesi, şiddet, sağlık hizmetlerinde kalitenin artırılması, doktor hasta ilişkilerinin güçlendirilmesi, Düzce ilinde kadın girişimcilik profilinin belirlenmesi ve girişimciliği teşvik etme yönündeki duyarlı projeleri örnek alınabilecek ve yaygınlaştırılacak projelerdir.

Bolu İli Değerlendirmeleri

Bolu ili göç hareketlerinin daha az olduğu ilimizdir. Bu ilimizde tamamı merkezde olmak üzere son yirmi yılı kapsadığı düşünülen 35 tane proje tespit edilmiştir. Ancak projelerin tamamına yakını son beş yılda yapılmış, geçmiş yıllara yönelik verilere ulaşılamamıştır veya geçmiş yıllarda proje üretilenmemiştir. Diğer illerde olduğu gibi bu ilimizde de tüm kurumlardan son yirmi yıllık sosyal içerikli projelerin tamamına ulaşıldığı söylenemez. Kurumların duyarsızlığı ve ilgisizliğinin yanında verileri verme yönündeki gerekliliği yeterince kavrayamadıkları düşünülmektedir. Mudurnu ilçesi hariç diğer ilçelerinin hiçbirinden proje bilgisi kayda geçirilememiştir.

Ulaşılan projelerin temaları daha çok bütün sosyal konuları kapsayacak şekildedir. Konular çocuk, genç, şiddet ve genel konular şeklinde yaptığımız tasnife pek uymamaktadır. Projeleri il genelinde düşündüğümüzde 35 projenin Bolu ilinin tamamına hitap eden ve genel konuları kapsayan bir içerikte olduğu görülmüştür. Gençler ve çocukları ilgilendiren projeler göze çarpmaktadır.

Bolu ili sosyal ve ekonomik kalkınmada dengeyi yakalayabilmesi için bu alandaki proje ve yatırımlardan daha çok pay alması gerekmektedir. Elimizdeki proje verilerine bakıldığında ilde uygulanmış ve sonuçlanmış sosyal içerikli projelerin sayısı olması gerekenin çok altında görülmektedir.

Bolu'daki sosyal projeleri özelde değerlendirmek gerekirse çocuklar, gençler, yoksullar, kadınlar, Roman vatandaşları, kadınlar, istihdam alan-

ları, işsizler ve bağımlılarla ilgili farklı kaynaklardan bütçelenen bir takım projeler yapılmıştır.

İŞKUR'un 18 yaş üstü bireylerin meslek edinmesi ve istihdamı; dene- timli serbestliğin suç işlemiş bireylerin yeniden topluma kazandırılması; Refika Baysal ÜSBEM'in Refika Baysal ÜSBEM'in kadın sağlığını korumak ve geliştirmek, aile içi etkili iletişim, çocuk eğitimi gibi konulardaki çalış- maları, Bolu Belediyesi'nin engelli, yaşlı ve bebek arabalı gibi hareket kısıt- lılığı olanlar için erişilebilir engelsiz bir kent oluşturmak amacıyla engelli- lerin erişimleri kolaylaştırılması, yaşlıların bakımı ve rehabilitesine yönelik projeler dikkat çekicidir. Ayrıca Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü iş birliği ile koruma altında bulunan 4-17 yaş grubu çocukların topluma kazandırılması ve aidiyet duygularının ge- liştirilmesine yönelik yapılan proje, gençlerin ve ailelerinin madde bağımlı- lığı, internet bağımlılığı, davranışsal bağımlılıklar gibi konularda seminer, atölye ve kulüp çalışmaları sosyal sorunların çözümüne yönelik projeler- den bazılarıdır.

Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Bolu İl Göç İdaresi birlikte- liğinde yabancılara yönelik kültürel entegrasyon faaliyetleri, Bolu İl Mil- li Eğitim Müdürlüğü'nün öğrenci (özellikle zihinsel engelli ve özel eğitim gereksinimi duyan çocuklar), öğretmen ve velilere yönelik proje faaliyetleri ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) biri- mi tarafından yapılan projeler bu alanda bir kısım iyileştirmeler sağlamış- tır. Üniversitenin BAP biriminin çok miktarda sosyal içerikli projesi görül- mektedir. İlin sosyal sorunlarına değinen, ortaya çıkaran veya belli sorunla- ra odaklanarak iyileştirme sağlayan pratik ve uygulamalı projelere ağırlık vermek gerekir. AİBÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü 65 Yaş ve Üstü Bireylere Evde Bakım Verenlerin Yaşadıkları Güçlüklerin Belirlenmesi projesi ve Va- lilik proje ofisinin yaşlılara yönelik projesi de diğer taraflarda dikkate alın-abilecek, örnek teşkil edebilecek çalışmalardır.

Bu çalışmalara bakıldığında yanında şiddetin her çeşidi, ihmal, istis- mar, sokak çocukları ve bağımlılık, engelli ve kadın istihdamı konularında yeterli projelerin olamadığı görülmektedir. Halbuki toplumda bu alanlar- da her zaman sorunlar yaşandığı görülmektedir. Diğer illere baktığımızda oralarda uygulanan birçok projenin Bolu'da yapılamadığı görülmektedir.

Yalova İli Değerlendirmeleri

Yalova ilini denizle tam cepheli bir şehir olarak tanımlayabiliriz. İstanbul'dan ayrıldıktan ve il olduktan sonra hızlı bir şekilde gelişen ilimizdir. Ancak proje konusunda en az proje tespit ettiğimiz ilimizdir. Bu ilimizden toplamda 34 proje belirlenebilmiştir.

İldeki çalışmaların sayı ve niteliklerinin artırılması için belediye ve üniversite başta olmak üzere kurumların proje odaklı çalışmalar yapması ve bölgenin sosyal sorunlarının çözümü için oluşturulan proje bütçelerinden yararlanmaları gerekmektedir.

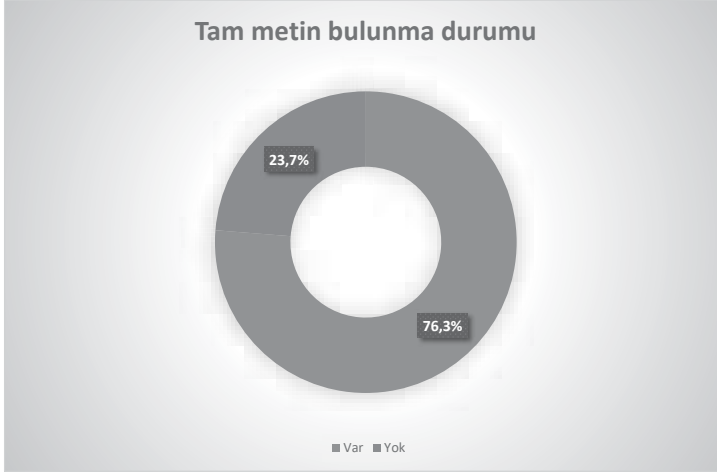
Yalova ilinde Avrupa Birliği kaynaklı veya dış kaynaklı çok proje uygulaması gözükmemektedir. Yalova'da özel kuruluşlardan olan Biz De Varız Engelliler Derneği'nin (BİVED) engellilerin ekonomik, sosyal, kültürel ve mesleki vb. haklarının korunup geliştirilmesi projesi ve Yalova Yeni Yaşam Engelliler Derneği'nin engelli birey ve ailelerini müzikle buluşturmak, yeteneklerini ve duygularını açığa çıkarmak, topluma ve engellilere örnek olmak projesi engellilere yönelik verimli çalışmalardır.

Yalova SYDV'nin dezavantajlı kadınlar ve çocuklara, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün kadına yönelik şiddet ve "toplumda cinsiyet eşitliği konularında, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nün bağımlılık ile mücadele farkındalık eğitimi, İl Sağlık Müdürlüğü'nün gençler ve ruh sağlığı ile ilgili, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nün Bağımlılıkla Mücadele konularında, İl Emniyet Müdürlüğü'nün uyuşturucu ile mücadelede sosyal medya kullanımı hakkında yaptıkları çalışmalar sosyal içerikli projelerdir.

IV. ARAŞTIRMALAR

A. TR42 DOĞU MARMARA BÖLGESİYLE İLGİLİ YÖK TEZLERİNİN ÖZELLİKLERİ

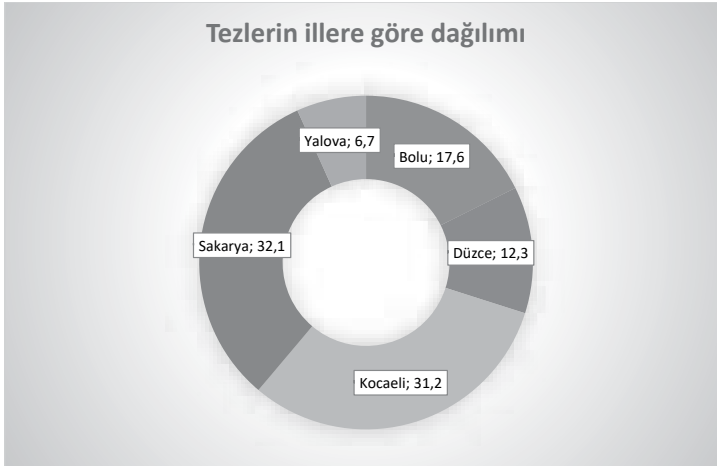
TR42 Doğu Marmara Bölgesi'nde yer alan illerle ilgili yürütölen tezlerin tespiti için YÖK tez tarama merkezinde tarama geçekleŐtirilmiŐtir. Tarama için kullanılan zaman aralığı 1998-2019 olarak tanımlanmıştır. Taramalarda kapsamda bulunan illerin adları (Bolu, Düzce, Kocaeli-İzmit, Sakarya-Adapazarı, Yalova) tezlerin özet metinlerinde aranmıŐtır. Taramalar sonunda listelenen tezler özetleri incelenerek illerle ilişkisi olmayan tezler ayrıŐtırılmıŐtır. Toplamda TR42 Doğu Marmara bölgesindeki illerle ilişkili olarak 6104 teze ulaşılmıştır. 6104 tezden %76.3'ünün tam metni ulaŐılabilirken %23.7'sinin tam metnine kısıtlılıklar nedeniyle ulaşılamamıştır.

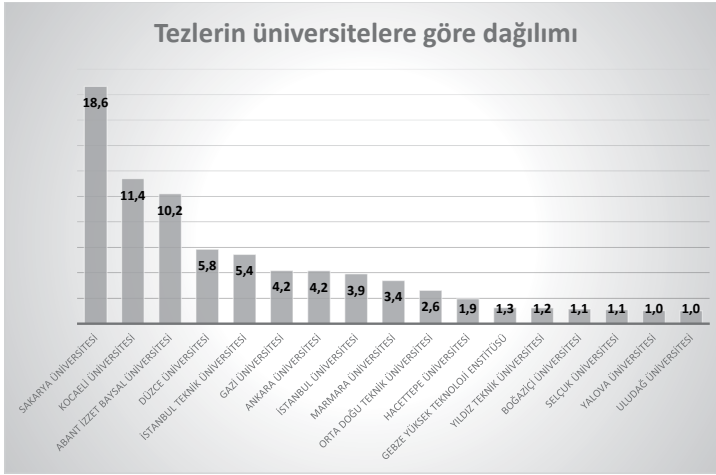
Tezlerin yıllara göre oransal dağılımları incelendiğinde hedeflenen illerle ilişkili tezlerin %2.2'sinin 1998 yılında hazırlandığı görülürken 2018 yılında hazırlanan tezlerin oranı %8.8'dir. 2019 yılı tamamlanmamış bir yıl olduğundan taramanın yapıldığı döneme kadar olan tezler indirilmiştir. 1998 ile 2018 arası tezlerin dağılımları incelendiğinde TR42 Doğu Marmara Bölgesi kapsamında bulunan illerle ilgili yazılan tezlerin oranlarında anlamlı bir artış trendinin olduğu açıkça görülmektedir.

Tarama sonucunda derlenen tezlerin %32.1'i Sakarya, %31.2'si Kocaeli, %17.6'sı Bolu, %12.3'ü Düzce ve %6.7'si Yalova ile ilişkilidir. Kocaeli ve Sakarya ile ilişkili tezlerin oransal olarak fazlalığı bu illerin kentleşme ve ekonomiye entegre olma bakımından diğer illerden daha ileride olmalarıyla ilişkilidir.

TR42 Doğu Marmara Bölgesi kapsamındaki 5 ille ilişkili derlenen tezler toplam 146 farklı üniversitede hazırlanmıştır. Oranı %1.0'in üzerinde olan üniversitelerin sayısı 17'dir. Hedeflenen illerle ilgili tezlerin %18.6'sı Sakarya Üniversitesi'nde, %11.4'ü Kocaeli Üniversitesi'nde, %10.2'si ise Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Bu üç üniversitede taranan tezlerin oransal toplamı %40'tır.

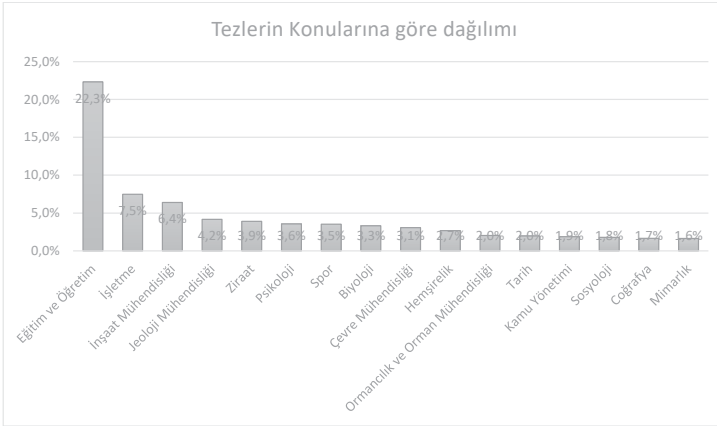
TR42 Doğu Marmara Bölgesi kapsamındaki 5 ile ilgili hazırlanan tezlerin %92.7'si Türkçe dilindedir. İngilizce olarak hazırlanan tezlerin oranını %7.1'dir. Geriye kalan binde ikilik orana sahip olan tezler ise Almanca, Arapça, Yunanca ve Türkçe-İngilizce dillerinde hazırlanmıştır.

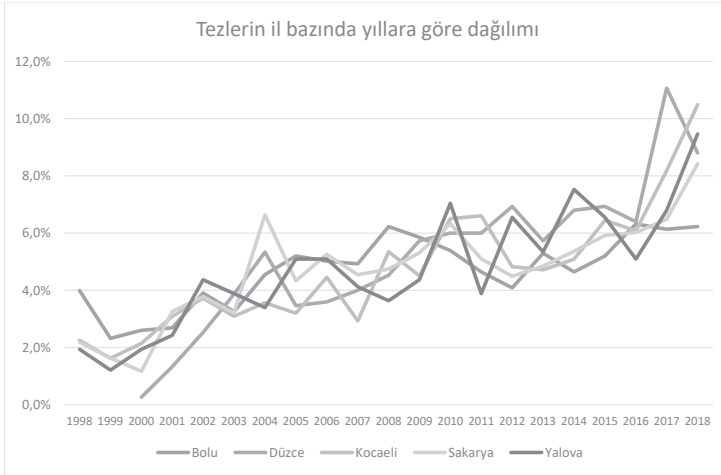
TR42 Doğu Marmara Bölgesi'ndeki 5 ille ilişkili olarak indirilen tezlerin %77.4'ü yüksek lisans tezidir. Tezler içindeki doktora tezi oranı ise %13.9 gibi düşük bir seviyededir. Tıpta uzmanlık tezlerinin oranı %8.4 iken diğer tezler dış hekimliği uzmanlık, sanatta yeterlik, tıpta yan dal uzmanlık tezleridir.

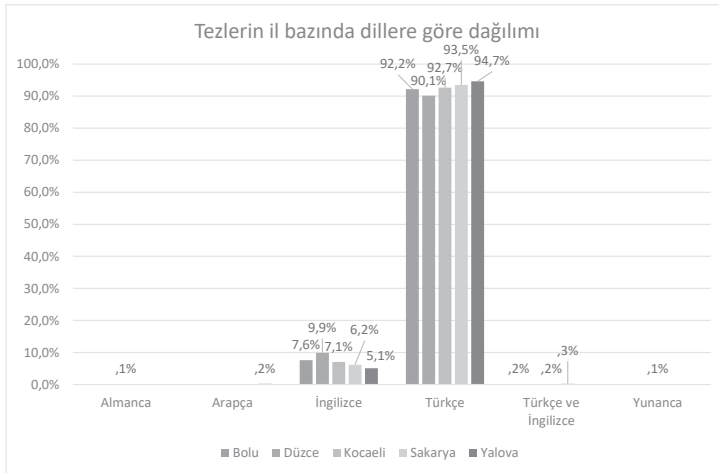
TR42 Doğu Marmara Bölgesi'ni oluşturan 5 ille ilgili tezler YÖK tarafından tanımlanan konulardan 163 tanesi ile ilişkilidir. Tezlerin en çok ilişkili olduğu konu eğitim ve öğretimdir. Eğitim ve öğretimle ilgili tezlerin oranı %22.3'tür. İndirilen tezlerin %7.5'i işletme, %6.4'ü inşaat mühendisliği, %4.2'si jeoloji mühendisliği ve %3.9'u ziraat ile ilişkilidir.

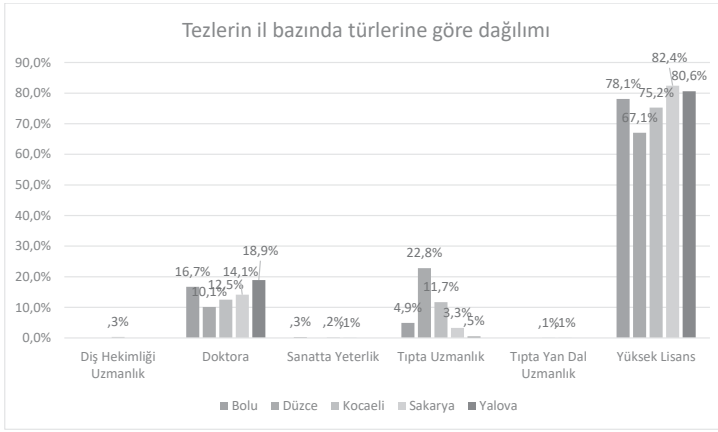
Tezlerin il bazında yıllara göre dağılımı TR42 Doğu Marmara Bölgesi'ndeki 5 ille ilişkili tezlerin illerin toplamına benzer şekilde artış trendi göstermektedir. İllerle ilişkili tezlerin yıllara göre dağılımında ciddi bir oransal farklılık görülmemektedir.

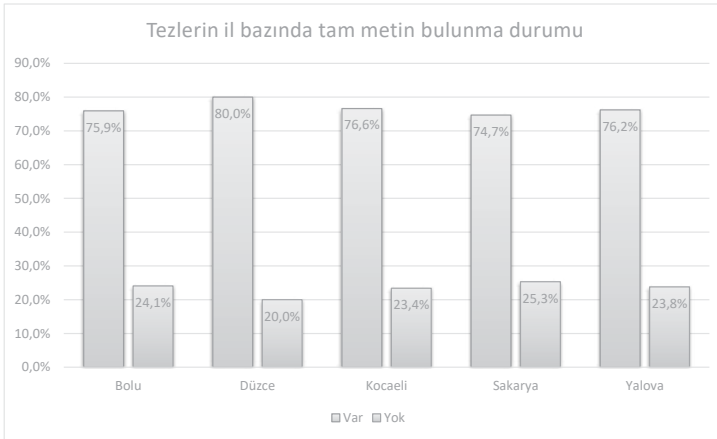
Türkçe tez yazılma oranı en yüksek il %94,7 ile Yalova iken İngilizce tez oranı en yüksek il %9,9 oranı ile Düzce'dir. Türkçe ve İngilizce tezlerin oransal dağılımında iller arasında belirgin bir farklılık söz konusu değildir.

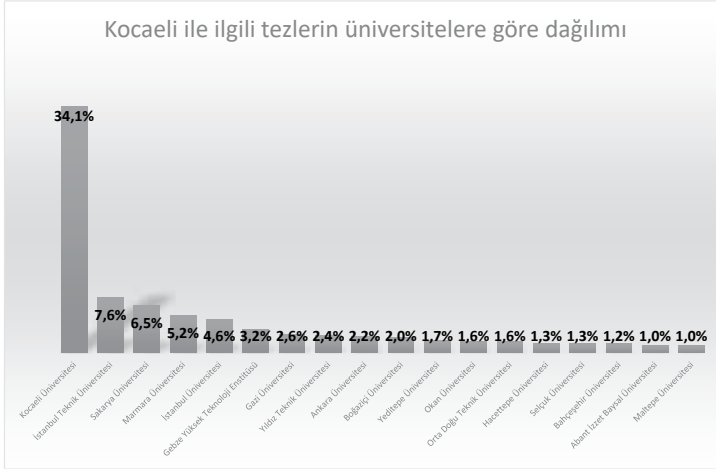
Yüksek lisans tezi oranı en yüksek il %82.4 ile Sakarya iken doktora tezi oranı en yüksek olan il %18.9 ile Yalova'dır. Tıpta uzmanlık tezi oranı en yüksek il ise %22.8 oranı ile Düzce'dir.

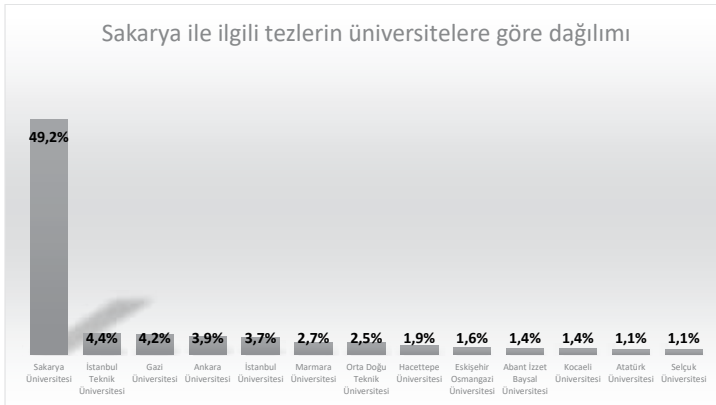
İllerle ilgili tezlerde tam metin bulunma oranı %74.7 (Sakarya) ile %80.0 (Düzce) arasında değişmektedir.

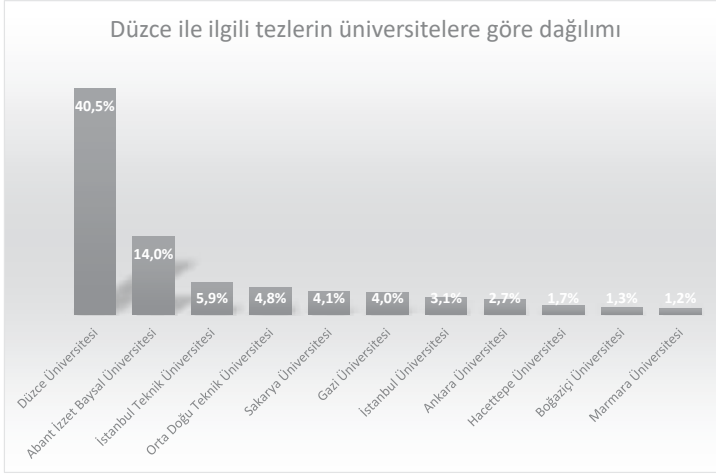
Kocaeli ile ilgili tezlerin %34.1'i il sınırları içinde bulunan Kocaeli Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Kocaeli ile ilgili tezlerin en çok hazırlandığı üniversiteler arasında bölge dışında bulunan İstanbul Teknik Üniversitesi %7.6 ve bölge içinde bulunan Sakarya Üniversitesi %6.5 oranı ile ön plana çıkmaktadır.

Sakarya ile ilgili tezlerin %49.2'si il sınırları içinde bulunan Sakarya Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Sakarya ile ilgili tezlerin en çok hazırlandığı üniversiteler arasında bölge dışında bulunan İstanbul Teknik Üniversitesi %4.4 ve Gazi Üniversitesi %4.2 oranı ile ön plana çıkmaktadır.

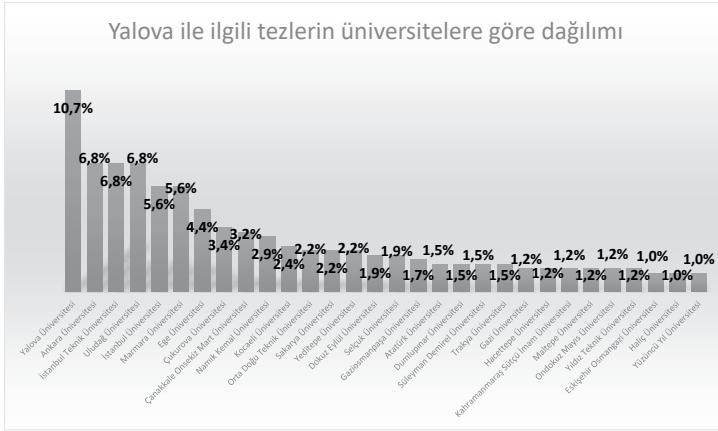
Düzce ile ilişkili tezlerin %40.5'i il sınırları içinde bulunan Düzce Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Düzce ile ilişkili tezlerin en çok hazırlandığı üniversiteler arasında bölge içinde bulunan Abant İzzet Baysal Üniversitesi %14.0 ve bölge dışında bulunan İstanbul Teknik Üniversitesi %5.9 oranı ile ön plana çıkmaktadır.

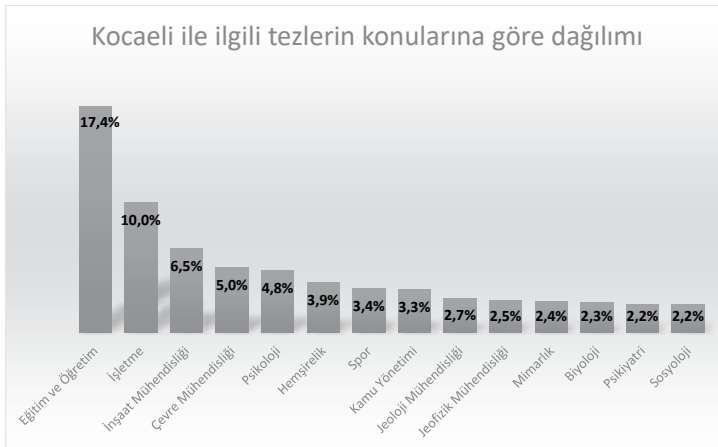
Bolu ile ilişkili tezlerin %43.4'ü il sınırları içinde bulunan Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Bolu ile ilişkili tezlerin en çok hazırlandığı üniversiteler arasında bölge dışında bulunan Gazi Üniversitesi %8.2 ve Ankara Üniversitesi %8.1 oranı ile ön plana çıkmaktadır.

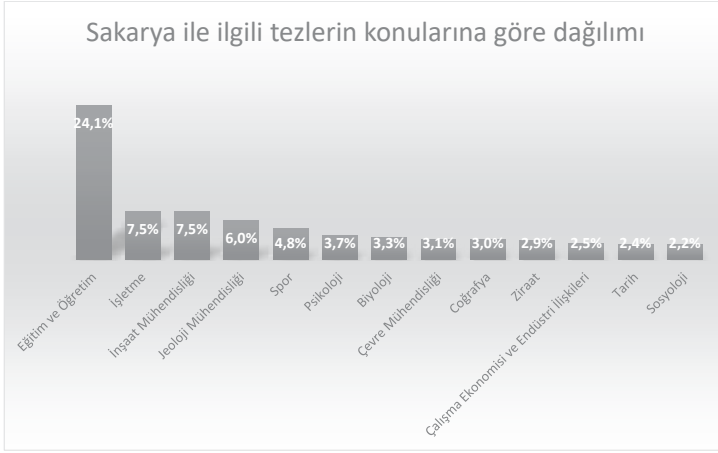
Yalova ile ilişkili tezlerin %10.7'si il sınırları içinde bulunan Yalova Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Yalova ile ilişkili tezlerin en çok hazırlandığı üniversiteler arasında bölge dışında bulunan %6.8 oranına sahip olan İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi ön plana çıkmaktadır.

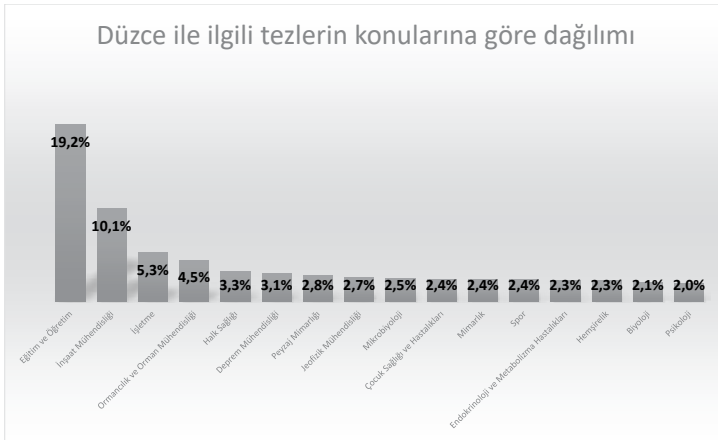
Kocaeli ile ilişkili tezlerin %17.4'ü eğitim ve öğretim, %10.0'u işletme ve %6.5'i inşaat mühendisliği ile ilişkilidir.

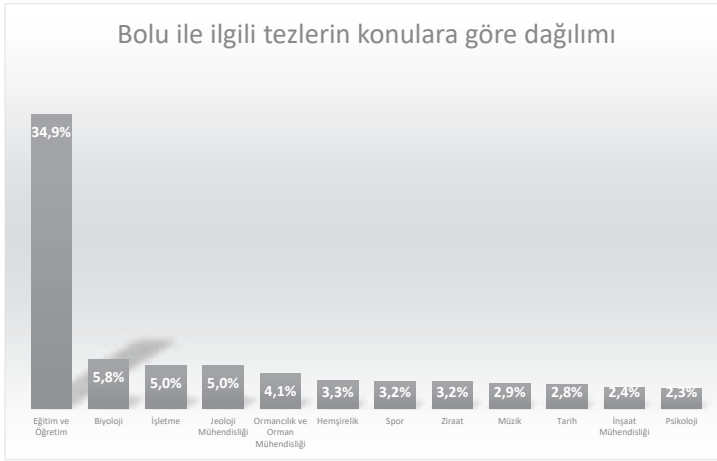
Sakarya ile ilgili tezlerin %24.1'i eğitim ve öğretim, %7.5'i işletme ve inşaat mühendisliği ve %6.0'sı jeoloji mühendisliği ile ilişkilidir.

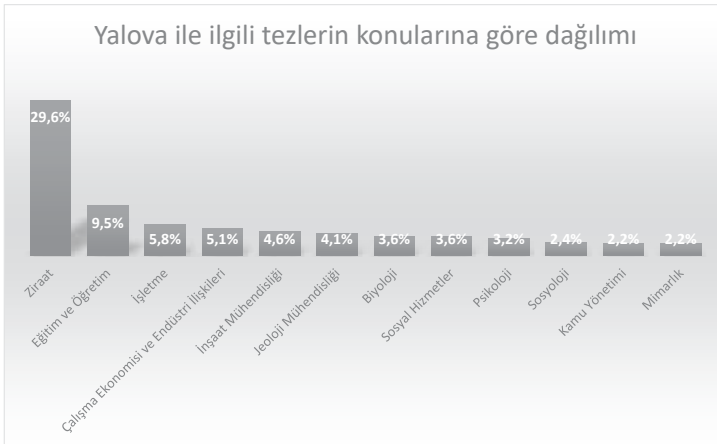
Düzce ile ilgili tezlerin %19.2'si eğitim ve öğretim, %10.1'i inşaat mühendisliği ve %5.3'ü işletme ile ilişkilidir.

Bolu ile ilgili tezlerin %34.9'u eğitim ve öğretim, %5.8'i biyoloji ve %5.0'i işletme ve jeoloji mühendisliği ile ilişkilidir.

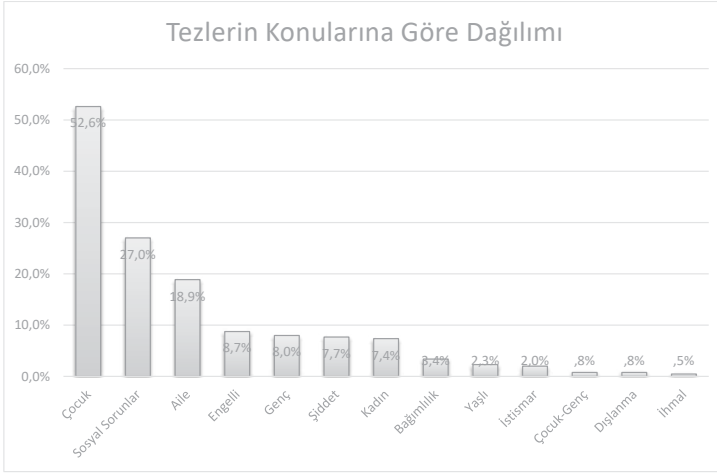

Yalova ile ilgili tezlerin %29.6'sı ziraat, %9.5'i eğitim ve öğretim ve %5.8'i işletme ile ilişkilidir.

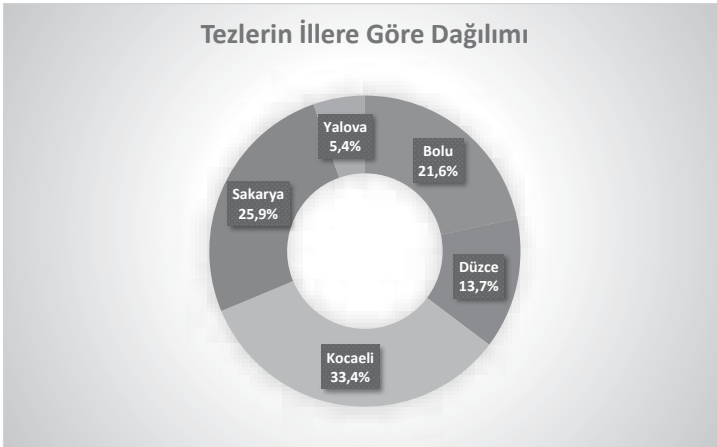
B. ÇOCUK, GENÇ VE ŞİDDET EKSENLİ TEZLERİN ANALİZİ

Seçilmiş konulara göre tezlerin dağılımı incelendiğinde tezlerin yaklaşık yarısının çocuklar ile ilişkili olduğu görülmektedir. Sosyal sorunlarla ilgili tezlerin oranı %27.0, aile ile ilgili tezlerin oranı ise %18.9'dur. Diğer ön plana çıkan konular sırasıyla engelli, genç, şiddet ve kadındır.

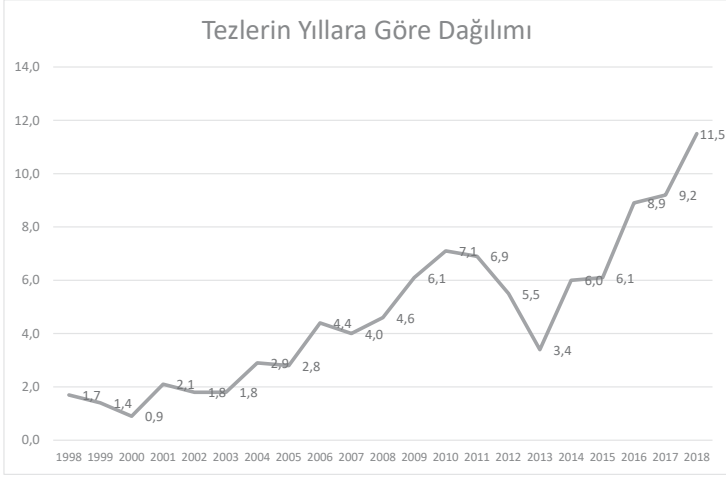

TR42 Doğu Marmara Bölgesi kapsamındaki iller ile ilgili veritabanı oluşturulan 6104 tez çalışmasında 652 tanesinin proje kapsamından belirlenen konularla ilgili olduğu tespit edilmiştir. 652 tezin illere göre dağılımı;

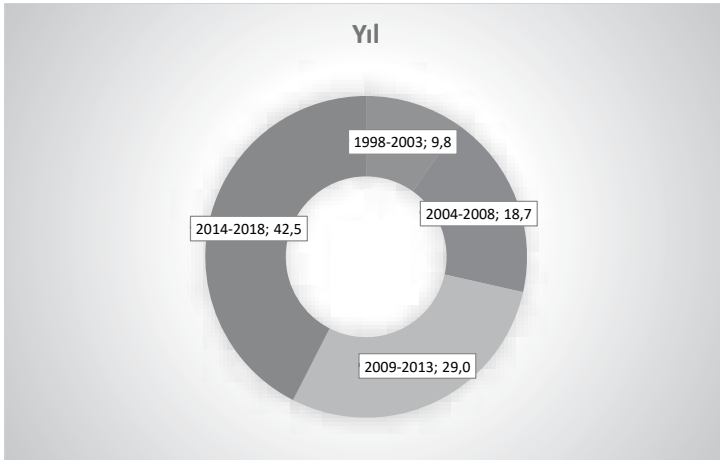
- Kocaeli %33.4
- Sakarya %25.9
- Düzce %13.7
- Bolu %21.6
- Yalova %5.4 şeklindedir.

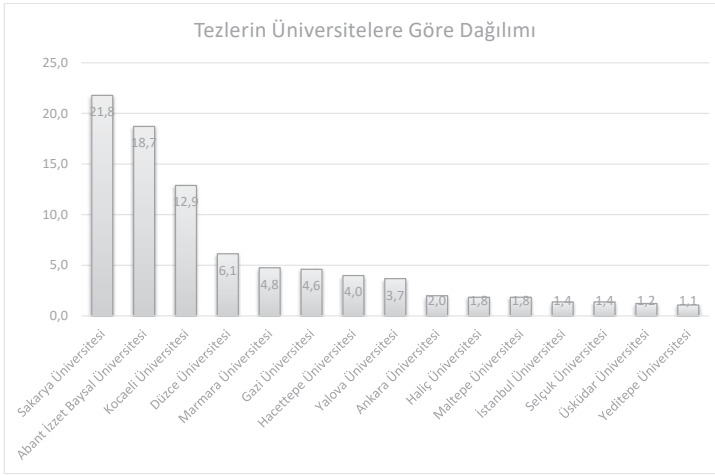
Seçilmiş tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde artış genel olarak bir artış eğiliminin olduğu görülmektedir. 2007-2010 yılları ile 2013-2018 yılları arasındaki artış trendleri dikkat çekmektedir. 2018 yılı tüm yıllar içinde yapılmış tezlerin oranı %10'u geçen tek yıldır. 2000-2008 yılları arası ve 2013 yılında yapılan tezlerin oranı %50'in altında gerçekleşmiştir.

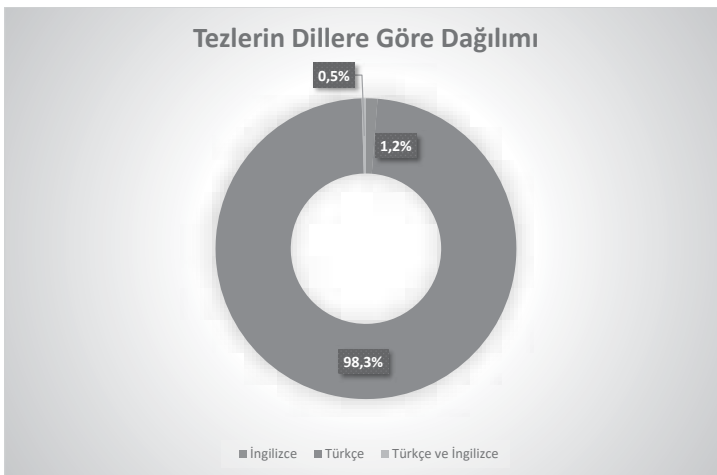
Seçilmiş tezlerin 5 yıllık periyotlardaki kümülatif dağılımları incelendiğinde 5'er yıllık periyotlarda önemli bir artış trendinin olduğu açıkça görülmektedir. 1998-2003 yılları arasında seçilmiş konularla ilişkili tezlerin %9.8'i tamamlanırken bu oran 2014-2018 yılları arasında %42.5'e yükselmektedir.

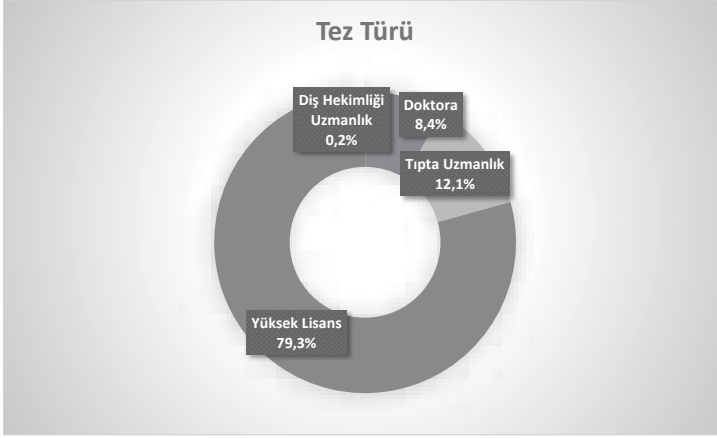
Seçilmiş konularla ilgili tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde ilk dört sırada bulunan üniversitelerin bölgede bulunan üniversiteler olduğu görülmektedir. Bu üniversiteler sırasıyla Sakarya Üniversitesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi ve Düzce Üniversitesi'dir. Yalova Üniversitesi ise sekizinci sıradadır. Bölge dışında seçili konularda yoğunlaşan ilk üç üniversite ise Marmara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi şeklinde sıralanmaktadır. Seçili konularla ilişkili tezlerin %63.2'si bölgede bulunan üniversitelerde hazırlanmıştır.

Seçilmiş tezlerin %98.3'ü Türkçe olarak hazırlanmışken %1.2'si İngilizce %0.5'i ise hem Türkçe hem de İngilizce dillerinde hazırlanmıştır.

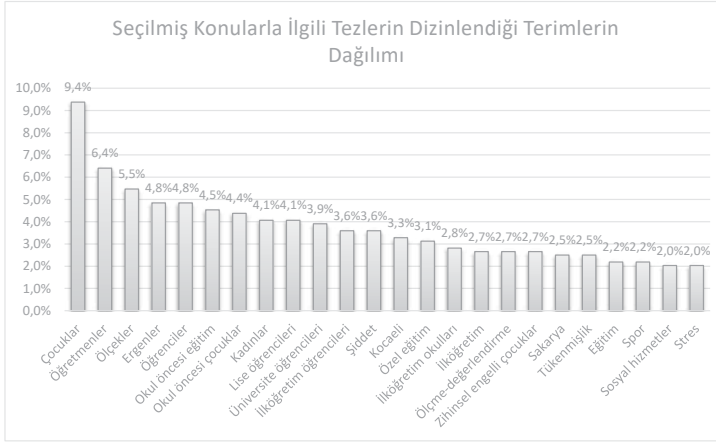
Seçilmiş konularla ilgili tezlerin %79.3 gibi büyük bir oranı yüksek lisans tezi iken bu tezlerin %12.1' tıpta uzmanlık, %8.4'ü doktora, %0.2'si ise Diş Hekimliği Uzmanlık tezidir.

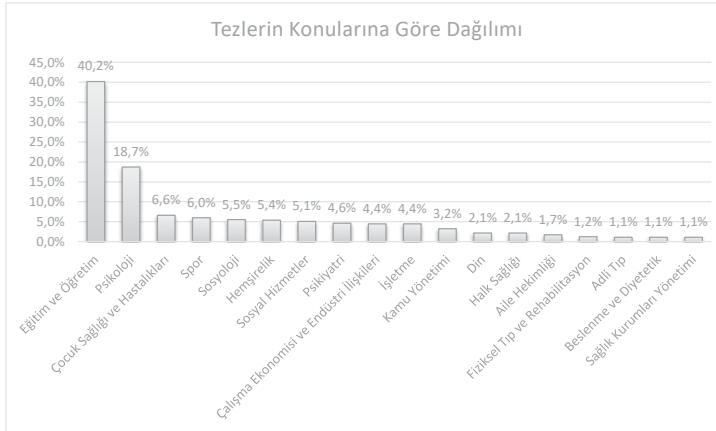
Seçilen konularla ilgili tezlerin %80.5'ine YÖK tez veri tabanından ulaşılabilmektedir.

Seçilmiş konularla ilgili tezlerin dizinlendiği terimler incelendiğinde çocuklar %9.4 oranı ile ilk sırada, öğretmenler %6.4 oranı ile ikinci sırada ölççekler ise %5.5 oranı ile üçüncü sıradadır. Diğer ön plana çıkan dizin terimleri ise ergenler, öğrenciler, okul öncesi çocuklar ve kadınlardır.

Seçili konulara ilişkin tezlerin %40.2'si eğitim öğretim alanında gerçekleştirilirken %18.7'si psikoloji, %6.6'sı ise Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları alanında gerçekleştirilmiştir. Konuların dağıldığı diğer ön plana çıkan alanlar ise spor, sosyoloji, hemşirelik, sosyal hizmetler ve psikiyatridir.

Seçili konularla ilgili tezlerin 5'er yıllık periyotlara göre dağılımı incelendiğinde periyotlarla ilgili ön plana çıkan konular aşağıdaki gibi ortaya çıkmaktadır.

1998-2003; çocuk %56.3, sosyal sorunlar %42.2, aile %23.4

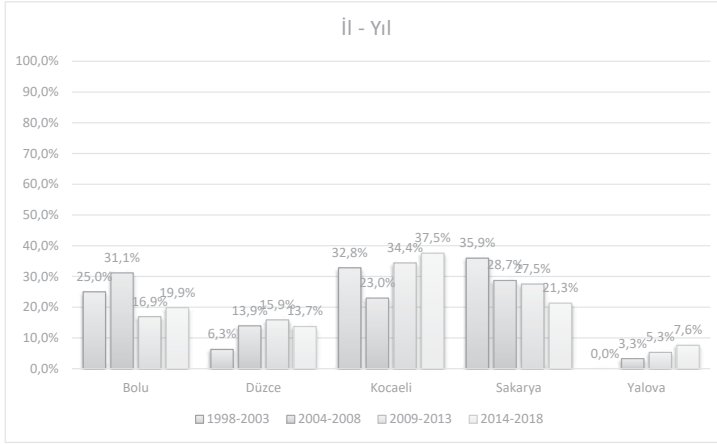
2004-2008; çocuk %50.0, sosyal sorunlar %34.4, aile %20.5

2009-2013; çocuk %56.6, sosyal sorunlar %23.8, aile %17.5

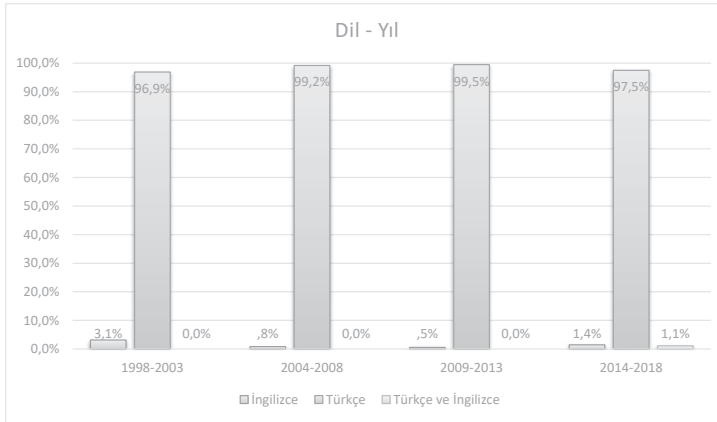
2014-2018; çocuk %50.2, sosyal sorunlar %22.4, aile %18.1

KONULAR	1998-2003	2004-2008	2009-2013	2014-2018	TR42
Çocuk	56,3%	50,0%	56,6%	50,2%	343
Sosyal Sorunlar	42,2%	34,4%	23,8%	22,4%	176
Aile	23,4%	20,5%	17,5%	18,1%	123
Engelli	3,1%	9,8%	10,1%	8,7%	57
Genç	7,8%	7,4%	9,5%	7,2%	52
Şiddet	1,6%	4,1%	7,9%	10,5%	50
Kadın	7,8%	6,6%	9,5%	6,1%	48
Bağımlılık	0,0%	,8%	2,1%	6,1%	22
Yaşlı	1,6%	1,6%	1,1%	3,6%	15
İstismar	3,1%	1,6%	2,1%	1,8%	13
Çocuk-Genç	0,0%	1,6%	1,1%	,4%	5
Dışlanma	0,0%	0,0%	1,1%	1,1%	5
İhmal	1,6%	,8%	0,0%	,4%	3

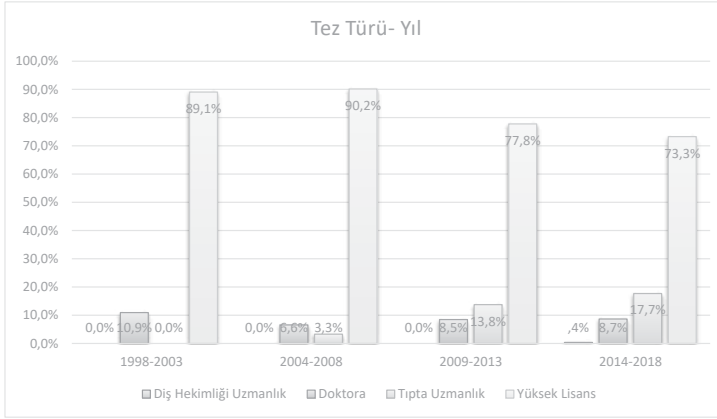
Yalova ili ile ilişkili olan tezlerde 5'er yıllık periyotlarda belirgin artış eğilimi söz konusu iken Sakarya ile ilgili tezlerin oranı yıllara göre düşüş göstermektedir. Kocaeli ili ile ilişkili tezler 2004-2018, Düzce ili ilgili tezler ise 1998-2013 yılları arasındaki 3 beş yıllık periyotta artış eğilimi göstermiştir. Bolu ile ilişkili tezlerin 2008 sonrasındaki periyotlar da ilk iki periyoda göre daha düşük sayıda yapıldığı görülmektedir.

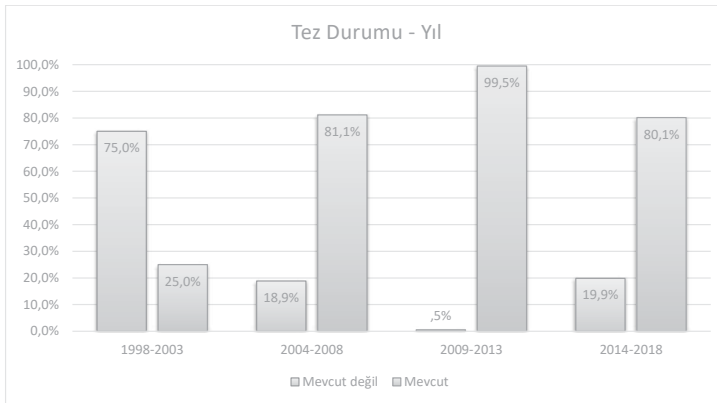
Tezlerin genellikle 5 yıllık periyotların tamamında Türkçe ağırlıklı olarak yazıldığı görülürken 2014-2018 periyodunda ise İngilizce-Türkçe tezlerin yazılmaya başlandığı görülmüştür.

Seçili konular ile ilgili tezler içinde yüksek lisans tezlerinin beşer yıllık periyotlarda azalma eğilimi göstermesine karşın Tıpta uzmanlık tezlerinde artış eğilimi dikkat çekmektedir. Doktora tezlerinin ise son iki periyotta oransal payının %8.5'larda sabitlendiği görülmektedir.

Seçilen konularla ilgili tezlerin %75.0'inin tam metnine 1998-2003 periyodunda YÖK tez merkezinde erişilemezken bu oran 2004-2008 yılları arasında %18.9'a düşmektedir. 2009-2013 periyodunda ulaşılamayan tez oranı %0.5 iken bu oran 2014-2018 döneminde %19.9'a çıkmaktadır. Son periyottaki ulaşılamama oranının tezlerin kısıtlılıklarının kalkması ile birlikte düşeceği tahmin edilmektedir.

1998-2003 periyodunda en çok kullanılan dizin terimleri sırasıyla çocuklar, öğretmenler, öğrenciler ve ilköğretimdir.

2004-2008 periyodunda en çok kullanılan dizin terimleri sırasıyla Sakarya, özel eğitim, kadınlar ve ergenlerdir.

2009-2013 periyodunda en çok kullanılan dizin terimleri sırasıyla öğretmenler, ilköğretim öğrencileri ve ölçeklerdir.

2014-2018 periyodunda en çok kullanılan dizin terimleri sırasıyla çocuklar, ergenler, öğretmenler ve ölçeklerdir.

Dizin	1998-2003	2004-2008	2009-2013	2014-2018	1998-2018
Çocuklar	12,7%	0,8%	7,5%	13,6%	60
Öğretmenler	9,5%	0,8%	9,1%	6,2%	41
Ölçekler	1,6%	0,8%	8,6%	6,2%	35
Ergenler	3,2%	1,7%	4,3%	7,0%	31
Öğrenciler	7,9%	0,0%	8,1%	4,0%	31
Okul öncesi eğitim	3,2%	0,8%	7,5%	4,4%	29
Okul öncesi çocuklar	3,2%	0,0%	7,5%	4,4%	28
Kadınlar	4,8%	2,5%	4,8%	4,0%	26
Lise öğrencileri	3,2%	0,8%	5,9%	4,4%	26
Üniversite öğrencileri	3,2%	0,0%	4,8%	5,1%	25
İlköğretim öğrencileri	4,8%	0,8%	10,2%	0,0%	23
Şiddet	0,0%	0,0%	4,3%	5,5%	23
Kocaeli	1,6%	0,8%	5,9%	2,9%	21
Özel eğitim	0,0%	2,5%	4,3%	3,3%	20
İlköğretim okulları	4,8%	0,0%	7,5%	0,4%	18
İlköğretim	7,9%	0,8%	5,9%	0,0%	17
Ölçme-değerlendirme	0,0%	0,0%	4,3%	3,3%	17
Zihinsel engelli çocuklar	3,2%	1,7%	3,2%	2,6%	17

Sakarya	1,6%	2,5%	1,6%	3,3%	16
Tükenmişlik	1,6%	0,8%	1,1%	4,4%	16
Eğitim	1,6%	0,0%	4,3%	1,8%	14
Spor	1,6%	0,8%	1,6%	3,3%	14
Sosyal hizmetler	1,6%	0,8%	1,1%	3,3%	13
Stres	1,6%	0,0%	1,1%	3,7%	13
Eğitim psikolojisi	0,0%	0,0%	3,8%	1,5%	11
İnternet	0,0%	0,0%	1,1%	3,3%	11
İlkokul öğrencileri	0,0%	0,0%	0,5%	3,3%	10
İnternet kullanımı	0,0%	0,0%	0,5%	3,3%	10
Kaygı	3,2%	0,0%	2,2%	1,5%	10
Mobbing	0,0%	0,0%	0,5%	3,3%	10
Okul yöneticileri	1,6%	0,0%	2,7%	1,5%	10
Sosyal destek	1,6%	0,0%	1,6%	2,2%	10
Veliler	1,6%	0,8%	2,2%	1,5%	10
Yaşlılar	0,0%	0,0%	0,5%	3,3%	10

1998-2003 periyodunda en çok kullanılan konulara ilişkin alanlar sırasıyla eğitim-öğretim, psikoloji ve spordur.

2004-2008 periyodunda en çok kullanılan konulara ilişkin alanlar sırasıyla eğitim-öğretim, psikoloji ve spordur.

2009-2013 periyodunda en çok kullanılan konulara ilişkin alanlar sırasıyla eğitim-öğretim, psikoloji ve çocuk sağlığı ve hastalıklarıdır.

2014-2018 periyodunda en çok kullanılan konulara ilişkin alanlar sırasıyla eğitim-öğretim, psikoloji ve sosyal hizmetlerdir.

Konu	1998-2003	2004-2008	2009-2013	2014-2018	1998-2018
Eğitim ve Öğretim	46,9%	45,1%	48,1%	31,0%	262
Psikoloji	14,1%	17,2%	18,5%	20,6%	122
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	1,6%	4,1%	8,5%	7,6%	43
Spor	9,4%	9,8%	3,2%	5,4%	39
Sosyoloji	7,8%	4,9%	5,8%	5,1%	36
Hemşirelik	6,3%	7,4%	5,3%	4,3%	35
Sosyal Hizmetler	1,6%	2,5%	2,1%	9,0%	33
Psikiyatri	0,0%	0,8%	4,2%	7,6%	30
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	3,1%	3,3%	5,8%	4,3%	29
İşletme	1,6%	5,7%	2,6%	5,8%	29
Kamu Yönetimi	3,1%	1,6%	2,6%	4,3%	21
Din	1,6%	1,6%	4,2%	1,1%	14
Halk Sağlığı	1,6%	1,6%	2,1%	2,5%	14
Aile Hekimliği	0,0%	0,0%	0,5%	3,6%	11
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	3,1%	4,1%	0,5%	0,0%	8
Adli Tıp	0,0%	0,0%	0,5%	2,2%	7
Beslenme ve Diyetetik	0,0%	1,6%	2,1%	0,4%	7
Sağlık Kurumları Yönetimi	0,0%	0,8%	1,1%	1,4%	7
Ev Ekonomisi	3,1%	0,8%	0,5%	0,4%	5
Mikrobiyoloji	3,1%	1,6%	0,5%	0,0%	5

Seçili konularla ilgili tezlerin illere göre dağılımı incelendiğinde illerle ilgili ön plana çıkan konular aşağıdaki gibi ortaya çıkmaktadır.

Bolu; çocuk %54.6, sosyal sorunlar %25.5 ve engelli %16.3

Düzce; çocuk %55.1, sosyal sorunlar %23.6, aile %16.9

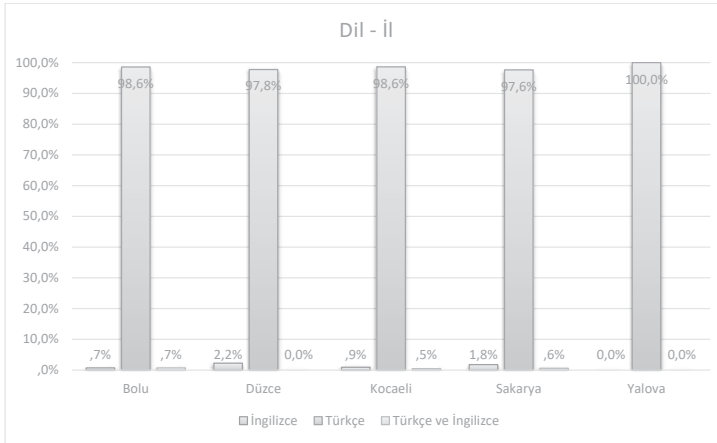
Kocaeli; çocuk %56.0, sosyal sorunlar %29.8, aile %19.3

Sakarya; çocuk %47.9, sosyal sorunlar %28.4, aile %21.3

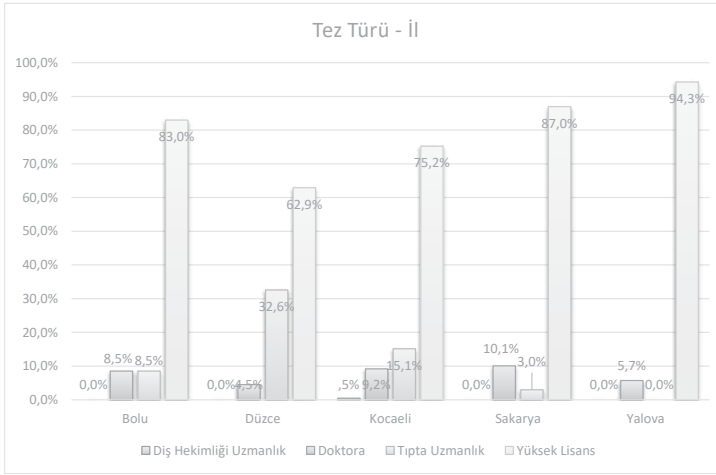
Yalova; çocuk %40.0, aile %22.9, sosyal sorunlar %17.1

KONULAR	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya	Yalova	TR42
Çocuk	54,6%	55,1%	56,0%	47,9%	40,0%	343
Sosyal Sorunlar	25,5%	23,6%	29,8%	28,4%	17,1%	176
Aile	15,6%	16,9%	19,3%	21,3%	22,9%	123
Engelli	16,3%	3,4%	7,8%	8,3%	0,0%	57
Genç	5,0%	6,7%	6,9%	11,2%	14,3%	52
Şiddet	7,8%	6,7%	8,7%	7,7%	2,9%	50
Kadın	5,0%	5,6%	6,9%	11,2%	5,7%	48
Bağımlılık	3,5%	4,5%	1,8%	4,1%	5,7%	22
Yaşlı	2,8%	3,4%	1,8%	,6%	8,6%	15
İstismar	1,4%	0,0%	4,6%	,6%	0,0%	13
Çocuk-Genç	0,0%	1,1%	,5%	1,8%	0,0%	5
Dışlanma	0,0%	0,0%	,9%	1,2%	2,9%	5
İhmal	,7%	0,0%	,5%	,6%	0,0%	3

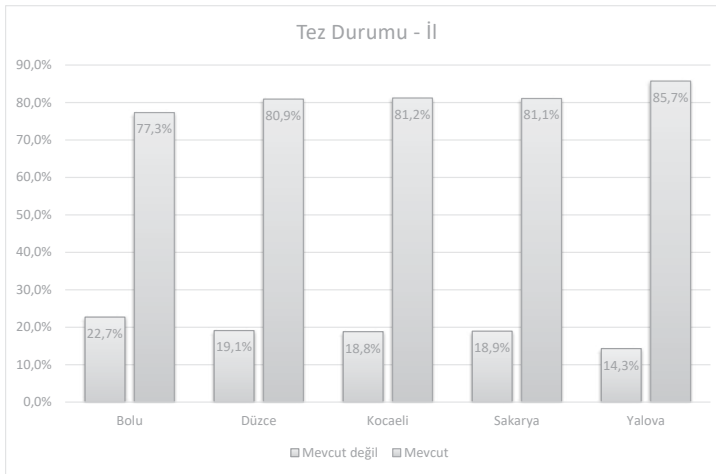
Seçili konularla ilgili tezlerin dilleri genellikle tüm illerde Türkçedir. Yalova ili ile ilgili tezlerde yabancı dil kullanımının olmadığı görülmektedir.

Seçilen konularla ilgili tüm illerde en çok yüksek lisans tezinin yapıldığı görülürken yüksek lisans tezi oranı en yüksek il Yalova, yüksek lisans tez oranının en düşük olduğu il ise Düzce'dir. Tıpta uzmanlık tezi oranı en yüksek olan il %32.6 ile Düzce'dir. Yalova ile ilgili tezler içinde tıpta uzmanlık tezi ve diş hekimliği uzmanlık tezi yoktur. Doktora tezi oranı en yüksek il %10.1 oranı ile Sakarya iken doktora tezi oranı en düşük il %5.7 ile Yalova'dır.

Seçili konularla ilgili tezlerin erişilebilirliğinin en yüksek olduğu il %85.7 ile Yalova iken tez erişilebilirliğinin en düşük olduğu il %77.3 ile Bolu'dur.

Seçili konularla ilgili tezlerden Bolu ile ilişkili olanların %66.0'sı Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde, Düzce ile ilişkili olanların %40.4'ü Düzce Üniversitesi'nde, Kocaeli ile ilişkili olanların %36.2'si Kocaeli Üniversitesi'nde, Sakarya ile ilişkili olanların %65.7'si Sakarya Üniversitesi'nde ve Yalova ile ilişkili tezlerin %48.6'sı ise Yalova Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Kendi şehri ile ilgili seçili konularda en çok yoğunlaşan üniversiteler Abant İzzet Baysal Üniversitesi ile Sakarya Üniversitesi'dir.

ÜNİVERSİTELER	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya	Yalova	TR42
Sakarya Üniversitesi	1,4%	4,5%	11,0%	65,7%	2,9%	142
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	66,0%	23,6%	1,8%	2,4%	0,0%	122
Kocaeli Üniversitesi	0,0%	3,4%	36,2%	1,2%	0,0%	84
Düzce Üniversitesi	1,4%	40,4%	0,5%	0,6%	0,0%	40
Marmara Üniversitesi	2,1%	3,4%	6,4%	5,9%	2,9%	31
Gazi Üniversitesi	9,2%	5,6%	3,7%	2,4%	0,0%	30
Hacettepe Üniversitesi	4,3%	7,9%	3,2%	3,0%	2,9%	26
Yalova Üniversitesi	0,0%	0,0%	1,8%	1,8%	48,6%	24
Ankara Üniversitesi	4,3%	0,0%	2,3%	1,2%	0,0%	13
Haliç Üniversitesi	0,0%	1,1%	3,7%	0,6%	5,7%	12
Maltepe Üniversitesi	0,0%	0,0%	4,6%	1,2%	0,0%	12
İstanbul Üniversitesi	0,0%	0,0%	2,8%	1,2%	2,9%	9
Selçuk Üniversitesi	1,4%	0,0%	1,4%	1,8%	2,9%	9
Üsküdar Üniversitesi	0,0%	1,1%	2,3%	1,2%	0,0%	8
Yeditepe Üniversitesi	0,0%	1,1%	0,9%	0,6%	8,6%	7
Beykent Üniversitesi	0,7%	2,2%	0,9%	0,0%	2,9%	6
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5
Okan Üniversitesi	0,0%	0,0%	1,8%	0,6%	0,0%	5

Seçili konularla ilgili tezlerin illere göre dağılımı konulara göre incelendiğinde ön plana çıkan alanlar aşağıdaki gibidir.

- Bolu; eğitim ve öğretim %55.3, psikoloji %9.9, hemşirelik %6.4
- Düzce; eğitim ve öğretim %30.3, çocuk sağlığı ve hastalıkları %10.1, psikoloji ile halk sağlığı %9.0

- Kocaeli; eğitim ve öğretim %31.2, psikoloji %25.7, çocuk sağlığı ve hastalıkları %10.6
- Sakarya; eğitim ve öğretim %48.5, psikoloji %25.3, spor ile çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri %7.7
- Yalova; sosyal hizmetler %34.3, psikoloji %22.9; eğitim ve öğretim %2.0

KONULAR	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya	Yalova	TR42
Eğitim ve Öğretim	55,3%	30,3%	31,2%	48,5%	20,0%	262
Psikoloji	9,9%	9,0%	25,7%	21,3%	22,9%	122
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	5,0%	10,1%	10,6%	1,8%	2,9%	43
Spor	5,7%	5,6%	6,0%	7,7%	,0%	39
Sosyoloji	2,1%	3,4%	7,3%	6,5%	8,6%	36
Hemşirelik	6,4%	2,2%	6,0%	5,9%	2,9%	35
Sosyal Hizmetler	2,1%	2,2%	4,6%	3,6%	34,3%	33
Psikiyatri	1,4%	6,7%	9,2%	1,2%	,0%	30
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	,0%	,0%	4,6%	7,7%	17,1%	29
İşletme	1,4%	2,2%	5,5%	6,5%	5,7%	29
Kamu Yönetimi	1,4%	,0%	5,0%	3,0%	8,6%	21
Din	,7%	1,1%	,0%	6,5%	2,9%	14
Halk Sağlığı	1,4%	9,0%	1,8%	,0%	,0%	14
Aile Hekimliği	,7%	5,6%	1,4%	1,2%	,0%	11
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	5,0%	,0%	,0%	,6%	,0%	8
Adli Tıp	,7%	4,5%	,9%	,0%	,0%	7
Beslenme ve Diyetetik	1,4%	1,1%	1,4%	,6%	,0%	7
Sağlık Kurumları Yönetimi	,0%	4,5%	,9%	,0%	2,9%	7
Ev Ekonomisi	1,4%	1,1%	,5%	,6%	,0%	5
Mikrobiyoloji	,0%	3,4%	,9%	,0%	,0%	5

Seçili konularla ilgili tezlerin illere göre dağılımı konulara göre incelendiğinde ön plana çıkan alanlar aşağıdaki gibidir.

- Bolu; zihinsel engelli çocuklar %8.6, öğretmenler ile özel eğitim %7.2, okul öncesi eğitim %6.5
- Düzce; çocuklar %17.4, ölçekler %9.3, öğretmenler %7.0
- Kocaeli; çocuklar %10.7, Kocaeli %9.8, ergenler %7.0
- Sakarya; Sakarya %9.6, öğretmenler-kadınlar-ilköğretim öğrencileri %6.6
- Yalova; üniversite öğrencileri %14.3, çocuklar-sosyal hizmetler %11.4, yaşlılar %8.6

DİZİN	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya	Yalova	TR42
Çocuklar	5,8%	17,4%	10,7%	6,0%	11,4%	60
Öğretmenler	7,2%	7,0%	6,5%	6,6%	0,0%	41
Ölçekler	4,3%	9,3%	5,1%	5,4%	2,9%	35
Ergenler	3,6%	3,5%	7,0%	4,2%	2,9%	31
Öğrenciler	4,3%	4,7%	4,7%	5,4%	5,7%	31
Okul öncesi eğitim	6,5%	1,2%	4,7%	4,8%	2,9%	29
Okul öncesi çocuklar	4,3%	2,3%	4,7%	6,0%	0,0%	28
Kadınlar	2,9%	2,3%	3,7%	6,6%	2,9%	26
Lise öğrencileri	2,2%	4,7%	4,2%	6,0%	0,0%	26
Üniversite öğrencileri	2,2%	3,5%	1,9%	6,0%	14,3%	25
İlköğretim öğrencileri	4,3%	4,7%	0,9%	6,6%	0,0%	23
Şiddet	1,4%	4,7%	4,7%	3,0%	5,7%	23
Kocaeli	0,0%	0,0%	9,8%	0,0%	0,0%	21
Özel eğitim	7,2%	0,0%	2,8%	2,4%	0,0%	20
İlköğretim okulları	0,7%	3,5%	1,9%	6,0%	0,0%	18
İlköğretim	3,6%	2,3%	1,4%	4,2%	0,0%	17
Ölçme-değerlendirme	2,9%	2,3%	2,8%	3,0%	0,0%	17

Zihinsel engelli çocuklar	8,6%	0,0%	1,4%	1,2%	0,0%	17
Sakarya	0,0%	0,0%	0,0%	9,6%	0,0%	16
Tükenmişlik	0,0%	0,0%	2,8%	4,8%	5,7%	16
Eğitim	2,2%	1,2%	0,9%	4,2%	2,9%	14
Spor	0,0%	4,7%	1,9%	3,6%	0,0%	14
Sosyal hizmetler	1,4%	0,0%	2,3%	1,2%	11,4%	13
Stres	0,0%	2,3%	3,3%	1,8%	2,9%	13
Eğitim psikolojisi	0,0%	1,2%	1,9%	3,6%	0,0%	11
İnternet	2,2%	2,3%	1,4%	1,2%	2,9%	11
İlkokul öğrencileri	0,7%	0,0%	3,3%	1,2%	0,0%	10
İnternet kullanımı	2,2%	1,2%	1,4%	1,2%	2,9%	10
Kaygı	1,4%	1,2%	2,3%	1,2%	0,0%	10
Mobbing	0,0%	3,5%	1,9%	1,2%	2,9%	10
Okul yöneticileri	2,9%	1,2%	1,4%	1,2%	0,0%	10
Sosyal destek	2,2%	1,2%	2,8%	0,0%	0,0%	10
Veliler	1,4%	1,2%	1,9%	1,2%	2,9%	10
Yaşlılar	2,2%	1,2%	0,9%	0,6%	8,6%	10

V. ULUSAL VE BÖLGESEL ÖNCELİKLERE GÖRE BULGULARIN KARŞILAŞTIRILMASI

A. KALKINMA PLANLARI

Kalkınma Planlarının Özeti

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005) çocuk, genç ve şiddet ile ilgili ailenin toplumsal dayanışmayı artırıcı rolü öne çıkarılmış; kadınların ise okuryazarlığının artırılmasına yönelik öneriler getirilmiş; çocuklarla ilgiliyse kitle iletişim araçlarının zararlı alışkanlıklar konusundaki olumsuz etkilerine yönelik tedbirler ve çalışmalar önerilmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013) yaşlı nüfusun artışının aile yapısındaki etkileri ve bu kesime yönelik tedbirler öne çıkmış; kadına yönelik şiddetin ve istismarın önlenmesine yönelik öneriler sunulmuş; çocukların aileden kopma yolundaki risklere binaen sivil toplum kuruluşlarının dikkatine sunulmuş; çocuk işçiliği ve çocuk istismarına yönelik çalışmalar önerilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018) ise tek ebeveynli ailelere yönelik izleme ve rehberlik ihtiyacından bahsedilmiş; özellikle kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliği dikkat çekilmiş; artan boşanmaların azaltılması ve diğer aile ve kadına ilişkin sorunlar karşısında aile rehberliği, danışmanlığı, aile eğitimleri önerilmiştir. Çocuk ve gençler için toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocuk evlilikleri, çocuk işçiliği, suça sürüklenme, çocuğa yönelik şiddet ve cinsel istismar, aile yapısındaki çözümler, aidiyet ve dayanışma duygusunun zayıflaması, sigara, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar, internet bağımlılığı riskinden ve alınması gereken önlemler konusunda çalışmalar önerilmektedir.

Sosyal Yatırım ve Projelerin Kalkınma Planlarına Katkısı

MARKA bölgesi illerinde çocuk, genç ve şiddet bağlamında yürütülen sosyal projelerin ana ağırlığı bağımlılık, işsizlik, yoksulluk gibi genel sosyal sorunlarla ilgilidir. Gençlik konusundaki çalışmalar çocuk ve şiddet konusundaki çalışmalardan daha fazladır. Çocuklarla ve şiddetle ilgili çalışmalar nispeten daha azdır. Özellikle kalkınma planlarında çocuk ve şiddet çalışmalarına yönelik beklentiyi karşılamadığı gözlenmiştir.

Lisansüstü Tezlerin Kalkınma Planlarına Katkısı

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illeriyle ilgili yürütülen yüksek lisans ve doktora tezlerinde çocuk konusundaki araştırmalar, 1998'den başlayarak beşer yıllık dönemlerde %50'nin üzerinde kalmıştır. Bu dönemlerin hepsinde aile, çocuk, kadın, genç ve şiddet eksenli tezler arasında her iki tezden biri çocuk konusundadır. Kalkınma Planlarında özel önem verilen aile, kadın, gençlik konuları çocuk konusundaki çalışmalara göre nispeten daha az çalışılmıştır. Özellikle kadın konusundaki araştırmalar oransal olarak her dönem daha da azalmış; genelde ortalama %7-8 civarında kalmıştır. Yine çocuk ihmali ve istismarı konusunda Kalkınma planlarındaki değinilere karşın, bilimsel tez çalışmalarında dönemsel olarak azalış gözlenmektedir. Buna mukabil Kalkınma Planlarında nispeten daha az değinilen engellilik çalışmalarında bir artış gözlenmektedir. Kalkınma Planlarında özel önem verilen bağımlılık konusunda ise bilimsel tez çalışmalarında bir artış gözlenmiştir. Ayrıca yine Kalkınma Planlarında yaşlılara yönelik değinmelerin artmasına paralel bilimsel tezlerde bir artış söz konusudur. Yine ayrıca 1998'den 2018'e kadar şiddet konusundaki çalışmalarda ciddi bir artış gözlenmektedir.

B. ULUSAL STRATEJİLER

Ulusal Stratejilerin Özeti

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2018-2022 yıllarını kapsayan Stratejik Planı'nda Bakanlığın misyonu "Bireyin, ailenin ve toplumsal değerlerimizin korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik sosyal politikalar belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak" olarak belirlenmiştir. Kadının güçlenmesi, bireysel hak ve menfaatlerine erişim sağlanması; aile ve toplumsal yapımızın güçlenmesi bakımından son derece önemlidir denilmiştir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda (2016-2020) hedeflenen strateji ve uygulamalar özetle şunlardır: Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet konularında mevzuatta düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak; bu konularda toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak; koruyucu ve önleyici hizmetlerin daha etkili verilmesi ve yaygınlaştırılması; kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek.

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirilmesi gereken hedefleri içermektedir. Bu Strateji Belgesinin, eylem planının ve uygulamaların temel ilkesi “çocuğun yüksek yararı”nın korunmasıdır. Söz konusu strateji belgesinin çocuk ve şiddet bağlamındaki temel politika önerileri ve stratejileri özetle şunlardır: çocuk işçiliği konusunda yapılmış ve yapılmakta olan tüm çalışmaların (kurumların yapmış olduğu proje ve çalışmalar ile akademik tez, kitap, araştırma, vb.) derlenmesi; ulusal düzeyde veri üretilmesi ve istatistiklerin yayımlanması; çocuk işçiliğine öncelik verilerek farkındalık çalışmalarının artırılması; çocuk işçiliği ile mücadele konusunda uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde yapılmış örnek uygulamaların incelenerek başarılı uygulamalar üretilmesi; çocuk hakları konusundaki farkındalığın artırılması; çocuk hakları ihmal ve istismarı konusunda aileleri bilgilendirici çalışmalar.

Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi Strateji ve Eylem Planında (2015) şu stratejiler önerilmektedir: Şiddetin öğrenciler üzerindeki etkisinin tüm paydaşlarca (öğrenciler, öğretmenler, personel, okul yöneticileri ve veliler) bilinmesi ve farkındalık oluşturulması; Okuldaki şiddet içeren davranışların düzenli aralıklarla okul tarafından incelenmesi ve şiddetin önlenmesine yönelik okul içi değerlendirmelerin yapılması (okul şiddet taraması); Yerel toplum ile birlikte, yerel halk ve toplum değerleri için çalışılması Yerel çevredeki yetişkinlerin sergilediği değer ve davranışların öğrencilerin eğitimi üzerinde büyük etkiye sahip olması nedeniyle, kaynak sağlayabilen, faaliyetler organize edilmesine yardımcı olabilen, aileleri destekleyebilen ve öğrencilerin öğrendiği standartları ve değerleri etkileyebilen kişi ve kuruluşlarla güçlü ilişkiler ve ortaklıklar kurulmasına önem verilmelidir.

Ulusal Gençlik ve Spor Politika Belgesinin temel amaçları aşağıdaki gibi ele alınmaktadır: Gençliğin ihtiyaç, beklenti ve endişelerini tespit etmek; gençlerle ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşları belirlemek, bunlar arasındaki işbirliği ve koordinasyonu temin etmek; gençlik alanındaki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini etkinleştirmek ve güçlendirmek için gerekli destek ve teşviki sağlamak; gençliğin kişisel ve sosyal gelişimini desteklemek; farklı genç gruplarının ihtiyaçlarını da dikkate alarak gençlerin kendi potansiyellerini ortaya çıkarabilmelerine imkân sağlamaktır.

Sosyal Yatırım ve Projelerin Ulusal Stratejilere Katkısı

Son yıllarda aile, kadın, çocuk, gençlik ve şiddet konularında ulusal strateji belgelerinde aile değerlerinin korunması; kadının güçlendirilmesi ve şiddetle mücadele; çocuğun yüksek yararı ilkesi gereği çocuk işçiliğiyle mücadele, çocuk istismarı konusunda farkındalık kazandırma; gençliğin ihtiyaç, beklenti ve endişelerini tespit etmek, gençlik alanındaki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini etkinleştirmek ve güçlendirmek; eğitim ortamlarındaki şiddeti önlemek hedeflenmektedir.

Bu kapsamda 1998-2019 yılları arasındaki yıllarda MARKA bölgesindeki illerdeki sosyal projeler, ulusal stratejilerle kısmen bağlantılıdır. Çocuk işçiliği, çocuk istismarı ve aile değerleri konusunda çalışmalar azken; kadına yönelik şiddet, okul şiddeti konusundaki çalışmalar nispeten fazladır. Çocuk konusundaki çalışmalar gençlik alanındaki çalışmalardan daha azdır.

Lisansüstü Tezlerin Ulusal Stratejilere Katkısı

Aile, kadın, çocuk, gençlik ve şiddet konusundaki ulusal stratejilerinde ailenin güçlendirilmesi, kadına yönelik şiddet, çocuk işçiliği, gençlik ve okullardaki şiddet konusundaki hedefler ile MARKA Bölgesi illeriyle ilgili yürütülen lisansüstü tez çalışmaları *kısmen* tutarlılık göstermektedir. Çocuk ve aile konusunda tez sayısında yeterli çalışma mevcutken; şiddet, çocuk işçiliği, istismarı konularındaki bilimsel tezlerde bir artış gözlenmiştir.

C. DOĞU MARMARA BÖLGE PLANI

Bölge Planının Özeti

Doğu Marmara 2014-2023 Bölge Planında ise Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin sosyal yapısını yansıtacak sosyal içerikli analizlerin yapılması ve buna uygun sosyal politika üretilmesinin sağlanması; dezavantajlı grupların yanı sıra dezavantajlı mekânların da tanımlanması ve bu yönde bütüncül politikaların üretilmesi, faaliyetlerin desteklenmesi; bu bölgenin yoğun göç alması nedeniyle göçün sosyal yapıya ve bireyler üzerindeki etkileri analiz edilecek çalışmaların yapılması; özellikle de şiddet ve suç olgusunun analizinin yapılması önerilmektedir. Göç ve suç olgusunun mekânsal karşılığı da ayrıca dikkate alınması önerilmektedir. “Bir kentin yaşanabilir olarak kabul edilebilmesi için, huzur ve güvenlik hissinin oluşması gerekmekte” bahisle kentsel yaşam kalitesi kavramı vurgulanmıştır.

Yine göç olgusuyla bağlantılı kentlilik bilinci/kültürü ilişkisi çalışılmalıdır. Bölgeye yoğun göç, kente olan aidiyeti düşürmekte ve homojen bir kent kültürünün oluşmasını olumsuz etkilemekte ve sonuç olarak yaşanabilir kentin önünde bir sorun olarak kalmakta olduğundan bahisle gerekli çalışmalar önerilmektedir. Ayrıca "Bölgede dezavantajlı grupların işgücü ve istihdam potansiyelini gösterir güncel ve kapsamlı tespit çalışmalarının yer almaması, dezavantajlı grupların istihdamının artırılmasına yönelik gerçekçi politikaların belirlenmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle, bölgede söz konusu kitlelerin istihdam ve işsizlik durumunu tanımlayan işgücü profili araştırmalarının desteklenmesi ve hazırlanması" gerekmektedir. Son olarak da "Bölgede farklı paydaş grupları arasında (kamu, üniversite, STK ve özel sektör) ortaklığın geliştirilmesine yönelik hususlar ayrı ayrı ele alınmak yerine aynı paydaş grubu içinde de ortaklıkların geliştirilmesi önem arz etmektedir" denilmektedir.

Sosyal Yatırım ve Projelerin Bölge Planına Katkısı

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerini içine alan Doğu Marmara Bölge Planında sosyal konulara ilişkin çok az strateji bulunmakta; daha çok teknik ve iktisadi konularda hedef ve eylem planları bulunmaktadır. Sosyal konularda da bölgenin yoğun göç almasının etkisiyle göç ve suç ilişkisi üzerine hedef ve planlamalar içermektedir. Ayrıca dezavantajlı grupların istihdamı ve işgücüne katılımı konusundaki çalışmalar hedefler arasında yer almaktadır.

Bölgedeki sosyal projelerde ise göç ve suç ilişkisini içeren çok az çalışma mevcuttur. Dezavantajlı grupların istihdamı konuları ise daha fazla desteklenmiştir.

Lisansüstü Tezlerin Bölge Planına Katkısı

Bölge planında göç ve suç ilişkisine ilişkin hedeflere binaen, bölge ille-riyle ilgili yürütülen lisansüstü tezlerinde göç-suç ilişkisine ilişkin pek fazla tez tespit edilememiştir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin oluşturduğu Doğu Marmara TR42 Bölgesi'nde 1998-2018 yılları arasındaki sosyal içerikli (çocuk, genç ve şiddet eksenindeki) yatırımların, projelerin ve araştırmaların değerlendirilmesi ve tematik analiziyle özetle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

MARKA bölgesi illerinde çocuk, genç ve şiddet bağlamında yürütülen sosyal projelerin ana ağırlığı bağımlılık, işsizlik, yoksulluk gibi genel sosyal sorunlarla ilgilidir. Gençlik konusundaki çalışmalar çocuk ve şiddet konusundaki çalışmalardan daha fazladır. Çocuklarla ve şiddetle ilgili çalışmalar nispeten daha azdır. Özellikle kalkınma planlarında çocuk ve şiddet çalışmalarına yönelik beklentiyi karşılamadığı gözlenmiştir.

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illeriyle ilgili yürütülen yüksek lisans ve doktora tezlerinde çocuk konusundaki araştırmalar ana ağırlıktadır. Kalkınma Planlarında özel önem verilen aile, kadın, gençlik konuları çocuk konusundaki çalışmalara göre nispeten daha az çalışılmıştır. Özellikle kadın konusundaki araştırmalar oransal olarak her dönem daha da azalmış; genelde ortalama %7-8 civarında kalmıştır. Yine çocuk ihmali ve istismarı konusunda Kalkınma planlarındaki değinilere karşın, bilimsel tez çalışmalarında dönemsel olarak azalış gözlenmektedir. Buna mukabil Kalkınma Planlarında nispeten daha az değinilen engellilik çalışmalarında bir artış gözlenmektedir. Kalkınma Planlarında özel önem verilen bağımlılık konusunda ise bilimsel tez çalışmalarında bir artış gözlenmiştir. Ayrıca yine Kalkınma planlarında yaşlılara yönelik değinilerin artmasına paralel bilimsel tezlerde bir artış söz konusudur. Yine ayrıca 1998'den 2018'e kadar şiddet konusundaki çalışmalarda ciddi bir artış gözlenmektedir.

Son yıllarda aile, kadın, çocuk, gençlik ve şiddet konularında ulusal strateji belgelerinde aile değerlerinin korunması; kadının güçlendirilmesi ve şiddetle mücadele; çocuğun yüksek yararı ilkesi gereği çocuk işçiliğiyle mücadele, çocuk istismarı konusunda farkındalık kazandırma; gençliğin ihtiyaç, beklenti ve endişelerini tespit etmek, gençlik alanındaki sivil toplum

kuruluşlarının faaliyetlerini etkinleştirmek ve güçlendirmek; eğitim ortamlarındaki şiddeti önlemek hedeflenmektedir.

Bu kapsamda 1998-2019 yılları arasındaki yıllarda MARKA bölgesindeki illerdeki sosyal projeler, ulusal stratejilerle kısmen bağlantılıdır. Çocuk işçiliği, çocuk istismarı ve aile değerleri konusunda çalışmalar azken; kadına yönelik şiddet, okul şiddeti konusundaki çalışmalar nispeten fazladır. Çocuk konusundaki çalışmalar gençlik alanındaki çalışmalardan daha azdır.

Aile, kadın, çocuk, gençlik ve şiddet konusundaki ulusal stratejilerinde ailenin güçlendirilmesi, kadına yönelik şiddet, çocuk işçiliği, gençlik ve okullardaki şiddet konusundaki hedefler ile MARKA Bölgesi illeriyle ilgili yürütülen lisansüstü tez çalışmaları *kısmen* tutarlılık göstermektedir. Çocuk ve aile konusunda tez sayısında yeterli çalışma mevcutken; şiddet, çocuk işçiliği, istismarı konularında bir artış gözlenmiştir.

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerini içine alan Doğu Marmara Bölge Planında sosyal konulara ilişkin çok az strateji bulunmakta; daha çok teknik ve iktisadi konularda hedef ve eylem planları bulunmaktadır. Sosyal konularda da bölgenin yoğun göç almasının etkisiyle göç ve suç ilişkisi üzerine hedef ve planlamalar içermektedir. Ayrıca dezavantajlı grupların istihdamı ve işgücüne katılımı konusundaki çalışmalar hedefler arasında yer almaktadır.

Bölgedeki sosyal projelerde ise göç ve suç ilişkisini içeren çok az çalışma mevcuttur. Dezavantajlı grupların istihdamı konuları ise daha fazla desteklenmiştir. Bölge planında göç ve suç ilişkisine ilişkin hedeflere binaen, bölge illeriyle ilgili yürütülen lisansüstü tezlerinde göç-suç ilişkisine ilişkin pek fazla tez tespit edilememiştir.

Son olarak özellikle vurgulanması gereken nokta; Doğu Marmara bölgesindeki illerdeki resmi kurum/kuruluşlarda ve üniversitelerde (a) projeler konusunda yeterince kayıt tutulmamış; (b) tutulan proje kayıtları belirli standartlarla tutulmamış; (c) son yıllarda artmakla birlikte sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışma kültürü geliştirilmemekte; (ç) kurumların ya da kuruluşların bir araya geldiği projelerin sayısı çok az olmakta; (d) Kalkınma planları, ulusal strateji belgeleri ve bölge planlarıyla yüksek oranda bir örtüşen konularda pek az proje yapılmakta; (e) Üniversitelerde yürütülen lisansüstü tezlerde, kalkınma planları, ulusal strateji belgeleri ve bölge planlarıyla çok az örtüşen konular yer almaktadır.

ÖNERİLER

Elde edilen verilerin anlamlı olabilmesi ve yorumlanabilmesi için yürütülen projelerle ilgili illerin çocuk, genç, aile ve şiddet eksenindeki risklerin karşılaştırılması gerekmektedir. Bu karşılaştırmaların yapılabilmesi için de risk haritası ya da risk eksenli sosyal doku araştırmasının yapılması gerekir. Örneğin bir ilde şiddet özelinde yatırım ve projenin az yapılmasının tespitinin ardından; ilgili ilin şiddet oranındaki artışın tespitiyle sosyal yatırım ve proje ağırlığının şiddet konularına kaydırılmasının önerilmesi beklenmektedir.

Gençlere daha çok dokunan, eksiklerini gideren, risk unsuru olmaktan çıkmaları sağlayan, eğitim süreçlerini destekleyen, eğitimden kopma riski taşıyan özellikle ilgisiz ve imkânsız ailelerin çocuklarının eğitim sürecinde başarı oranlarının artırılması ve sokağa düşmelerinin engellenmesine yönelik projeler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte kurumlar arası eşgüdüm sağlanması ve ortak paydalarda buluşarak hareket alanlarının genişletilmesi, toplumsal sorumluluklar ve farkındalıkların artırılması gerekir.

Çocuklar bu toplumun en zayıf halkalarından bir tanesidir. Aile başta olmak üzere başkalarına bağımlı yaşayan çocukların eğitim, sağlık, gelişim, barınma, bakım, danışmanlık ve güvenlik gibi alanlarda desteklenmesi ve geleceklerinin hazırlanması gerekmektedir. Kocaeli ilinde sokağa düşme riski taşıyan, sokakta yaşayan, sokakta çalışan parçalanmış veya ilgisiz aile çocuklarına yönelik birçok proje geliştirilebilir. Özellikle bölgede yaşayan göçmen ve mülteci çocuklarının ileride toplumda potansiyel tehlike oluşturmalarının önlenmesi için bu çocuklarla ilgili proje çalışmaları yapılabilir ve bu risk azaltılabilir. Çocuklara yönelik yapılan projeler küçümsenemeyecek kadar vardır, ancak yeterli değildir. Bu konuda proje üretimi ile ilgili İl Emniyet Müdürlüğü büyükşehir ve ilçelerde yapmış olduğu projeler dikkat çekicidir.

Bundan sonraki süreçte elde edilen bu yeni fırsatların avantaja çevrilebilmesi, proje hibe çağrılarında daha fazla ilgi duyulması ve çağrılarının yapıldığı sitelerin takibinin yapılması için kurum ve kuruluşların bilgilendirilmesi gerekir.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı da bu konuda proje yazım, takip, uygulama, paydaş bulma gibi konuları içeren kurumlara yönelik eğitim ve rehberlik hizmeti verebilir. MARKA'nın her ilde ofisleri ve bu ofislerde yetkin uzmanları görev yapmaktadır. Bu uzmanlar kurumlara rehberlik ve

danışmanlık hizmeti de sunmaktadır. Kurumlar bu ofislerden yeterince yararlanabilmesi için tanıtım toplantılarına ihtiyaç vardır.

Toplumumuzda kadınların eğitim, sağlık, istihdam, sosyal ve kültürel hayata katılım gibi birçok sorunu olduğundan hareketle kadınların istihdamı konusunda yeterli bir yüzdeliğe ulaşamadığı, kariyer planlaması ve yönetsel işlerde kadının beyin gücünden yararlanılması gerektiği düşünülmektedir. İş ve istihdam alanlarının daha fazla olması, sanayinin gelişmiş olması bu süreci olumlu etkilemektedir. Ancak kadınların daha çok hizmet sektöründe çalışıyor olması iyileştirilmesi gereken bir alandır. Bu sorunların giderilmesini destekleyici, kadınların sosyal hayatta daha fazla yer almasına zemin oluşturucu ilgili kuruluşlar tarafından projelerin yapılması ve uygulanması faydalı olacaktır.

Ev hanımlarının meslek edinmesi, yarı zamanlı çalışma şartlarının bir an önce oluşturulup uygulamaya konulması gerekir. Küçük ev atölyeleri gibi zaman ve mekân kısıtlamasını önleyen istihdam unsurlarına yönelik ulusal ve uluslararası kaynaklı projeler üretilebilir.

Şiddet konusu, toplumun ciddi bir sorunudur. Toplumun her yöresinde, her kesiminde ve her alanda görülen ve önlenemeyen bir sorundur. Kocaeli ilinde bu alanda yapılan projelerin de yetersiz olduğu söylenebilir. Bu konu ile ilgili kamu kuruluşları veya gönüllü kuruluşlar proje hibe programları destekleriyle çalışmalar yapabilir veya eşgüdüm halinde çalışabilir.

Toplumumuzda aile içi sorunlar her geçen gün artmakta ve boşanma oranları yükselmektedir. Çekirdek aile kurgusu, kadın ve erkeğin çalışıyor olması, ev içi rollerde meydana gelen veya gelmesi beklenen değişimler Türk aile kurgusunu zorlamaktadır. Bu değişimler aile içi sorunları artırmakta ve kuşaklar arası farklılıkları doğurmaktadır. Bu konuda aileyi güçlendirici, boşanmaları azaltıcı, aile birlikteliğini kuvvetlendirici sosyal projelerin yapılması sosyal yapının korunmasına katkı sağlayacaktır. Kocaeli ilimizde bu tür projelerin yetersiz olduğu görülmektedir.

Sigara, alkol ve uçucu ve uyarıcı madde bağımlılığı toplumda önemli sosyal sorundur. Bu alanın hedef kitlesi her kesimden insanı ve gençleri kapsamakla birlikte dezavantajlı kesimleri daha çok kapsamına almaktadır. Eğitimden kopmuş veya kopma aşamasında olan çocuklar, problemlili aile çocukları, toplumun geneline göre sosyo-ekonomik seviyesi daha düşük olan roman çocukları bu sorunla daha sık tanışan bireylerdir. Bu alanda ulusal ve uluslararası işbirliği kapsamında yürütülen projeler olmakla bir-

likte yeterli olduğu ve sorunun çözümüne yeterince ışık tuttuğu söylene-
mez. Bu konudaki duyarlılığın da artırılması ve yeni işlevsel projeler üretil-
mesi gerekir. Bu projelerin verimli olması için STK desteği de gerekir.

İnternet bağımlılığı günümüzün önemli konuları arasına girmiştir. Bi-
linçli internet kullanımı sanal medya bağımlılığının yerini almalıdır. Çün-
kü artık toplumun tüm kesimleri interneti kullanmaktadır. Çocuk ve genç-
ler kadar yetişkinlerde bu alanda çok zaman harcamaktadır. Bu risk alanı
avantaja çevrilebilir ve iyi sonuçlar da alınabilir. Bu alanda projeler gelişti-
rilmelidir.

Genel sorunlara bakıldığında, bölge il ve ilçelerinde göçmenler, uyum
sorunları, engelliler, yoksullar, hükümlüler, öğretmen ve eğitimciler, farklı
kültürler, tarımla ilgileneler, hayvancılıkta istihdam, işsiz kadınlar, bakım
hizmetleri, istismar mağdurları, sosyal sorunlar şeklinde hedef kitlesi olan
birçok proje hayata geçirilmiştir. Bu projeler belli bölgeler yoğunlaşmış ve
büyük içlerin çoğu bundan pay almıştır. Kapasite ve kabiliyetleri açısından
üniversiteler ve belediyeler proje üretiminde daha aktif hale gelebilir. Bir
takım projeler üretilebilir ve ortak çalışma kültürü kazanılabilir.

Proje üretimi ve bu alandaki fırsatların bölge ve kendi alanına çekil-
mesi istek, arzu ve talebi kurumsal kabiliyetlerle yakından ilişkilidir. Bazı
kurumların proje yazma ve uygulamanın zorluğu yönünde ön yargıları ol-
duğu ve proje yapmaktan çekindikleri bilinmektedir. Bu konuda bilgi, biri-
kim, kabiliyet ve tecrübesi olan kurumlardan yararlanmak, bilgi paylaşımı
yapmak ve ortak tavırlar geliştirmek gerekir. Örneğin, koruma ihtiyacı olan
çocuklarla ilgili bir proje yapmak isteyen bir kamu veya özel kuruluş, Aile
Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Emniyet Çocuk Şube Müdür-
lüğü, Emniyet Toplum Destekli Polislik, Belediye, Çocuk Mahkemesi, Ceza
ve Tevkif Evleri ve bu alanda hizmet veren STK'larla etkileşim halinde ol-
malıdır.

Yılın belli dönemlerinde yapılan proje çağruları takip edilerek hibeler
alınabilir ve toplumun sosyal sorunlarının çözümüne lokal katkılar verile-
bilir. Tasarlanan ve yazılan bazı proje teklifleri kabul edilmediği takdirde
yılmadan, bıkmadan ve moral bozmadan yazılan projelerin eksikleri belir-
lenerek iyileştirmeler yapılması ve devam eden çağrılarda tekrar değeren-
dirilmesi sağlanabilir. Bu alan ısrarı gerektiren, gelişmeyi yeğleyen ve ha-
yal gücünü sürekli canlı tutmayı gerektiren bir alandır.

İllerdeki proje ve yatırımların yıllara göre tasnifine bakıldığında projelerin çoğu son beş yıllık dilimde (2014-2018) yapılmıştır. Proje yapma kültürü toplumumuzda yeni yeni gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Önceki yıllarda yapılan projelerin arşivlemesi de yetersiz olduğundan günümüze taşınmadığı da düşünülebilir. Örneğin belediye başkanlarının değişimiyle teknik ekiplerin de değişiklik göstermesi geçmiş faaliyetlerin yeterince erişilememesine neden olmaktadır. Hâlbuki kurumlarda Teknik ekiplerde devamlılık ve geçmişi korumak önemli olmalıdır. Yapılan faaliyetler gelecek planlaması ve ihtiyaç analizlerinde çok önemlidir.

Bazı illerde özellikle İl Sağlık Müdürlüğü'nün çocuklar, göçmenler, engelliler, anne adayları, anne sütünün önemi ve kadınlar yönelik projelerinin sosyal sorun alanında önemli katkılar verdiği görülmektedir. Bu bağlamda önemli projeler üretilebilir ve sosyal sorunlara ılık tutulabilir. Anneliği teşvik etmek, çocuk sayısının önemini kavratmak, farkındalık oluşturmak ve anne ölümlerini azaltmak için bilinç oluşturmaya yönelik projeler ciddi boşlukları doldurmaktadır.

Çocukların ve gençlerin sağlık, eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi, gelişim süreçlerinin takip edilmesi, riskli ortamlardan ev zararlı alışkanlıklardan korunması için projeler geliştirmek sokağa düşme riski taşıyan, eğitimden kopma tehlikesi olan gençlere yönelik koruyucu önlemleri ön planda tutan projeler geliştirmek yarınlar için önemli çalışmalardır. Proje üretmek ve uygulamak fedakârlık gerektiren, emek isteyen, zaman harcayan ve ortak çalışma kültürünü benimseyen özellikler taşır. Toplumun katmanlarının risk almalarını özendirici farkındalıklar oluşturmak gerekir. Yine İl Sağlık Müdürlüğü'nün yürüttüğü çocuklarda temel yaşam desteği farkındalığı geliştirme, sağlık bilinci kazanmalarını sağlama, kaza ve riskli durumlarla ilgili acil hizmetleri kullanma becerisi geliştirme ve yaşamın değer bilincini geliştirmeye yönelik projeleri de kayda değer projelerdir.

Toplumda şiddet, ihmal ve istismar konuları önemli yer tutmaktadır. Şiddet uygulamaları her geçen gün yeni boyutlara ve farklı yöntemlerle çocuk, kadın ve bireyleri tehdit etmektedir. Bu alanda illerde yeni projeler üretilmeli, akran arabuluculuğu, danışmanlık hizmetleri gibi konularda yeniliklerin bölgede yararlı hale getirilmesine katkı verilmelidir.

Kadının ve ailenin korunması, aile içi geçimsizliklerin giderilmesi, boşanmaların azaltılması, düzenli evliliklerin teşvik edilmesi ve hayatın kolaylaştırılması için projeler üretmek kurumların görev ve sorumlulukları

arasındadır. Üretilen projelerin sürdürülebilirliği için de zemin ve imkânlar araştırılmalıdır.

Bölgedeki iller yoğun göç alan illerdir. Bu göç hareketlerine, mülteci ve sığınmacılar da eklendiğinde nüfusta risk taşıyan önemli artışlar oluşmaktadır. Bireylerin şehre uyumu, kazanılması, şehir bilincinin oluşturulması ve hayatın kolaylaştırılması için de projeler üretilmesi gerekmektedir. Bu konuda İl Göç Müdürlüğü ve belediyeler daha çok sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir. Göçmenlere sosyo-sağlık entegrasyonu projesi şeklinde projeler olsa da bunların sürdürülebilirliği ve sayılarının artırılması önemli bir işlemdir.

Engellilere yönelik engelli bireylerin toplumun bir üyesi olarak toplumdaki soyutlanmadan kendisiyle barışık yaşamayı azami ölçüde devam ettirebilmesi için gerekli önlemleri almayı öngören, bakım, barınma, istihdam ve çalışma ortamlarını artırmaya yönelik yapılan projelerin yetersizliği de önemli bir konudur. Bu alanda ulusal ve uluslararası çok miktarda proje çağrısı olmakta ve bu alana önemli bütçeler ayrılmaktadır. Bu bütçelerden engellilerin yararlanması için kurum, kuruluş ve engelli STK'larının duyarlı olması gerekir. Engellilerin istihdamına yönelik işverenler ve işyerleriyle işbirliği yapılarak çalışma engelli sayısını artırmaya yönelik projeler geliştirilebilir. Yine engelli aileleri için psikolojik destek, bakım teknikleri eğitim ve seminerleri projeleri geliştirilebilir. Sakarya Büyükşehir Belediyesinin projeler kapsamında engelliler için üretmiş olduğu Engelsiz Kafe, Engelsiz Yaşam Merkezi, Yaşlı Destek Projesi (YADES) gibi hizmet birim ve kurumları sosyal projelerde önemli yer tutmaktadır.

Romanlar başta olmak üzere diğer dezavantajlı grupların eğitimi, sağlık hizmetlerinden yararlanması, meslek edinmelerinin sağlanması, kendileri için iş ve istihdam alanları oluşturulması önemli konulardır. Bu alanlar hep proje üretme alanlarıdır. Örneğin Roman Çocukları Eğitime Entegrasyonu Okul Sonrası Zamanın Değerlendirilmesinde Okulların Etüt Merkezleri Olarak Kullanılması Projesi yaygınlaştırılarak diğer bölgelerde uygulanabilir. Bu sosyal sorunlara yönelik de çok miktarda proje çağruları yapılmaktadır. İlgili kurumlar bu alanda duyarlı davranıp proje üretmelidirler.

Halk sağlığının korunması, toplum bilincinin oluşturulması ve hastalıkların oluşmadan önlenmesini sağlamak amacıyla yapılan projeler koruyucu önlemlerin geliştirilmesi ve bireylerin zarar görmeden hayata katılmaları açısından önemlidir.

İllerdeki üniversiteler tarafından yürütülen sosyal içerikli projelerde bağımlılık, farkındalık, sosyal sorumluluk, çocuk ve genç için geliştirilmiş rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, akran zorbalığı, okullarda şiddet gibi konular işlenerek toplumsal hayata katkılar sağlanmıştır. Bu tür projelere daha çok bütçe ayrılarak diğer kurum ve kuruluşlara da rehberlik ve öncülük yapacak yeni projeler hayata geçirilmelidir.

Çocukları ve gençleri zararlı alışkanlıklardan korumaya yönelik önleyici faaliyetler yapılmış; engelliler ve yaşlılara yönelik yaşamsal engeller gençlerin yardımlarıyla aşılmış, gençlerde farkındalık oluşturulmuş; şehit yakınları ve gazilerin günlük yaşamdaki sorunlarına gençlerde farkındalık sağlanmış; bakıma muhtaç çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenmiş; dezavantajlı çocuk ve genç gruplarına yönelik sosyal uyum çalışmaları yapılmış ve çocuk ve gençlerin uyuşturucu veya zararlı alışkanlıklardan koruma çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalar tüm illere örnek teşkil edebilir. Bu alanda yeni proje üretilmesine ufuk ve vizyon katabilir.

Özellikle ilçelerde farkındalıklar oluşturularak sosyal içerikli projelerin içerik, hedef kitle ve kapasiteleri artırılabilir. İlgili kurum ve kuruluşların kabiliyetleri artırılabilir ve proje yapamayan ilçelere rehberlik ve destek hizmetleri verilebilir. İlgili kurumlar MARKA'nın imkânlarından ve uzmanlarından yararlanabilirler.

Yürütülen projelerde istihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması ve gelir seviyesinin yükseltilmesi için kırsal alanlarda hayvancılığın teşvik edilmesine yönelik projeler uygulanmıştır. Ailelere, ev ekonomisine ve istihdamın sağlamış oldukları ivme dolayısıyla bu projeleri sosyal içerikli saymak mümkündür.

Bölgede çocuklar, gençler ve şiddet konularında az proje üretilmiş olması dikkat çekicidir. Bu alanlara daha fazla ilgi duyulması gerekmektedir.

Meslek kursları açmak, kadın ve aileleri desteklemek, çocukların sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak projeler geliştirmek önem arz etmektedir.

Kamu-STK işbirliğini artırma ve sivil halkı sorumluluk sahibi yapma adına; Sivil Toplum Kuruluşları arasında yerel sorunların çözümünde işbirliği, güç birliği ve akıl birliği ortamı ve iklimi oluşumuna destek verme, Sivil Toplum Kuruluşları arasında tecrübe paylaşımlarını arttırma, kamu ve sivil toplum kuruluşları arasındaki önyargı ve mesafeyi ortadan kaldırmak, birlikte proje bazlı çalışma yeteneği kazandırma projeleri üretmek gerekir.

Bölge illerinde dezavantajlı gruplar ve özellikle de Roman vatandaşların yaşam şartlarını iyileştirme çalışmaları yapmak ve arka mahallelerde yaşayan, yetersizlikleri dolayısıyla risk taşıyan, yoksullukları dolayısıyla diğer suçlara meyleden, madde kullanım alışkanlıkları dolayısıyla kendilerine, ailelerine ve çevrelerine zarar veren bireylerin rehabilite edilmesi, topluma yeniden kazandırılması ve nitelikli hale gelmelerini destekleyici projeler üretilmesi faydalı olacaktır. Bu yönlendirmeler proje yazmak isteyen kurum ve kuruluşlara rehberlik yapısı ve yol gösterici niteliktedir.

Engelli bireyin toplum içinde kendi kendine ve kimseye bağlı olmadan yaşayabilmelerini ve toplumsal hayata tam olarak katılabilmelerini sağlamak üzere yapılan proje çağrılarında Düzce ilinden katılımın az olduğu veya bu alanda yapılan projelerin uygulanmaya değer bulunmadığı görülmektedir. Bu konuda da daha ısrarcı olarak engellilere yönelik proje çağrılarında ilgi duyarak ve kaliteli projeler üreterek engellilere ayrılan bütçelerden bölgede yaşayan engellilerin pay almasına yardımcı olunmalıdır.

Göçmenler konusunda uluslararası çağrılardan destek alınabilir ve en azından bazı sorunlarının çözümüne katkı sağlanabilir. Böylece devletin sırtından bir kısım yük alınabilir.

Müziğin, sporun, sanatın ve tiyatronun geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve toplumun genel kültürünün artırılması, şehirlilik bilincinin kazanılması için toplumun tüm kesimlerine yönelik projelerin olmadığı görülmektedir. Bu açığın kapatılması için ulusal ve uluslararası proje çağrılarında yararlanılması gerekir. Bu konuda İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, üniversite ve belediyelerin işbirliği yapması gerekir. Bu işbirliğinin proje kültürünü kazandıracığı ve projenin kabul edilme şansını artıracığı aşikârdır.

Şiddet ve benzeri konularda yeterli proje üretilmediği veya bu tür projelere ulaşılamadığı görülmektedir. Projeler üretimi için kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bölgesel farklılıkların giderilmesi, imkânları dar olan bölgelere öncelik verilmesi ve vatandaşların ulaşım ve erişim imkânlarının çoğaltılması gerekir. Bu vesile ile sosyal projeler yapabilecek imkân, fırsat ve ortamların oluşturulması ve kurumların teşvik edilmesi gerekir.

Küçük ölçekli, imkân ve fırsatları dar olan illerin proje kültürüne daha fazla hakim olması gerekir. Çünkü projeler kurumların yapması gereken

fakat yetersizlikleri dolayısıyla yapamadıkları faaliyetleri bu hibe programlarıyla finanse ederek ve destekleyerek yapmalarını sağlamaktadır.

Yenilik ve inovasyon içerikli projelerin üretimi, takibi ve kurgusu çok önemlidir. Özellikle sosyal alanlardaki sorunların belirlenmesi, incelenmesi, bölgenin risk haritasının oluşturulması, ihtiyaçlarda önceliklerin belirlenmesi gibi konuları kapsayan projeler üretilebilir.

Kamu veya özel kuruluşlar kendi sorumluluk alanları veya kendilerini sorumlu hissettikleri alanlarla ilgili yeterli imkân ve bütçe kaynakları yoksa pes etmemeli, proje çağrılarını takip etmeli ve ilgili kaynaklardan yararlanarak bir sosyal vakaya müdahale etmeleri gerekir. Tam da bunun için proje çağrıları önemli bir fırsattır. Her ilin dezavantajlı kesimler ve riskli unsurlar için faaliyetlere ve hizmetlere ihtiyacı vardır. Esas olan bu sorunları belirleyebilmek, kendi imkânları yoksa olabilecek veya sunulan imkân ve kaynakları bulabilmek ve onları kullanışlı hale getirmektir.

KAYNAKLAR

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2018-2022 Yıllarını Kapsayan Stratejik Planı

Doğu Marmara 2014-2023 Bölge Planı

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013)

Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi Strateji ve Eylem Planı 2015-

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

MARKA (2014). Sosyal Kalkınma Perspektifinden Doğu Marmara'da Kadın ve Çocuk Sorunları, Bildiri Kitabı.

MARKA (2018). Bir Kamu Politikası Olarak Bağımlılıkla Mücadele Kitabı, Ankara: Nobel Yayınevi.

Onuncu Kalkınma Planı (2014 – 2018)

Sekizinci Beş Yıllık Planı Kalkınma Planı (2001-2005)

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi

Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi

Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi Verileri

